

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Економічний факультет
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

НА ТЕМУ:

**«ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ
ІНСТИТУТІВ У СВІТОВІЙ ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ»**

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА
ФОНДОВИЙ РИНОК»

Освітня програма ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр

Виконавець:

Вячеслав Драчов,
студент 2 курсу магістратури, гр. ЕФ-61

Науковий керівник:

Мар'яна Швайко,
кандидат економічних наук, доцент

Кваліфікаційна робота магістра допущена до захисту
рішенням кафедри фінансів та кредиту

Протокол № _____ від «___» _____ 2024 р.

Зав. кафедри _____ проф. Ольга ГЛУЩЕНКО

Харків 2024

АНОТАЦІЯ

Драчов В.І. Значення та роль міжнародних фінансових інститутів у світовій фінансовій системі. - Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра.

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітня програма «Публічні фінанси»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. - Харків, 2024.

В роботі розглянуті становлення та розвиток світової фінансової системи та міжнародних фінансових інститутів, як її складових частин, в тому числі на етапі глобалізації. Досліджена діяльність Міжнародного валютного фонду, Світового банку та Банку міжнародних розрахунків, їх функції, роль та значення в Світовій фінансовій системі. Розглянутий вплив Міжнародних фінансових інститутів на глобальну фінансову стабільність і розвиток.

Розглянуті перспективи Міжнародних фінансових інститутів на сучасному етапі, коли перед ними постали глобальні виклики. Розглянуті ці виклики та запропоновані необхідні заходи для їх подолання.

Особлива увага приділена можливій фрагментації світу і її впливу на міжнародну економіку та світову фінансову систему. Визначені сценарії можливого розвитку подій та запропоновані стабілізуючі дії міжнародних фінансових інститутів, в разі їх реалізації.

Ключові слова: Світова фінансова система, Міжнародні фінансові інститути, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків.

ANNOTATION

Drachov V.I. The importance and role of international financial institutions in the world financial system. - Manuscript.

Master's qualification work.

Specialty 072 "Finance, banking and insurance"

Educational program "Public Finances"

V. N. Karazin Kharkiv National University. - Kharkiv, 2024.

The work examines the formation and development of the world financial system and international financial institutions, as its constituent parts, including at the stage of globalization. The activities of the International Monetary Fund, the World Bank and the Bank for International Settlements, their functions, role and significance in the World Financial System are studied. The impact of International Financial Institutions on global financial stability and development is considered.

The prospects of International Financial Institutions at the current stage, when they are faced with global challenges, are considered. These challenges are considered and the necessary measures to overcome them are proposed.

Special attention is paid to the possible fragmentation of the world and its impact on the international economy and the global financial system. Scenarios of the possible development of events are defined and stabilizing actions of international financial institutions are proposed, in case of their implementation.

Keywords: World financial system, International financial institutions, International Monetary Fund, World Bank, Bank for International Settlements.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ І РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	9
1.1. Історія становлення Світової фінансової системи.....	9
1.2. Структура і особливості Світової фінансової системи.....	14
1.3. Тенденції розвитку Світової фінансової системи на етапі глобалізації світової економіки.....	18
1.4. Роль Міжнародних фінансових інститутів у глобалізації фінансової системи.....	24
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ..	29
2.1. Міжнародний валютний фонд: роль, функції та значення в світовій фінансовій системі.....	29
2. 2. Група Світового банку та її вплив на розвиток країн	46
2.3 Банк міжнародних розрахунків та його роль у регулюванні міжнародних банківських операцій.....	62
2.4. Вплив Міжнародних фінансових інститутів на глобальну фінансову стабільність і розвиток.....	68
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ.....	72
3.1 Аналіз стану сучасної світової економіки. Виклики, які стоять перед сучасною економікою, та способи їх подолання.....	72
3.2. Глобальні виклики, які постали перед Міжнародними фінансовими інститутами та способи їх подолання.....	80
3.3. Фрагментація світу. Можливі сценарії подій.....	89
ВИСНОВКИ.....	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103
ДОДАТКИ.....	114

ВСТУП

Актуальність дослідження. Світове господарство та світова економіка стихійно склалися на протязі століть. З'являлися фінансові ринки, фінансові центри і міжнародні банки, але не існувало усталених правил їх функціонування. Така ситуація існувала до 1867 року, коли на Паризькій конференції була затверджена перша валютна система на базі золотого стандарту. Ця валютна система потребувала вдосконалення, яке періодично відбувалося на наступних міжнародних конференціях. Так з'явився перший наднаціональний орган, який встановлював правила на фінансовому ринку. Але цей орган у вигляді конференцій, які відбувалися раз на кілька десятиліть, не міг реагувати на постійні зміни на фінансовому ринку. Тому у 1944 році на Бреттон-Вудській конференції було вирішено створити постійно діючі інститути, які б наглядали за Світовою фінансовою системою (СФС) та здійснювали стабілізуючі заходи для підтримки фінансових систем країн-членів. Так з'явилися Міжнародний валютний фонд (МВФ) і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), що зараз є основним компонентом Світового банку.

МВФ було створено для стабілізації міжнародної валютної системи та забезпечення фінансової стабільності в країнах-членах, шляхом кредитування та консультацій. Світовий банк, у свою чергу, зосередився на реконструкції країн, що постраждали від війни, а згодом став основним інструментом для надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються. Обидва інститути мали спільну мету - сприяти економічному зростанню та стабільності шляхом міжнародної співпраці. До МВФ і Світового банку слід додати Банк міжнародних розрахунків (БМР), який разом із Базельським комітетом встановлюють стандарти та правила для міжнародної банківської діяльності, що сприяє зміцненню фінансових ринків і запобіганню криз. Разом МВФ, Світовий банк та БМР є Міжнародними фінансовими інститутами (МФІ), що покликані забезпечувати стабільність світової фінансової системи.

На початку XXI століття роль МФІ значно розширилася, що було пов'язано зі зростанням глобалізації. Інститути, такі як МВФ і Світовий банк, стали важливими гравцями в управлінні фінансовими кризами, надаючи ресурси для стабілізації економік і здійснення реформ у країнах з перехідною економікою. МФІ відіграють важливу роль, підтримуючи фінансову інтеграцію країн, сприяючи вільному обігу капіталу та забезпечуючи стабільність міжнародної фінансової системи через механізми кредитування, моніторингу економічних процесів та консультування урядів країн-членів.

Протягом останніх років перед людством постають нові виклики, які призводять до підвищення фінансової нестабільності у світі, протистояти якій повинні МФІ. Тому їх роль в стабілізації фінансового середовища тільки підвищується. Особливо загрозливою, з точки зору викликів до міжнародної економіки та СФС, виглядає можлива фрагментація світу, яка в останній час стає все більш вірогідною. В останній час з'являються публікації, які попереджають про можливість негативних сценаріїв розвитку подій. Однак, більшість з них лише підраховують збитки, які отримає світова економіка у випадку реалізації таких сценаріїв, а надійних рецептів виходу з цієї ситуації не надають. Тому виникає об'єктивна необхідність дослідження сучасного стану світової економіки та СФС, розробки сценаріїв можливого розвитку подій і визначення ролі МФІ у цих складних умовах.

Теоретичні питання еволюції світової фінансової системи і міжнародних фінансових інститутів досліджували такі зарубіжні вчені, як Дж. Стігліц, Дж. Ботон, Т. Сінклер, Дж. Сорос, А. Насірі та інші. Цій темі присвятили свої роботи вітчизняні вчені С. Сіденко [21], М. Кульбіда [82, 83, 84], А. Філіпенко [86], Г. Шатковська [87], та інші. Критичне ставлення до діяльності МФІ в своїх працях висловили П. Мослі, П. Бауер, а в більш пізніх роботах Д. Мойо, А. Дітон та Х. Харас. Серед останніх робіт, присвячених актуальним проблемам МФІ слід виділити публікації: президента Центру глобального розвитку в Вашингтоні Масуда Ахмеда [66] прем'єр міністра Барбадоса Мії Амор Мотлі [68] Президента Кенії Вільяма Руто [64] бувшого

прем'єр міністра Великобританії Гордона Брауна [98], Нобелівського лауреата з економіки за 2001 рік Майкла Спенса [98], головного економіста МВФ П'єра-Олів'є Гурінша [53], президента Центру фінансових досліджень університету Гете Акселя А. Вебера [101].

Мета і основні завдання магістерської роботи. Метою дослідження магістерської роботи є обґрунтування значення, зростаючої ролі та перспектив МФІ у подоланні викликів, які постали перед СФС і світовою економікою в цілому на сучасному етапі.

Для досягнення поставленої мети сформульовані наступні завдання:

- охарактеризувати становлення та розвиток СФС;
- проаналізувати процес глобалізації, в тому числі фінансової, позитиви і ризики, які вона несе;
- дослідити місце МФІ у розвитку СФС, в тому числі, під час глобалізації;
- проаналізувати особливості діяльності Міжнародного валютного фонду (МВФ);
- проаналізувати особливості діяльності Групи Світового банку;
- проаналізувати особливості діяльності Банку міжнародних розрахунків (БМР);
- дослідити вплив міжнародних фінансових інститутів на глобальну фінансову стабільність і розвиток;
- проаналізувати останні звіти МВФ і Світового банку і зробити висновки про стан світової економіки і СФС;
- дослідити виклики, які в останні роки постали перед світом, в тому числі ризик фрагментації світу, і як наслідок - фрагментації СФС;
- проаналізувати реакцію МФІ на ці виклики і спрогнозувати можливі сценарії розвитку подій, а також визначити необхідні запобіжні заходи.

Об'єктом дослідження є сукупність міжнародних фінансових відносин, які виникають в процесі формування, розподілу та використання фінансових ресурсів суб'єктами світових фінансів.

Предметом дослідження є міжнародні фінансові інститути як складова Світової фінансової системи та напрямки їх впливу на світову фінансову систему у сучасних умовах.

Методи наукового дослідження. В процесі дослідження теми та написання кваліфікаційної магістерської роботи були використанні наступні методи дослідження:

- Історичний метод при вивченні процесу становлення та розвитку СФС і МФІ.
- Методи систематизації та узагальнення при формулюванні напрямків діяльності МФІ.
- Методи класифікації кредитних, технічних та аналітичних інструментів МФІ та стандартів і кодексів, які вони розробили.
- Методи аналізу та синтезу при визначенні впливу міжнародних фінансових інститутів на глобальну фінансову стабільність і розвиток.
- Діалектичний метод при встановленні стану сучасної економіки.
- Системний аналіз при визначенні глобальних викликів, які постали перед МФІ та способів їх подолання.
- Методи прогнозування та порівняння при розробці можливих сценаріїв розвитку подій у разі фрагментації світу.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження склали результати досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців, викладені в статях, підручниках та монографіях; інформаційні матеріали та аналітичні звіти Міжнародного валютного фонду, Світового банку; Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародної асоціація розвитку (МАР), Міжнародної фінансової корпорації (МФК), Багатостороннього агентства гарантування інвестицій (БАГІ), Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС), Банку міжнародних розрахунків.

Наукова новизна результатів дослідження:

- Сформульовано сучасні тенденції розвитку світової фінансової системи на етапі глобалізації світової економіки.
- Визначено глобальні виклики, які постали перед МФІ, обґрунтований зв'язок між ними та запропоновано методи їх подолання.
- Конкретизовано роль МФІ та їх вплив на глобальну фінансову стабільність і розвиток.
- Сформульовано проблеми СФС та обґрунтовано, що фрагментація світу є базовою проблемою для СФС і світової економіки в цілому у сучасних умовах.
- Здійснено прогноз можливих сценаріїв фрагментації і запропоновано заходи, які необхідно вжити МФІ для прогнозування кризових ситуацій та подолання їх наслідків на міжнародному рівні.

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи. Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання їх в подальших наукових дослідженнях по тематиці перспектив МФІ. Вони можуть бути використані при плануванні подальшої співпраці України з МФІ.

Апробація результатів дослідження. Підготовлена доповідь «Глобальні виклики, які постали перед Міжнародними фінансовими організаціями», тези якої опубліковані у Збірнику тез доповідей на міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток, цифровізація, та економічна безпека: майбутнє світової економіки та права». Кропивницький: Центр фінансово-економічних наукових досліджень. 6 листопада 2024 р. с.49. [63]. Це засвідчує апробацію та оприлюднення результатів проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження викликів, які постали перед МФІ та способів їх подолання.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи

становить 126 сторінок, основний зміст роботи викладено на 96 сторінках. Робота містить 12 рисунків, 14 таблиць, список використаних джерел, який включає 102 найменування, та 4 додатка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ І РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Історія становлення Світової фінансової системи

Розвиток людського суспільства та його продуктивних сил вже у давнину призвели до виникнення товарного обміну між різними частинами людської цивілізації. Вже в III тисячолітті до нашої ери з'явилися перші торгові центри, пов'язані між собою сухопутними і морськими шляхами, якими здійснювався торговельний обмін. Тоді ж виникли й перші грошові операції, коли такі метали, як золото, срібло, мідь та олово були не лише товаром, а й примітивним еквівалентом грошей. Пізніше держави почали карбувати свої монети, з допомогою яких здійснювалася торгівля. Виникла потреба в обмінних операціях. Бурхливий розвиток торгівлі між грецькими полісами призвів до появи зародкових форм кредитних та валютних операцій. Усіма цими операціями почали займатися торгові посередники, які брали гроші на зберігання, видавали позики та вели особисті рахунки клієнтів [1].

Торгівля Римської імперії з іншими державами призвела до появи професійних міняйл, які поступово перетворилися на фінансистів, що видавали гроші в борг під відсоток, переводили грошові суми в інші міста та країни, страхували торгові кораблі та здійснювали інші фінансові операції. Тоді ж з'явилися перші митні тарифи у торгівлі між державами. Таким чином, перші товарообмінні операції заклали основу системи міжнародних фінансів, а торгові агенти зі своїми обмінними конторами стали прообразом банкірів і банків відповідно.

У VIII—X ст. Візантійська імперія мала торговельні зв'язки з Китаєм, Індією, Персією, Хазарським каганатом та країнами Африки. Завдяки цим

торговельним операціям з'являлися фінансові відносини, пов'язані з купівлею-продажем і транспортуванням товарів. На кордонах і в портах держави товари оподатковувались митним збором.

У середньовічній Європі з початку другого тисячоліття нашої ери почався розвиток ремесел та пожвавлення торгівлі. Особливо помітними ці явища стали в республіках північної Італії. Там виникли перші паростки капіталістичних відносин: з'являлися мануфактури, ріс капітал, розвивалася банківська сфера. У Венеції виникла сучасна бухгалтерія. Одночасно в Європі розвивалася морська і сухопутна торгівля. Генуезці та венеціанці створювали факторії у східному Середземномор'ї та на чорноморських берегах. Із Леванту італійські купці привозили в Західну Європу: шовк та інші тканини, прянощі, коштовності та ювелірні вироби, південні фрукти. З Причорномор'я - рибу, сіль, зерно, хутра та невольників. У містах Північної Італії виникло власне виробництво тканин, скла та інших товарів. Італійські купці привозили до Західної Європи екзотичні товари з Азії та вироби італійських майстрів [2].

Важливе значення для Європи мала торгівля на Балтійському і Північному морях. На відміну від південної торгівлі, північна займалася продажем місцевих товарів, вироблених ремісниками та сільським господарством. Центри північної торгівлі створили союз приморських торгових міст, який отримав назву Ганза. Товари ганзейської та середземноморської торгівлі зустрічалися на європейських ярмарках, таких як ярмарок в Шампані (Франція).

Крім морської торгівлі в середні віки розвивалася й сухопутна торгівля. Численні каравани, навантажені товарами, перетинали азіатський і африканський континенти караванними шляхами. Самим відомим в той час став шовковий шлях від Китаю до Європи. Дедалі більшого значення набувала сухопутна торгівля і в Європі. На кордонах феодалських володінь місцеві володарі встановлювали митниці, на яких купці повинні були

сплачували мита. За таких обставин товари дорожчали у десятки разів. І все ж сухопутна торгівля була прибутковою справою.

Торгівельні операції забезпечували гроші. У середні віки в Європі в грошовому обігу була велика кількість найрізноманітніших монет: золотих, срібних та мідних. Торговцям було небезпечно і незручно перевозити з собою велику кількість грошей. Крім того, важко було розібратися в їх справжності. Тому вони зверталися до міняйл. Контори міняйл знаходилися в різних торгових центрах. Торговець міг віддати гроші в контору міняйли в своєму місті, а потім отримати їх в іншому місті в іншій країні, куди він приїхав за товаром. Звісно, за цю операцію з торговця брали якісь кошти. З часом міняйли перетворилися на банкірів. Вперше вони з'явилися в містах північної Італії. Разом із появою банків виник і кредит. Торгівельні, митні та кредитні операції того часу викликали розвиток фінансових відносин, які склалися стихійно.

Великі географічні відкриття встановили зв'язки між віддаленими областями Землі і народами різних матеріальних культур, що привело до виникнення економічних відносин між ними. Почалася перебудова європейських фінансово-економічних відносин. Зовнішня торгівля в XVI - XVIII ст. перетворилася на світову.

До Європи з відкритих земель начав надходити великий потік золота і срібла, що призвело до революції цін - вони зросли. В наслідок революції цін: збагатилися купці, прискорився перехід до мануфактурного виробництва, збільшилися прибутки промисловців, зменшилися реальні розміри орендних платежів за землю, зросли ціни на сільськогосподарську продукцію.

В Європі почалась перебудова економічних відносин, чому сприяли розвиток промислового виробництва і формування великих капіталів. Товарне виробництво ставало ринковим. Розвивався поділ праці. Формувалися національні і світові ринки товарів і грошей. Змінилася організація світової торгівлі - в Голландії і Англії з'явилися монопольні

торгові компанії, розвивалися торгові біржі, вдосконалювалась страхова справа. Зміцнів клас буржуазії. Він став рушійною силою буржуазних революцій, які забезпечили перемогу індустріального суспільства.

Розвиток торгівлі викликав зростання ролі банків та кредиту. У XVII сторіччі головним фінансовим центром став Амстердам, де був створений Амстердамський депозитний і валютний банк, а також біржа, яка видавала позики і кредити в усі країни світу. Завдяки цьому Голландія стала найбільшим і найдешевшим кредитором світу. Однак, швидкий ріст виробництва в Великобританії, забезпечив їй економічні успіхи, які дозволили ліквідувати торгову монополію Голландії. Так промисловий капітал переміг торговий. А промислова революція, яка в той час проходила в Великобританії, тільки зміцнила лідерство країни у фінансовій сфері.

В середині XIX сторіччя склалася цілісна система грошово-кредитних відносин. До цього часу сформувалися світове господарство та міжнародна економіка, а також створився міжнародний фінансовий ринок. З'явилися міжнародні фінансові центри і міжнародні банки. Зросла кількість їх клієнтів, а також обсяг валютних операцій. Але цей процес гальмувався відсутністю усталених правил на міжнародних фінансових ринках, які були, практично, некерованими. Виникла необхідність перетворення стихійної грошово-кредитної практики в упорядковану систему. Відчувалась гостра потреба в наднаціональних органах, які б установили правила на міжнародному фінансовому ринку. Такими тимчасовими органами стали міжнародні конференції, Вони оформили юридичний статус світової валютної системи на основних етапах її розвитку.

Фактично, перша валютна система у світі сформувалася стихійно після промислової революції. Юридично вона була оформлена на Паризькій конференції у 1867 році. Конференція визнала золото єдиною світовою валютою. Основні принципи, закладені в валютну систему золотого стандарту були такі: золото виконує всі функції національних і міжнародних грошей, курси національних валют жорстко прив'язуються до ціни золота,

курси валют співвідносяться між собою за фіксованим обмінним курсом (золотим вмістом), відхилення від якого не може перевищувати 1%.

За роки свого існування Золотий стандарт існував у трьох різновидах. З 1967 року до початку ХХ сторіччя функціонував золотомонетний стандарт, який передбачав виконання золотом усіх функцій грошей, а також вільний обіг золотих монет. З початку ХХ сторіччя до початку першої світової війни використовувався золотозливковий стандарт, який передбачав використання золота тільки в міжнародних розрахунках у формі злитків. З 1922 року до початку другої світової війни існував золотодевізний стандарт (Генуезька валютна система), при якому з'явилися девізи - платіжні засоби в іноземній валюті, що використовувались в міжнародних розрахунках на рівні із золотом [3].

Золотий стандарт мав такі переваги: забезпечувалась стабільність внутрішньої і зовнішньої політики, стабілізувалися валютні курси, створювались сприятливі умови для розвитку міжнародної торгівлі, вирівнювались дефіцити та активи платіжних балансів. Недоліками золотого стандарту були: залежність грошової маси від видобутку золота, і, як наслідок, можливість транснаціональної інфляції, а також неможливість проведення незалежної грошово-кредитної політики при вирішенні внутрішніх проблем країни. Ці недоліки золотого стандарту особливо для країн зі слабкою економікою, призвели до розпаду системи.

На заміну золотому стандарту в липні 1944 року на конференції в Бреттон-Вудсі (США) була прийнята Бреттон-Вудська валютна система, при якій у міжнародних платежах нарівні із золотом використовувався долар США. При цьому, центральні банки та урядові установи інших країн могли обмінювати долар у скарбниці США за офіційно встановленим у 1934 році співвідношенням. На цій же конференції було вирішено створити Міжнародний валютний фонд (МВФ), який мав допомагати стабілізувати курси валют країн-учасниць, шляхом надання їм коштів для вирівнювання платіжних балансів, та Світовий банк, який мав надавати допомогу з метою

розвитку.

Світова фінансова криза (1971 - 1973 рр.) призвела до краху Бреттон-Вудської системи і переходу від системи фіксованих до плаваючих обмінних курсів. У 1976 році ця ідея була реалізована - у місті Кінгстон (Ямайка) була затверджена Ямайська валютна система, яка передбачала: повну демонетизацію золота (золото ставало звичайним товаром), а також право країн на вибір будь якого режиму валютного курсу: фіксованого, плаваючого, або регульованого.

Так на протязі століть була сформована Світова фінансова система. Вона являє собою мережу фінансових відносин, що регулює обмін валют, потоки капіталу та інвестицій між країнами. Вона складається з інститутів, правил, механізмів і процесів, що визначають, як проводяться торгівельні операції, здійснюються обмін валют та платежі між учасниками міжнародної економіки. Ці інститути, правила, механізми і процеси з'являлися в процесі історичної еволюції міжнародних економічних зв'язків.

1.2 Структура і особливості Світової фінансової системи

З огляду на історію розвитку світової фінансової системи, вона є категорією історичною, яка постійно розвивається. Необхідність формування такої системи була викликана поступовою інтеграцією господарських процесів окремих країн, розвитком міжнародної торгівлі та фінансових ринків, розширенням програм міжнародного кредитування, впровадженням різноманітних міжнародних програм, які необхідно фінансувати, збільшенням потоків капіталів, посиленням взаємного впливу валют різних країн на їх вартість тощо. Сама назва «світова фінансова система» передбачає, що в ній проводяться фінансові операції між фінансовими інститутами. Фінансова операція являє собою рух коштів між учасниками фінансового ринку. Таким чином, світова фінансова система є поєднанням фінансових ринків і фінансових інститутів, які працюють у правовому та податковому полі. Рух фінансових коштів здійснюється у вигляді грошей, а

також різних фінансово-кредитних інструментів на ринках різного типу: валютних, фондових, товарних.. Цей рух забезпечують банки, фондові біржі та спеціалізовані фінансово-кредитні установи [4].

На світовому фінансовому ринку діє механізм, який забезпечує концентрацію тимчасово вільних фінансових ресурсів і спрямовує фінансові потоки за допомогою фінансових інститутів туди, де на них існує найбільший попит і де можна отримати найбільший прибуток. При цьому, світовий фінансовий ринок повинен забезпечувати міжнародну ліквідність, тобто здатність швидко залучати достатній обсяг фінансових ресурсів на вигідних умовах на міжнародному рівні.

Фінансовий ринок виконує наступні функції:

- забезпечує взаємодію між покупцем та продавцем фінансових ресурсів, в результаті якої встановлюється рівноважна ціна попиту та пропозиції;
- мобілізує тимчасово вільні фінансові ресурси державних установ, іноземних інвесторів, суб'єктів господарювання та населення і трансформує їх у фінансовий капітал;
- формує такий механізм функціонування, який виявляє попит на фінансові ресурси та своєчасно його задовольняє;
- перерозподіляє тимчасово вільні фінансові ресурси із метою їх більш ефективного використання;
- створює мережу інститутів (банків, інвестиційних фондів, бірж, страхових компаній тощо), які доводять фінансові ресурси до споживача.

Ефективно функціонуючий фінансовий ринок підвищує ліквідність фінансових ресурсів, які перебувають у обігу тому, що ефективно перетворює їх у грошові кошти. Фінансовий ринок прискорює оборот капіталу суб'єктів господарювання, що сприяє активізації економічних процесів.

Фінансові ресурси світу - це сукупність фінансових ресурсів:

- країн-донорів - країн з розвинутими економіками;

- приватних компаній, організацій та осіб;
- міжнародних фондів, що надають фінансову допомогу.

Основними учасниками світової фінансової системи є наступні групи фінансових інституцій:

- держави, від імені яких діють міністерства фінансів та економіки, центральні банки та інші установи, які можуть виступати і, як позичальники, і, як кредитори;
- спеціальні кредитно-фінансові установи, такі як портфельні інвестори, страхові та пенсійні фонди;
- транснаціональні банки;
- міжнародні валютні, фондові та товарні біржі;
- міжнародні фінансові організації, такі як:
 - Міжнародний валютний фонд (МВФ);
 - група Світового банку;
 - банк міжнародних розрахунків;
 - група європейських банків, пов'язаних з ЄС;
 - регіональні банки розвитку;
 - економічні органи ООН такі, як: Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОП) і Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД);
 - Паризький і Лондонський клуби кредиторів;
- консультативні групи, такі, як «Група семи» (G7) та «Група двадцяти» (G20).

Міжнародні фінансові ринки розвинулися до сучасного стану завдяки концентрації і централізації фінансового капіталу в фінансових центрах, де здійснюється переважна більшість усіх міжнародних фінансових операцій. Самими впливовими фінансовими центрами у світі є Лондон, Нью-Йорк і Токіо. Серед європейських фінансових центрів слід виділити Франкфурт-на-Майні та Цюрих, серед азійських - Гонконг і Сінгапур. Якщо до цього списку додати Сідней та Лос-Анджелес, то зрозуміло, що фінансові операції на

земній кулі не припиняються ніколи, починаючись вранці в Сіднеї, продовжуючись у східно-азійських фінансових центрах (Токіо, Гонконг, Сінгапур), передаючи естафету європейським Франкфурту, Цюриху та Лондону і завершуючись в кінці дня в американських Нью-Йорку та Лос-Анджелесі.

Щоб стати фінансовим центром, здатним обслуговувати постійно зростаючі потоки капіталу, необхідно мати:

- стійку фінансову систему і стабільну валюту;
- банки, біржі, транснаціональні компанії, пенсійні фонди та інші фінансові інститути, які забезпечують функціонуванні фінансових ринків;
- аудиторські, бухгалтерські, консалтингові, юридичні та рекламні компанії, які надають ділові послуги;
- аналітичні компанії, які проводять дослідження і розраховують міжнародні рейтинги;
- систему різноманітних фінансових інструментів, які надаються клієнтам;
- достатні правові гарантії, які викликають довіру клієнтів;
- достатню кількість спеціалістів, які мають спеціальні знання;
- економічну свободу, без якої не можуть існувати фінансові ринки.

Таким чином, світова фінансова система поєднує фінансові ринки (грошові, валютні, фондові) з фінансовими інститутами, які забезпечують рух фінансових коштів і сконцентровані в світових фінансових центрах. Така фінансова інтеграція забезпечує уніфікацію фінансових операцій, лібералізацію митних процедур, усунення обмежень на шляху руху капіталів.

Усунення бар'єрів між національними і міжнародними фінансовими ринками, вільне переміщення капіталу з внутрішнього на світовий фінансовий ринок і в зворотному напрямку, розвиток взаємозв'язків між усіма секторами фінансового ринку є ознаками сучасної міжнародної фінансової системи.

1.3 Тенденції розвитку Світової фінансової системи на етапі глобалізації світової економіки

Визначальною рисою сучасної економіки є її глобалізація, що являє собою процес встановлення більш тісних зв'язків у світі, пов'язаний з зростанням потоків товарів, послуг, інвестицій, технологій, ідей, інформації та робочої сили. Глобалізація почалася ще 150 років тому під час промислової революції і з тих пір в залежності від геополітичних, ідеологічних, технологічних та інших факторів то прискорювалася, то поверталася в сторону більшої ізоляції. Після Другої світової війни в рамках геополітичних блоків почали знижуватися обмеження на торгівельні потоки і потоки капіталів. Після падіння Берлінської стіни процес глобалізації розширився і призвів до лібералізації торгівлі, дерегуляції фінансових потоків, а в 1995 році до створення Всесвітньої торгівельної організації (ВТО).

Подальше прискорення процесу глобалізації надали:

- розвиток технологій в галузі морських контейнерних перевозок і побудови глибоководних портів;
- розвиток технологій в галузі повітряних перевозок на літаках з реактивними двигунами
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, в тому числі, Інтернету, що полегшило ведення бізнесу за кордоном.

Ці зміни призвели до швидкого збільшення вартості в світовій економіці. Підприємці отримали можливість розділяти своє виробництво і частинами розміщати там, де це найбільш ефективно. Це збільшило обсяги продукції при тих же затрачених ресурсах, а зовнішня конкуренція підштовхнула компанії до підвищення продуктивності праці. В той же час споживачі отримали доступ до більшої кількості різноманітних товарів за більш доступними цінами. Країни, що розвиваються, виграли від участі в глобальних ланцюжках створення вартості тому, що могли обійтися без

створення зовсім нових галузей промисловості для експорту складної продукції. Під час розширення глобалізації, країни світу зблизилися за доходами, а рівень бідності у світі знизився з 47 відсотків у 1980 році до 16 відсотків в 2010 році [5].

Фінансова глобалізація є складовою частиною загальної глобалізації, яка спрямована на формування єдиного фінансового ринку і ґрунтується на вільному русі фінансового капіталу, який проявляється в швидкому зростанні міжнародних банківських операцій та створенні всесвітньої мережі філій транснаціональних банків. Поширення цифрових технологій і впровадження системи SWIFT значно пришвидшило здійснення міжнародних транзакцій, знизило їх вартість і дозволило банкам залучати фінанси з депозитних пулів усього світу. Глобалізації світової фінансової системи сприяла лібералізація ринку фінансових послуг. Угоду про це підписали країни-члени СОТ у 1999 році [6]. Це дало змогу власникам фінансових ресурсів переводити їх з однієї країни в іншу, що підвищило обсяг транскордонних фінансових транзакцій до небачених досі масштабів. Отже, глобалізація стала рушійною силою світового розвитку. Вона створює нові можливості для бізнесу, який тепер має більш широкий доступ до фінансових ресурсів, передових технологій, дешевого імпорту і значних експортних ринків.

Таким чином, фінансова глобалізація характеризується:

- безперешкодним рухом капіталів, в тому числі по цифрових мережах;
- функціонуванням глобальних ринків (кредитного, валютного та фінансового);
- посиленням ролі транснаціональних компаній і банків;
- створенням міжнародних інститутів та інструментів регулювання світових ринків.

Найбільш очевидними перевагами глобалізації є:

- економічне зростання,
- висока продуктивність,

- поширення передових технологій у сфері фінансів, прикладних і фундаментальних наук;
- підсилення міжнародної співпраці і координації.

Підраховано, що зниження тарифних і нетарифних бар'єрів збільшує світовий ВВП від 100 до 300 млрд. дол. в рік [7].

Сьогодні світова фінансова система зв'язує сотні тисяч міжнародних фінансово-промислових груп, банків і страхових компаній, які користуються послугами ринків (кредитних, валютних та фінансових) і здійснюють транзакції за допомогою цифрових систем банківських розрахунків. Інтернет перетворив світові фондовий і валютний ринки на єдиний фінансовий простір, який діє цілодобово. За рівнем глобалізації фінансова сфера випереджає всі сфери реальної економіки [8].

Глобалізація світового фінансового ринку характеризується процесом, в якому фінансові ринки більше не обмежені своїми країнами, а власники капіталів задовольняють свої потреби на світовому рівні. В цьому є і загроза. Фахівці вбачають в глобалізації наступні ризики.

1. Формується розрив між глобальними лідерами - невеликою групою країн з розвинутою економікою та країнами, що розвиваються. Так розвинені країни спеціалізуються на випуску наукомістких товарів, які коштують дорого, а виробництво трудомістких, але менш коштовних товарів переносять в країни, що розвиваються. Якщо при виготовленні цих товарів застосовуються нові технології, які зменшують кількість необхідних для процесу виробництва робітників, це позбавляє бідні країни можливості економити на дешевій робочій силі. Тому вони починають економити на охороні навколишнього середовища. Так, статистичні дані свідчать, що на 20 відсотків людей, що проживає в розвинених країнах, припадає 86 відсотків світового ВВП, а на 20 відсотків найбідніших - лише 1 відсоток світового ВВП [8].

2. В процесі перерозподілу капіталів між країнами, велика їх частка перетікає туди, де менші ризики і більша прибутковість (спекулятивний

капітал), тому до країн, що розвиваються, такий капітал надходить тільки в разі можливості швидкого заробітку. Крім того, більшість бідних країн досягла рівноваги, при якій здатність залучати капітали обмежена рівнем технологічного розвитку. тобто в цих країнах немає об'єктів, в які можна було б інвестувати.

3. Обсяги фінансових потоків у світі зростають набагато швидше виробництва і торгівлі (в 90-х роках минулого століття на один долар в реальній економіці припадало 50 доларів у фінансовому секторі) [8]. В першу чергу це вплинуло на ринок цінних паперів, який, в наслідок швидкого росту, набув певної самостійності. Зв'язки фінансового ринку з реальною економікою постійно послаблюються, а контроль за ним з боку урядів і міжнародних організацій теж послаблюється, що несе реальну загрозу для економічної стабільності у світі.

4. Негативними проявами глобалізації стали ланцюгові поширення криз. З'явившись в одній країні чи групі країн, кризові явища завдяки відкритій економіці перетікають в інші країни, охоплюючи весь світ, що вже відбувалося у 2008 році. Зазвичай ланцюгову дестабілізацію викликають: неефективна державна політика, недостатній контроль за фінансовою системою, політичні кризи та конфлікти, погіршення кон'юнктури на світових ринках, помилкові рішення урядів тощо. Слід зазначити, що в разі найменших ознак кризи, капітал швидко рухається з проблемних економік, якими зазвичай є економіки країн, що розвиваються, у більш стабільні економіки. Саме тому від криз найбільше потерпають країни, що розвиваються, а також країни, які залучають значні обсяги приватного капіталу.

5. Спрощені уявлення про глобалізацію часто призводили до перенесення західних економічних та фінансових механізмів у країни, які розвиваються, що приводило до несподіваних результатів - ці механізми не тільки не справлялися з трансформацією суспільства, а самі

трансформувалися під впливом середовища, яке часто виявлялося корумпованим.

6 Такі проблеми, як бідність, зміни клімату і захист довкілля, конфлікти і збереження миру перебувають за межами впливів глобальних фінансових ринків, хоча самі ринки потерпають від них. Вирішенням цих проблем займаються міжнародні фінансові установи, такі як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, які мають фінансові інструменти для боротьби з цими проблемами.

Останнім часом у світі проявилася протилежна глобалізації тенденція - фрагментація світу. Ця тенденція пов'язана зі стурбованістю національною безпекою та стійкістю ланцюжків поставок. Пандемія COVID-19 призвела до порушення деяких ланцюжків поставок, а війна Росії проти України підсилила це явище. Але більш серйозним наслідком війни стало прискорення фрагментації світу, який поступово йде до формування ворогуючих блоків. Це викликає занепокоєння у демократичному таборі, який прагне підвищити свою безпеку.

Не виправдала себе теза про те, що гроші повинні йти туди, де вони найбільш потрібні і де вони дають найбільший прибуток. Такий підхід призвів до того, що Європа закуповувала у великих кількостях дешеві російські енергоносії, що, з однієї сторони, призвело до залежності країн-покупців від російських газу і нафти, а, з іншої сторони, забезпечило прибутки країни-агресора, які вона використала на війну проти України.

У відповідь на війну Росії проти України Європейський Союз у червні 2023 року оприлюднив «Європейську стратегію економічної безпеки», яка визначає стратегічні підходи до економічної безпеки ЄС. Стратегія визначає підходи до економічної безпеки ЄС, в якій зокрема зазначається [9]: «Триваюча агресія Росії проти України підкреслила вразливість ЄС, особливо щодо постачання таких життєво важливих ресурсів як газ, з однієї країни. Зростають ризики посилення уразливості європейських компаній у вимірах глобальних ланцюгів поставок, доступу до ринків та лідерства в

критичних технологіях. Ці кризи завдали значних економічних втрат громадянам європейських країн та поставили під загрозу функціонування економік держав-членів ЄС».

Іншим результатом ліберальної економіки стало те, що купівля дешевих товарів з Китаю, а потім переведення до цієї країни багатьох західних підприємств, перетворило Китай на «світову фабрику» і другу економіку світу, після чого керівництво Китаю почало плекати загарбницькі устремління. Ось що з цього приводу декларує ЄС [9].

«Стратегія ЄС передбачає частковий відхід від традиційних принципів вільного ринку у намаганні протистояти несправедливій торговельній практиці Китаю. Ця стратегія спрямована на те, аби мінімізувати нові ризики в умовах загострення геополітичної напруженості та швидких технологічних змін, зберігаючи при цьому високий ступінь відкритості економіки та економічного динамізму. Новий підхід ЄС не означає перехід до протекціоністської політики, але передбачає розширення ролі держави в моніторингу та регулюванні торгівлі та інвестиційних потоків, особливо тих, що стосуються чутливих технологій. При цьому ключовим аспектом стратегії стає балансування між економічною відкритістю та безпекою і, відповідно, взаємним доповненням економічних інтересів та інтересів безпеки».

Це лише один приклад обмежень на торгівлю та прямі іноземні інвестиції, а загалом кількість таких обмежень з 2018 року зросла у три рази. Так у 2023 році заходи, що обмежують міжнародну торгівлю, торкнулися однієї п'ятої частини світової торгівлі [5]. Проблеми, що виникли в зв'язку з війною Росії проти України та іншими гарячими та потенційними конфліктами у світі, лежать у політичній і військовій площині, тому система міжнародної торгівлі мало що може запропонувати у відповідь на ці виклики.

Нещодавні дослідження вказують на зміщення торгівлі у бік ближчих у геополітичному сенсі партнерів, особливо в стратегічних секторах [5]. А в статі [10] автори відзначають наступне: «Економічні наслідки деглобалізації викликають дедалі більше занепокоєння у політиків, а економісти почали

оцінювати економічні витрати для світової економіки щодо різних сценаріїв розпаду. В той же час Гарольд Джеймс в статі «На захист глобалізації» [11] стверджує: «Уроки історії свідчать, що для стримування інфляції слід нарощувати, а не скорочувати обсяги міжнародної торгівлі». Яким шляхом піде людство, визначиться в наступні роки.

Процес глобалізації ще не став інституційно оформленим і врегульованим тому, що поки не створені структури і механізми управління їм. З цього приводу Лауреат Нобелівської премії з економіки Дж. Ю. Стігліц в своїй книзі: «Глобалізація: тривожні тенденції» написав: «У нас немає світового уряду, відповідального за народи всіх країн, щоб контролювати процес глобалізації способами, зіставними з тими, якими національні уряди спрямовували процеси утворення націй. Замість того у нас існує система, яку можна назвати глобальним управлінням без глобального уряду, така, в якій купка інститутів - Світовий банк, МВФ, СОТ, і купка гравців - міністерства фінансів, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, тісно пов'язані з фінансовими і комерційними інтересами, домінують на сцені, але при цьому величезна більшість, що торкається їх рішень, залишається майже безголосою» [12].

1.4 Роль міжнародних фінансових інститутів у глобалізації фінансової системи

Міжнародні валютні відносини як економічне явище з'явилися в середньовіччі. Починалися вони з обміну монет однієї держави на монети іншої, а продовжилися розрахунками між банками різних країн. Але цілісна система грошово-кредитних відносин склалася лише к середині ХІХ сторіччя, коли розвиток міжнародних економічних зв'язків призвів до швидкого росту валютних операцій. Зросла кількість банків і їх клієнтів. Проте валютно-кредитні відносини залишалися нерегулярними, а валютні ринки некерованими. Валютні політики різних країн відрізнялися. Тому виникла потреба в наднаціональних інститутах, які б упорядковували стихійні

валютно-кредитні відносини на міжнародному фінансовому ринку. Спочатку роль таких інститутів взяли на себе міжнародні конференції, які стали регуляторами міжнародного фінансового ринку.

Але конференції були короткостроковими органами, які приймали важливі рішення, а потім закривалися і знову збиралися через багато років. Тому вони не могли відігравати роль інституцій в повному розумінні цього слова. Потрібні були постійно діючі інститути, які б займалися стабілізацією міжнародної валютної системи у проміжках між міжнародними конференціями. І такі інститути почали з'являтися у першій половині ХХ сторіччя. Перший з них - Банк міжнародних розрахунків (БМР) було створено в 1930 році. Одним із ключових моментів у розвитку Міжнародних фінансових інститутів стала Бреттон-Вудська конференція 1944 року, яка започаткувала створення Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), що став основним компонентом Світового банку. Це були перші кроки до формування міжнародної фінансової архітектури після Другої світової війни. В наступні роки з'явилися Міжнародні фінансова корпорація (МФК), заснована в 1956 році, Міжнародна асоціація розвитку (МАР), заснована у 1960 році, Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ), засноване у 1988 році, які стали складовими частинами Групи Світового банку.

В результаті західноєвропейської економічної інтеграції з'явилися Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), та Європейський фонд розвитку (ЄФР), створені в 1958 році, Європейський фонд валютного співробітництва (ЄФВС), створений в 1973 році, який потім трансформувався в Європейський валютний інститут (ЄВІ) та Європейський валютний фонд, створений в 1979 році.

Для становлення фінансової інтеграції в окремих регіонах Земної кулі були створені регіональні банки та валютні фонди такі, як Міжамериканський банк розвитку (МаБР), створений в 1959 році, Африканський банк розвитку (АфБР), створений в 1964 році, Азіатський

банк розвитку (АзБР), створений в 1965 році, Ісламський банк розвитку (ІБР), створений в 1976 році, Арабський валютний фонд (АВФ), створений в 1977 році та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), створений у 1990 році. Регіональні банки розвитку покликані сприяти економічному зростанню в країнах регіонів, зокрема в тих, що розвиваються. Вони сприяють політиці регіоналізму та регіональній політичній солідарності.

Після Другої світової війни, коли світовий фінансовий порядок зазнав суттєвих змін, МВФ та Міжнародний банк реконструкції та розвитку, стали ключовими інституціями, що підтримували відновлення країн Європи та стимулювали економічний розвиток країн, що розвиваються. Фінансові кризи кінця XX століття, такі як Азійська фінансова криза 1997 року, показали важливість їхньої ролі у підтриманні стабільності. Наприклад, МВФ надавав допомогу постраждалим країнам, забезпечуючи кредитні лінії та сприяючи структурним реформам.

У XXI столітті глобалізація принесла нові виклики, зокрема пов'язані з економічними та фінансовими кризами, що виникають в одній країні, але впливають на всю світову систему. Міжнародні фінансові інститути стали ключовими гравцями у вирішенні таких криз, зокрема під час глобальної фінансової кризи 2008 року. МВФ та Світовий банк відіграли важливу роль у наданні фінансової допомоги країнам, що опинилися в складному економічному становищі, підтримуючи стабільність світової фінансової системи.

Основними функціями міжнародних фінансових інститутів є кредитування, технічна допомога та консультування, моніторинг та регулювання економічних процесів на міжнародному рівні. Ці інститути забезпечують глобальну координацію економічної політики, спрямовану на запобігання фінансових криз та підтримку економічного зростання в усьому світі.

Кредитування є однією з основних функцій міжнародних фінансових інститутів, зокрема МВФ, Групи Світового банку та регіональних банків

розвитку. Вони надають країнам-членам фінансову допомогу в обмін на здійснення структурних реформ. Ці кредити зазвичай надаються країнам, які стикаються з проблемами макроекономічної нестабільності або зовнішньоторговельного дефіциту. Наприклад, країни, які не можуть підтримувати свої валюти на стабільному рівні або мають великі дефіцити платіжного балансу, звертаються до МВФ за допомогою.

Крім фінансової підтримки, МВФ та Світовий банк надають технічну допомогу урядам країн у розробці та реалізації економічної політики. Ця допомога включає консультації з управління державними фінансами, розвитком інфраструктури та покращенням умов для інвестицій.

Моніторинг міжнародних економічних процесів здійснюється через регулярні економічні огляди та консультації, які проводять такі інститути, як МВФ і Світовий банк. Вони аналізують економічні показники країн-членів, дають рекомендації щодо економічної політики та прогнозують можливі ризики. Ці огляди є важливим інструментом для попередження кризових явищ та забезпечення стабільності.

Регулювання міжнародної фінансової системи є важливою функцією таких організацій, як Банк міжнародних розрахунків і Базельський комітет. Вони встановлюють стандарти та правила для міжнародної банківської діяльності, що сприяє зміцненню фінансових ринків і запобіганню криз. Регулюючі функції міжнародних фінансових інститутів допомагають встановити загальні принципи функціонування світової фінансової системи та забезпечити прозорість і підзвітність у міжнародних фінансових операціях.

Таким чином, в процесі фінансової глобалізації фінансово-валютні відносини інтегрувалися до єдиного фінансового простору. Національні регулятивні органи в цих умовах вже не могли контролювати фінансові потоки не тільки в країну і з країни, але й у власній фінансовій системі. Тому роль міжнародних фінансових організацій підсилювалася. Вони стали основними регуляторами міжнародної фінансової системи, за рахунок

надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам, які мають проблеми платіжного балансу, або потребують соціально-економічної трансформації.

РОЗДІЛ 2

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ

2.1. Міжнародний валютний фонд: роль, функції та значення в світовій фінансовій системі

Організаційна структура Міжнародного валютного фонду [13]. Міжнародний валютний фонд, МВФ (англ. International Monetary Fund, IMF) - спеціальна валютно-кредитна наднаціональна установа, заснована 29 державами 27 грудня 1945 року. МВФ створений з метою регулювання валютних і кредитних відносин країн-членів, а також надання їм допомоги в разі дефіциту платіжного балансу у вигляді коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті. Свою діяльність фонд почав у 1947 році і за роки своєї діяльності став інституційною основою сучасної світової валютної системи. Сьогодні до МВФ входять 190 країн (189 країн-членів ООН + Косово). Штаб-квартира МВФ знаходиться у Вашингтоні, США. Схема організаційної структури МВФ [14] наведена на рис. 2.1 та в табл. 2.1 (Додаток А). Рис. 2.1 та табл. 2.1 складені автором за даними джерела [14].

Вищим керівним органом МВФ є Рада керуючих, до якої входять представники (керуючий та його заступник) усіх країн-членів. Як правило, це міністри фінансів, або керівники центральних банків. Рада керуючих вирішує ключові питання діяльності МВФ, а саме: вносить зміни до Статей Угоди, приймає в члени та виключає з них країни, вибирає виконавчих директорів, узгоджує і переглядає частки країн-членів в капіталі МВФ. Керуючі збираються на сесії один раз на рік, але можуть проводити позачергові засідання, а також голосувати по пошті.

Кожна країна-учасниця вносить свою частку до Фонду відповідно до її квоти. Розмір квот встановлюється, виходячи з економічного потенціалу країни. При цьому враховуються: розмір ВВП країни, її середньомісячні резерви, а також середньорічні поточні платежі та надходження. Після

внесення своєї частки до Фонду, країна має право позичити гроші у Фонду в разі проблем із платіжним балансом. Резервними валютами МВФ є долар США, євро, британський фунт стерлінгів, японська єна та китайський юань, які складають кошик валют, з якого формуються Спеціальні права запозичення (СПЗ) (англ. special drawing rights, SDR) - резервний та платіжний засіб, що імітується МВФ та існує лише у безготівковій формі.

Структура наповнення кошику СПЗ показана на діаграмі (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Структура наповнення кошику СПЗ

Діаграма складена автором за даними джерела [15].

Вартість кошика переглядається кожні п'ять років. Обмінний курс долара до СПЗ на 25 жовтня 2024 року згідно [16] складав: 1 дол. = 0.751666 СПЗ.

В МВФ при голосуванні діє принцип «зваженої» кількості голосів, коли ця кількість визначається часткою країни-члена в капіталі Фонду, де кожна країна-член має 250 «базових» голосів і додатково по одному голосу на кожні 100 тисяч СПЗ суми свого внеску. Рішення Радою керуючих приймається, зазвичай, простою більшістю голосів, а з важливих питань - «спеціальною більшістю» (70 або 85 %).

США мають найбільшу частку голосів у МВФ - 16.49%, що дає їм право вето на ключові рішення, які вимагають 85% голосів для ухвалення. Країни Європейського Союзу (Німеччина, Франція, Велика Британія та Італія) разом мають таку частку голосів, що дає їм таке ж право вето.

В табл. 2.2 наведена кількість голосів перших десяти країн за розміром квоти.

Таблиця 2.2

Квоти та кількість голосів перших десяти країн

Країна-член	Квота		Голосування	
	Млн. СПЗ	Відсоток від загального об'єму	Кількість голосів	Відсоток від загального об'єму
Усі країни-члени	476 372	100	5 041 052	100
США	82 994.2	17.42	831 394	16.49
Японія	30 820.5	6.47	309 657	6.14
Китай	30 482.9	6.40	306 281	6.08
Німеччина	26 634.4	5.59	267 796	5.31
Франція	20 155.1	4.23	203 003	4.03
Великобританія	20 155.1	4.23	203 003	4.03
Італія	15 070	3.16	152 152	3.02
Індія	13 114.4	2.75	132 596	2.63
РФ	12 903.7	2.71	130 489	2.59
Бразилія	11 042	2.32	111 872	2.22

Табл. 2.1 складена автором за даними джерела [17].

Міжнародний валютно-фінансовий комітет відіграє важливу роль в організаційній структурі МВФ. Комітет складається з 24 керівників МВФ і збирається на сесії двічі на рік. Він є дорадчим органом Ради керуючих. Крім того він спрямовує діяльність Виконавчої ради; формує стратегічні рішення, які стосуються світової валютної системи і діяльності МВФ; вносить на розгляд Раді керуючих пропозиції про внесення змін до Статей Угоди МВФ.

Комітет з розвитку є спільним органом МВФ та Світового банку. Він займається питаннями надання коштів країнам, які розвиваються. Комітет складається з 24 членів - міністрів фінансів країн-учасниць. Основним завданням комітету є підготовка аналітичних доповідей з надання кредитів країнам, що розвиваються, та рекомендацій з цього питання Радам керівників МВФ та Світового банку.

Персонал МВФ складається з керівництва та 18 департаментів. Відповідальність за повсякденну діяльність МВФ несе Виконавча рада (або

Рада директорів), якій Рада керуючих делегує більшість своїх повноважень. До складу Виконавчої ради входять 24 виконавчі директори, які обираються державами-членами або групами держав, та директор-розпорядник, який є її головою. Одноосібно призначають виконавчих директорів шість держав з найбільшими квотами: США, Німеччина, Китай, Японія, Великобританія та Франція. Інші директори обираються групами країн. Виконавча рада засідає тричі на тиждень та керує поточною діяльністю Фонду, в тому числі, розподіляє кредити країнам-учасникам та обирає на п'ятирічний термін директора-розпорядника. Зараз Директором-розпорядником МВФ є Крісталіна Георгієва (Болгарія), яка 1 жовтня 2024 року заступила на свій другий строк на цій посаді.

Ресурси Фонду МВФ формуються з трьох частин [18]. На рис. 2.3 наведені джерела надходження коштів у фонд МВФ.

Рис. 2.3. Джерела надходження коштів у фонд МВФ

Рис. 2.3 складений автором за даними джерела [18].

МВФ надає країнам-членам фінансову, технічну та аналітичну допомогу.

Фінансова допомога, яку здійснює МВФ. З моменту створення МВФ цілі, обсяги та призначення кредитування, яке він надавав, постійно змінювалися. На початку своєї діяльності Фонд надавав фінансування для розв'язання короткострокових проблем торгового балансу промислово

розвинутих країн. Коливання цін на нафту, що були у 1970-х роках, боргові кризи 1980-х років загострили проблеми бідних країн, у яких виникли потреби в кредитуванні. Кризові події 1990-х років у Центральній та Східній Європі, пов'язані з розпадом соціалістичної системи, викликали необхідність в фінансуванні країн цього регіону. На початку XXI століття відбулися кризи в Латинській Америці та Туреччині. Тому у них виник попит на кредити МВФ. Для ліквідації наслідків світової фінансової кризи 2008 року, МВФ надав фінансову допомогу постраждалим країнам на суму понад 325 млрд. доларів США. Таким чином, Фонд поступово переорієнтовувався на вирішення специфічних проблем платіжного балансу країн з низькими доходами, які були пов'язані з різними причинами, серед яких слід зазначити:

- банківські та валютні кризи;
- зміну умов торгівлі;
- реструктуризацію суверенного боргу;
- заходи з подолання бідності та стимулювання економічного розвитку;
- економічні реформи;
- стихійні лиха;
- конфлікти тощо.

Сьогодні МВФ відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності у світі, чому сприяють основні цілі діяльності, які визначив Фонд:

- мінімізація цінових шоків;
- сприяння належному обслуговуванню суверенного боргу;
- залучення фінансування від інвесторів і донорів;
- рання профілактика криз.

Перевагою кредитів МВФ є низька відсоткова ставка, що завжди нижча за середню ставку на ринках капіталу.

Політика МВФ покликана допомогти країнам створити умови для стабільного функціонування економіки та сталого зростання. Заходи, які рекомендує МВФ конкретній країні різняться залежно від обставин.

Алгоритм надання фінансування від МВФ має наступний вигляд [19]:

1. Країна-член, яка потребує фінансової підтримки, звертається із запитом до МВФ.

2. Уряд країни та співробітники МВФ обговорюють економічну та фінансову ситуацію та потреби у фінансуванні.

3. Уряд країни та МВФ узгоджують програму заходів економічної політики, перш ніж МВФ надасть країні кредит. Зобов'язання країни щодо реалізації узгодженої економічної політики, є невід'ємною частиною угоди по кредитуванню МВФ.

4. Після погодження умов, програма економічних заходів подається до Виконавчої ради МВФ у вигляді «Листа про наміри» та докладно описується у «Меморандумі про домовленість». Співробітники МВФ, в разі належної якості документів, рекомендують Виконавчій раді схвалити наміри країни в галузі економічної політики та запропонувати фінансування. Цей процес може бути прискорений у рамках Механізму надзвичайного фінансування МВФ.

5. Після затвердження кредиту Виконавчою радою, МВФ проводить моніторинг реалізації країною заходів економічної політики. Повернення країни на шлях економічного та фінансового оздоровлення гарантує відшкодування коштів МВФ.

МВФ має фінансові інструменти як для не пільгового так і для пільгового кредитування.

Не пільгове кредитування МВФ надає через Рахунок загальних ресурсів (англ. General Resources Account. GRA). Такі кредити надаються на загальних умовах під відсоткову ставку. Спочатку основним кредитним інструментом МВФ була угода «Stand-By» (SBA), яка надає швидкий доступ до ресурсів для підтримки економічних реформ та урегулювання проблем

платіжного балансу. Наступним інструментом, який запровадив МВФ, став Механізм розширеного фінансування (EFF) для середньо- та довгострокової фінансової допомоги при значних порушеннях платоспроможності. Згодом були запроваджені: гнучка кредитна лінія, лінія короткострокової підтримки ліквідності та превентивна кредитна лінія для підтримання ліквідності, які надаються тільки країнам зі стабільними макроекономічними умовами. Гнучка кредитна лінія застосовується для запобігання можливої кризи або для її пом'якшення, а інші дві під час тимчасових загроз фінансовій ліквідності. Після кризи 2008-2009 років МВФ запровадив Інструмент прискореного фінансування для надання екстреної допомоги (RFI). Його мета полягає у терміновому регулюванні платіжного балансу при вирішенні наслідків економічних криз, природних катастроф чи конфліктів. У 2022 році МВФ запровадив новий фонд фінансової допомоги - Фонд стійкості та сталого розвитку (англ. Resilience and Sustainability Trust - RST) та новий інструмент фінансування з цього фонду (англ. Resilience and Sustainability Facility - RSF), який передбачений для вразливих країн. Фінансування через цей Фонд надається країнам для забезпечення стійкості перед зовнішніми впливами, такими, як зміни клімату й пандемії, а також для досягнення рівноваги їх платіжних балансів. Цей інструмент пропонує різноманітні відсоткові ставки.

Пільгове кредитування МВФ надає за нульовою відсотковою ставкою через створений МВФ Цільовий фонд скорочення бідності та зростання (англ. Poverty Reduction and Growth Trust. PRGT). Пільгове кредитування отримують тільки найбідніші країни та країни, які переживають фінансові труднощі чи кризи. Ці кредити мають довший термін та гнучкі умови погашення. Пільгове кредитування включає в себе три фінансові інструменти: Угода «Stand-by» (SCF), Механізм розширеного фінансування (ECF) та Інструмент прискореного фінансування для надання екстреної допомоги (RCF).

Список фінансових інструментів МВФ [19] представлений в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Фінансові інструменти кредитування

Ціль фінансування	Інструмент	Механізм	Економічний рівень країни (фінансування)	Термін надання (місяців)
Поточні потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу	Програма «Stand-by»	Stand-By Arrangements (SBA)	Середній рівень доходів (GRA)	До 3 років, але зазвичай 12-18 місяців
		Standby Credit Facility (SCF)	Низький рівень доходів (PRGT)	Від 1 до 3 років
Тривалі потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу; середньострокове сприяння	Інструмент розширеного кредитування	Extended Fund Facility (EFF)	Середній рівень доходів (GRA)	До 4 років
		Extended Credit Facility (ECF)	Низьким рівень доходів (PRGT)	3 - 4 роки Можливо до 5 років
Невідкладні потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу; надзвичайна фінансова допомога	Інструмент швидкого кредитування	Rapid Financing Instrument (RFI)	Середній рівень доходів (GRA)	Одноразова виплата
		Rapid Credit Facility (RCF)	Низький рівень доходів (PRGT)	Одноразова виплата
Поточні середньо- або довгострокові потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу	Гнучка кредитна лінія	Flexible Credit Line (FCL)	Стабільні макроекономічні умови (GRA)	1 - 2 роки
Короткострокова фінансова допомога країнам-членам зі стабільними й високими економічними показниками для підтримки їх ліквідності	Лінія короткострокової підтримки ліквідності	Short-term Liquidity Line (SLL)	Стабільні макроекономічні умови (GRA)	1 рік
Поточні короткострокові потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу	Превентивна кредитна лінія для підтримання ліквідності	Precautionary and Liquidity Line (PLL)	Стабільні макроекономічні умови (GRA)	6 - 24
Довгострокові майбутні потреби у фінансуванні дефіциту платіжного балансу, або потреба у фінансуванні дефіциту платіжного балансу, що виникла у зв'язку із заходами політики	Інструмент прискореного кредитування	Resilience and Sustainability Facility (RSF)	Низький рівень доходів (RST)	36 - 48

Табл. 2.3 складена автором за даними джерела [19].

МВФ постійно розширює перелік інструментів кредитування, щоб задовольнити потреби країн-членів.

Технічна допомога МВФ. Другим важливим напрямом діяльності МВФ є технічна допомога урядам країн-членів у здійсненні ними монетарної, валютної, бюджетної та податкової політики. Для здійснення технічної допомоги МВФ запровадив Інструмент координації політики (англ. Policy Coordination Instrument), який є не фінансовим інструментом, доступним країнам-членам і передбачає допомогу у розробці та реалізації програм макроекономічної політики. Крім того, МВФ надає країнам-членам допомогу в упорядкуванні статистики, розробці фінансового та економічного законодавства, а також у підготовці кадрів, які спроможні реалізовувати запропоновані реформи. Технічна допомога надається за запитом країни-члена МВФ. Для надання технічної допомоги МВФ спрямовує місії до центральних банків і міністерств фінансів країн-членів. Експерти місії разом з представниками країни, яка звернулася за допомогою, вибирають фінансовий інструмент, придатний для ліквідації проблеми, яка спричинила необхідність в залученні ресурсів МВФ. На технічну допомогу витрачається до 20% від щорічного бюджету МВФ.

Прикладом технічної допомоги, яку МВФ надавав країнам цілого регіону, що потерпав від кризи, може слугувати співпраця Фонду з країнами Латинської Америки наприкінці 1980 - на початку 1990 років. Тоді ця технічна допомога базувалася на десяти принципах «Вашингтонського консенсусу» [20], які узагальнив англійський економіст Джон Уільямсон. Згідно з Уільямсоном «Вашингтонський консенсус» складається з наступних рекомендацій:

- підтримання фіскальної дисципліни (мінімальний дефіцит бюджету);
- пріоритетність інфраструктури, охорони здоров'я та освіти серед державних витрат;
- зниження граничних ставок податків;

- лібералізація фінансових ринків для підтримки реальної ставки по кредитах на невисокому, але все ж позитивному рівні;
- вільний обмінний курс національної валюти;
- лібералізація зовнішньої торгівлі (в основному за рахунок зниження ставок імпорتنих мит);
- зниження обмежень для прямих іноземних інвестицій;
- приватизація;
- дерегуляція економіки;
- захист прав власності.

Ці рекомендації можна звести до трьох головних положень: ринкова економіка, лібералізація ринку та макроекономічна дисципліна.

Нажаль, кредити МВФ, надані країнам Латинської Америки, не мали достатнього впливу на темпи інфляції і не забезпечили високого рівня економічного зростання тому, що заходи, які запропонував Фонд для подолання кризи, не були адаптовані до специфіки країн регіону. Зовнішні борги зросли, що викликало невдоволення населення. Досвід країн Латинської Америки показав, що неможна покладатися тільки на допомогу МВФ, а потрібно впроваджувати власні реформи для стимулювання економічного зростання [21].

У 1990 роках, після розпаду соціалістичної системи, МВФ впровадив економічні програми в країнах Східної Європи. Ці програми були спрямовані на усунення макроекономічних і структурних диспропорцій в економіці країн з перехідною економікою. Рекомендації МВФ щодо проведення стабілізації і структурної трансформації в країнах регіону були направлені на:

- скорочення дефіциту платіжного балансу та зменшення державних субсидій у національну економіку;
- приватизацію неефективних сегментів національної економіки;
- стимулювання розвитку фінансового сектора, фондового ринку та кредитно-фінансових установ;
- заохочення іноземних інвестицій.

Ці рекомендації були направлені не тільки на відновлення фінансової стабільності, а на досягнення стійкого росту, належне управління та справедливий розподіл доходів. Країни, що здійснили найбільше ринкових перетворень, в першу чергу, Польща, Литва, Латвія та Естонія стали успішнішими. Згідно з рекомендаціями МВФ в цих країнах стали невідворотними право власності та його ефективний захист, здорова конкуренція, ефективне бюджетне планування призвели до системного зростання.

Водночас МВФ не зміг запобігти кризовим явищам, а також ефективно подолати їх наслідки. Це пов'язане з деякими прорахунками у проведенні антикризової політики, а саме: неврахуванням регіональних особливостей, вимогами занадто швидкої приватизації та лібералізації ринків під час проведення ринкових реформ.

Подальша співпраця країн Східної Європи з МВФ була спрямована на заохочення корпоративного управління, забезпечення прав власності та виконання контрактів, впровадження адміністративної реформи та удосконалення законодавства в сфері конкурентної політики, вирішення питань неплатоспроможності та фінансового оздоровлення, залучення прямих іноземних інвестицій, а також прискорену інтеграцію в світові ринки товарів і послуг. Для ряду країн було рекомендовано провести законодавчу та адміністративну реформи, які поліпшать систему державного управління.

МВФ зробив важливі висновки з азійської фінансової кризи 1997 - 1998 років. Зокрема, стало зрозуміло, що у період глибоких економічних проблем потрібні більш зважені та істотні заходи у реалізації програм, а умови на яких МВФ здійснює програми, повинні бути більш вибірковими та спрямованими на специфічні потреби певної країни регіону. Тому Фонд почав ретельніше прораховувати соціальні наслідки від реалізованих програм [21].

Наведені приклади показують, що МВФ вчиться на своїх помилках і постійно вдосконалює якість програм технічної допомоги країнам-членам.

Аналітична діяльність МВФ. Третім важливим напрямком діяльності МВФ є постійний моніторинг як світової економіки, так і економічної та фінансової політики 190 країн-членів. МВФ виявляє можливі ризики для стабільності міжнародної валютної системи та надає рекомендації про необхідність коригування глобальної макроекономічної політики. Але почав свою аналітичну діяльність МВФ з моніторингу валютних курсів і тільки після краху Бреттон-Вудської системи фіксованих обмінних курсів, почав наглядати за грошово-кредитною, податково-бюджетною та фінансовою політикою. З тих пір Фонд постійно розширював свої аналітичні можливості. Низка криз 1990-х та - початку 2000-х років спонукала МВФ посилити свій нагляд за обмінними курсами та фінансовим сектором. Тоді ж Фонд розпочав розробку моделей раннього попередження криз та зосередив увагу на аналізі стійкості боргової ситуації та галузевих балансів.

Виявилось, що ринки не мали достатньої інформації про політику державних органів, що не дозволяло інвесторам прийняти обґрунтовані рішення про вкладання коштів. Тому ринки надто гостро реагували на будь-які негативні новини, що призводило до поспішного виведення коштів з ринків і валютних криз. У зв'язку з цим МВФ зобов'язав країни-члени публічно поширювати дані про резерви свого центрального банку та дотримуватися стандартів прозорості у грошово-кредитній та податково-бюджетній політиці.

МВФ вивчав динаміку криз, розглядаючи при цьому, як конкретна подія (економічна, фінансова або політична) провокує кризу у вразливій країні. На основі цих досліджень у 2001 році Фонд розробив процедуру «Оцінка вразливості», яка дозволяє визначити макроекономічні ризики країни у найближчій перспективі [22].

У 2000-х роках МВФ розширив свій нагляд глобальних макроекономічних дисбалансів (коли сума профіцитів рахунків поточних операцій групи країн зрівнювалася з дефіцитом рахунку поточних операцій

США), а також удосконалив свої аналітичні інструменти для нагляду за обмінними курсами, розробивши модель оцінки вартості валют.

Після кризи 2008 - 2009 років МВФ визнав, що недооцінював зведений ризик для сукупності секторів, а також важливість зворотних зв'язків та вторинних ефектів у фінансовому секторі. Тому Фонд почав складати доповіді щодо вторинних ефектів для «системної п'ятірки» (Сполучені Штати, зона Євро, Китай, Великобританія та Японія).

У 2010 році обов'язковими стали регулярні оцінки для країн, фінансовий сектор яких має системну значущість. Центр уваги МВФ розширився і включив моніторинг внутрішньої стабільності та платіжного балансу країн-членів, а також глобальної стабільності на основі аналізу вторинних ефектів.

У 2020 році МВФ запровадив «Цілісний підхід до політики», в рамках якого проводиться спільний розгляд грошово-кредитної, курсової та макропруденційної політики (спрямованої на упередження накопичення та реалізації системних ризиків у фінансовому секторі, а також підвищення його стійкості) та політики управління потоками капіталу, а також їх взаємодію одна з одною та іншими заходами політики. Відповідно до результатів цього підходу формуються рекомендації. МВФ почав приділяти більше уваги аналізам ситуації у конкретній країні та індивідуальним рекомендаціям на підставі цього аналізу. Багатосторонні доповіді МВФ тепер містять диференційований аналіз та рекомендації для країн, що належать до різних груп за рівнем доходів. Ці доповіді доповнюються регіональними економічними прогнозами, в яких даються цільові рекомендації для кожного географічного регіону [22].

МВФ вчиться на своїх помилках, накопичує знання і передає їх країнам-членам.

Окремо слід виділити оцінку захисних механізмів центральних банків, яку проводить МВФ, у разі надання країні-члену фінансування. Оцінка проводиться для отримання гарантій того, що банк належним чином керує

отриманими від МВФ ресурсами та надає достовірну інформацію щодо програми, що підтримується ресурсами МВФ. Оцінки передбачають аналіз операцій центрального банку у шести областях: 1) механізми керування, 2) механізм зовнішнього аудиту, 3) правова структура та автономія, 4) система подання фінансової звітності, 5) механізм внутрішнього аудиту та 6) система внутрішнього контролю. З 2000 року до кінця квітня 2024 року було проведено 400 таких оцінок, під час яких було перевірено 106 центральних банків. 19 з цих оцінок було завершено у 2024 фінансовому році, а вісім на кінець фінансового року перебували у стадії проведення. Крім того, МВФ відстежує результати роботи центральних банків щодо вдосконалення їхніх систем захисних механізмів. Процес моніторингу триває доти, доки країна не погасить кредит МВФ. В даний час об'єктами моніторингу є 84 центральні банки [23].

Стандарти та кодекси. МВФ бере участь у формуванні міжнародних стандартів щодо фіскальної та монетарної політики, зокрема через проведення досліджень і аналізу світових економічних тенденцій. Цю роботу МВФ проводить разом зі Світовим банком. Розроблені цими організаціями стандарти та кодекси, являють собою «правила гри», за якими здійснюється економічна та фінансова політика [24]. Країни, які дотримуються цих правил, мають кращі економічні показники та більшу фінансову стабільність. МВФ і Світовий банк почали розробляти стандарти і кодекси після криз 1990-х років у країнах, де ринки тільки формувалися. Світова фінансова криза 2008 - 2009 років виявила прогалини і слабкі місця в них. Тому деякі з цих стандартів і кодексів були переглянуті. З тих пір обидві організації періодично переглядають їх, постійно підвищуючи ефективність. МВФ і Світовий банк оцінюють дотримання країнами цих стандартів, а, при необхідності, допомагають їм проводити реформи.

МВФ та Світовий банк розробили стандарти за 12 напрямками. Вони діляться на три групи [24], які наведені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Стандарти і кодекси МВФ і Світового банку

Групи стандартів	Стандарти і кодекси	Зміст
Стандарти прозорості	Спеціальний стандарт розповсюдження даних	Добровільно та своєчасно публікуються основні макроекономічні та фінансові данні згідно Спеціальному стандарту
	Кодекс щодо забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері	Забезпечується прозорість у бюджетно-податковій сфері відповідно Кодексу
	Кодекс прозорості для центральних банків	Забезпечується прозорість в областях: управління, політики, операцій, результатів та офіційних відносин Центрального банку
Стандарти для фінансового сектора	Банківський нагляд	Дотримуються основні принципи ефективного банківського нагляду та відповідної методології Базельського комітету
	Регулювання ринку цінних паперів	Виконуються цілі та принципи регулювання ринку цінних паперів Міжнародної організації комісій з цінних паперів
	Врегулювання кризових ситуацій та страхування депозитів	Дотримуються основні принципи ефективних систем страхування депозитів Міжнародної асоціації органів страхування депозитів
	Страховий нагляд	Дотримуються основні засади нагляду за страховою діяльністю Міжнародної асоціації органів страхового нагляду
	Інфраструктура фінансового ринку	Дотримуються принципи для інфраструктур фінансового ринку Комітету з питань платіжної та ринкової інфраструктури та Технічного комітету Міжнародної організації комісій із цінних паперів
Стандарти для інституційної та ринкової інфраструктури	Неплатоспроможність та права кредиторів	Базується на Принципах ефективного функціонування режимів неплатоспроможності та відносин між кредиторами та позичальниками Світового банку та Керівництві для законодавчих органів із законодавства про неплатоспроможність Комісії ООН з права міжнародної торгівлі
	Корпоративне керування	Виконуються Принципи корпоративного управління Групи 20-ти та Організації економічного співробітництва та розвитку
	Бухгалтерський облік та аудит	Виконуються Міжнародні стандарти аудиту Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.
	Добросовісність учасників ринку	Виконується 40 рекомендацій щодо боротьби з відмивання грошей та припинення фінансування тероризму Цільової групи з фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ)

Табл. 2.4 складена автором за даними джерела [24].

Країни можуть надіслати МВФ або Світовому банку запит щодо оцінки дотримання ними стандартів і кодексів. Що стосується поширення даних, то МВФ щомісяця відстежує показники країн у рамках Ініціатив щодо стандартів даних. У сфері регулювання та нагляду у фінансовому секторі стандарти оцінюються згідно з Програмою оцінки фінансового сектора. У сфері прозорості податково-бюджетної політики проводиться оцінка щодо відповідності Кодексу із забезпечення прозорості у бюджетно-податковій сфері. У сфері боротьби з відмиванням грошей та припинення фінансування тероризму оцінки проводить ФАТФ. Країни відповідають за виконання рекомендацій, тому багато з них звертаються до МВФ та Світового банку з проханням про надання технічної допомоги в цій діяльності.

Роль МВФ у підтримці макроекономічної стабільності. Міжнародний валютний фонд є одним із ключових елементів сучасної міжнародної фінансової системи, забезпечуючи стабільність світових валютних ринків та надаючи фінансову підтримку країнам, які стикаються з економічними труднощами. Його основна місія полягає у підтримці макроекономічної стабільності шляхом надання короткострокових кредитів та консультацій щодо економічної політики.

МВФ був створений у 1944 році для управління системою фіксованих обмінних курсів і запобігання валютним кризам, які могли б дестабілізувати світову економіку. З часом його функції розширювалися, особливо після переходу до системи плаваючих обмінних курсів у 1970-х роках. На сьогоднішній день МВФ підтримує стабільність міжнародної фінансової системи через три основні механізми [24]:

- Економічний нагляд.
- Кредитування.
- Розвиток потенціалу.

МВФ надає державам-членам рекомендації щодо вжиття заходів політики для досягнення макроекономічної стабільності, прискорення економічного зростання та скорочення бідності. Така діяльність сприяє

запобіганню валютних і фінансових криз, оскільки країни можуть своєчасно отримати консультації щодо ризиків для їхньої економіки

МВФ надає державам-членам фінансування для надання їм допомоги у вирішенні проблем платіжного балансу, включаючи ситуації нестачі іноземної валюти, що виникають, коли зовнішні платежі перевищують надходження в іноземній валюті. Наприклад, під час глобальної фінансової кризи 2008-2009 років МВФ надав значну фінансову допомогу низці країн, в тому числі Україні, що сприяло їхньому економічному відновленню.

МВФ забезпечує розвиток потенціалу (включаючи технічну допомогу та підготовку кадрів) на прохання держав-членів для надання їм допомоги у зміцненні економічних інститутів з метою розробки та проведення обґрунтованої економічної політики.

Крім того, МВФ бере участь у формуванні міжнародних стандартів і кодексів щодо фіскальної та монетарної політики. Для цього МВФ і Світовий банк проводять дослідження і аналіз світових економічних тенденцій. Ці стандарти і кодекси допомагають країнам-членам підтримувати макроекономічну стабільність і запобігати виникненню кризових ситуацій. Таким чином, роль МВФ у підтримці макроекономічної стабільності є надзвичайно важливою. Завдяки наданню фінансової підтримки та консультацій МВФ допомагає країнам ефективно управляти економічними ризиками та досягати стійкого економічного зростання. В табл. 2.5 (Додаток В) наведені дані по затвердженій у 2024 фінансовому році фінансовій допомозі, яку надасть МВФ [23].

Проте в останні роки критики МВФ відзначають, що його політика інколи веде до скорочення соціальних витрат і може мати негативний вплив на соціальну стабільність у країнах, що розвиваються. Так, для невеликих відкритих сировинних економік, якою є і українська, раптові дестабілізації виникають через падіння цін на сировину, яку ці країни експортують. В цьому випадку вимога МВФ щодо бюджетної дисципліни не працює. Стабілізувати таку економіку можна, зробивши технологічний ривок, тобто

перехід на випуск продукції з більшою долею доданої вартості. Але такий перехід не передбачений в стратегіях МВФ [20].

2.2. Група Світового банку та її вплив на розвиток країн

Історія формування Групи Світового банку та її місія. Світовий банк (The World Bank) створено як Міжнародний банк реконструкції та розвитку - МБРР (International Bank for Reconstruction and Development IBRD) у 1945 році після Бреттон-Вудської конференції, на якій визначили організаційну структуру післявоєнної міжнародної економіки і вирішили створити МБРР та Міжнародний валютний фонд.

Делегати конференції хотіли створити глобальну організацію, яка б надавала допомогу у відбудові та розвитку країн-членів організації, а також підтримувала розвиток продуктивних сил і ресурсів у менш розвинених країнах, щоб сприяти в них підвищенню продуктивності праці, рівня життя і добробуту.

Термін «Світовий банк», як інша назва МБРР з'явився під час Бреттон-Вудської конференції в публікації журналу «Економіст» (The Economist), але тільки в 1975 році він став офіційною назвою установи.

На початку своєї діяльності МБРР кредитував розвинені країни, насамперед європейські, які постраждали під час Другої світової війни і в яких реалізовувався план Маршалла. Фінансування цього плану значною мірою забезпечив саме Світовий банк. Але на перших етапах своєї діяльності (з 1945 по 1968 рік), крім плану Маршалла, Світовий банк не займався активним кредитуванням країн через підвищені вимоги до позичальників.

Після появи великої групи нових держав, що звільнилися від колоніальної залежності, цілі і функції МБРР змінилися. З'явилася потреба створити нові установи, пов'язані зі Світовим банком [4]. Після створення цих організацій остаточно сформувалася Група Світового банку.

В таблиці 2.6 наведені установи, які входять у Групу Світового банку.

Таблиця 2.6

Установи, які входять до Групи Світового банку

Назва установи	Рік заснування	Призначення установи
1	2	3
Міжнародний банк реконструкції та розвитку - МБРР (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD)	1945	Надає допомогу країнам, які мають середній рівень доходів та більш бідним кредитоспроможним країнам
Міжнародна фінансова корпорація - МФК (The International Finance Corporation - IFC)	1956	Кредитує приватний сектор в країнах, що розвиваються
Міжнародна асоціація розвитку МАР (The International Development Association - IDA)	1960	Надає допомогу країнам з низьким рівнем доходу
Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів - МЦУІС (The International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID)	1966	Надає послуги з вирішення міжнародних суперечок між інвесторами та державами, а також між державами
Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій - БАГІ (The Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA)	1988	Надає гарантії іноземним інвесторам на покриття збитків, спричинених некомерційними ризиками у країнах, що розвиваються

Табл. 2.6 складена автором за даними джерела [27].

МБРР і МАР об'єдналися в одну організацію під назвою Світовий банк. Інші три установи увійшли в Групу Світового банку.

В період з 1968 по 1980 рік Світовий банк спрямував свою діяльність на допомогу країнам, що розвиваються. В цей час зросли обсяги та структура кредитів, які охопили різні сфери економіки. Тоді ж у Світовому банку була створена нова система надання інформації країнам-позичальникам, що дозволило значно скоротити час на прийняття рішення про умови надання кредиту.

В період з 1980 по 1989 рік Світовий банк спрямував свою політику на зменшення залежності економік країн третього світу від зовнішніх позик. Така політика Банку призвела до скорочення кредитів, які надавалися на вирішення соціальних проблем в цих країнах. Через це вона потрапила під критику різних неурядових організацій. Тому з 1989 року Світовий банк змінив політику, в результаті чого суттєво зросла кількість напрямків, що фінансувались за рахунок коштів Світового банку.

У період з 2000 по 2015 рік Світовий банк, відповідно до Декларації тисячоліття [4], яку прийняла ООН, зосередив свою діяльність на досягненні її цілей, які передбачали:

- ліквідацію бідності та голоду;
- забезпечення загальної початкової освіти;
- просування рівності між чоловіками та жінками та розширення прав і можливостей жінок;
- забезпечення сталого розвитку довкілля;
- скорочення дитячої смертності;
- боротьбу з ВІЛ/СНІД, малярією та іншими захворюваннями;
- поліпшення охорони материнства;
- формування глобального партнерства в цілях розвитку.

Не всі перераховані цілі були виконані. Особливо це стосувалося найбідніших країн Африки південніше Сахари. 25 вересня 2015 року Генеральна Асамблея ООН підвела підсумки виконання цілей розвитку тисячоліття та затвердила новий план дій «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року». 17 цілей цього плану [25] набули чинності 1 січня 2016 року:

Ціль 1. Подолання бідності.

Ціль 2. Подолання голоду.

Ціль 3. Міцне здоров'я.

Ціль 4. Якісна освіта.

Ціль 5. Гендерна рівність.

Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови.

Ціль 7. Доступна та чиста енергія.

Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання.

Ціль 9. Інновації та інфраструктура.

Ціль 10. Зменшення нерівності.

Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад.

Ціль 12. Відповідальне споживання.

Ціль 13. Боротьба зі зміною клімату.

Ціль 14. Збереження морських ресурсів.

Ціль 15. Збереження екосистем суші.

Ціль 16. Мир та справедливість.

Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку.

Теми, якими займається Світовий банк сьогодні, в тому числі, відповідають цим цілям [26]:

1. Сільське господарство та продовольство (• Огляд у сфері продовольчої безпеки • Кліматично оптимізоване сільське господарство • Тваринництво та сталий розвиток).
2. Зміна клімату (• Кліматично оптимізоване сільське господарство • Управління ризиками стихійних лих).
3. Конкурентоспроможність (• Ринки та політика в галузі конкуренції • Інвестиційний клімат • Інновації та підприємництво).
4. Боргове фінансування (• Полегшення тягара заборгованості).
5. Цифровий розвиток.
6. Управління ризиками стихійних лих.
7. Освіта (• Ранній розвиток дітей • Цифрові технології освіти • Освіта для дівчаток • Вища освіта • Розвиток навичок • Вчителі).
8. Енергетика.
9. Навколишнє середовище (• Біологічне різноманіття • Забруднення морів пластиком • Природний капітал • Блакитна економіка • Забруднення • Лісове господарство та землекористування).

10. Добувна промисловість (• Скорочення спалювання попутного газу).
11. Доступність фінансових послуг (• Платіжні системи • Кредитна інфраструктура • Фінансування малого та середнього бізнесу).
12. Фінансовий сектор (• Фінансова стабільність • Фінансова цілісність • Довго-строкове фінансування).
13. Нестабільність, конфлікти та насильство.
14. Гендерна рівність.
15. Управління та інститути (• Закупівлі з метою розвитку).
16. Охорона здоров'я (• Проблеми харчування • Група Світового банку та COVID-19 • Огляд ситуації у сфері готовності до боротьби з пандеміями • Інфекційні хвороби та вакцини • Загальне охоплення послугами охорони здоров'я • Глобальний механізм фінансування для жінок, дітей та підлітків).
17. Нерівність та добробут для всіх.
18. Інфраструктура.
19. Робочі місця та розвиток (• Ринки праці • Розвиток навичок • Соціальний захист).
20. Макроекономіка (• Доходи урядів від податків та зборів).
21. Міграція.
22. Харчування.
23. Бідність (• Нерівність та добробут для всіх • Вимірювання бідності).
24. Регіональна інтеграція.
25. Соціальна стійкість та соціальна інтеграція (• Проекти розвитку, які проводяться з ініціативи громад • Соціальна інтеграція осіб з обмеженими можливостями • Корінні народи • Сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність • Соціальна інтеграція • Стійкі спільноти).
26. Соціальний захист (• Робочі місця та розвиток • Пенсії • Системи безпеки та грошові перекази • Розвиток навичок Фінансування сталої інфраструктури).
27. Торгівля (• Спрощення процедур торгівлі та логістика • Глобальні виробничо-збутові ланцюжки).

28. Транспорт.

29. Розвиток міст (• Управління ризиками стихійних лих • Інклюзивні міста • Земля).

30. Водні ресурси (• Водопровід та каналізація • Вода у сільському господарстві • Управління водними ресурсами • Водопостачання).

Коли Світовий банк розпочинав свою діяльність, до його складу входило 38 країн-членів. Зараз Група Світового банку налічує 189 країн-членів, а її відділення працюють більш ніж у 130 країнах. П'ять організацій, що входять до складу Групи Світового банку, разом працюють над рішеннями, які сприяють стабільному економічному зростанню країн-членів, допомагають в реконструкції їх господарства, підтримують розвиток приватного сектору та іноземного інвестування, дозволяють скоротити масштаби бідності і забезпечити загальне процвітання в країнах, що розвиваються.

Ось у чому колектив Групи Світового банку вбачає свою місію [27]:

«Наша місія - подолання крайньої бідності та прискорене забезпечення загального добробуту на планеті, придатній для життя. Цьому загрожує безліч взаємозалежних криз. Важливо не прогаяти час. Нам необхідно розробити нову програму дій, щоб сприяти ефективному розвитку, який має:

- враховувати інтереси всіх, у тому числі жінок та молоді;
- бути стійким до потрясінь, у тому числі до катаклізмів у сфері клімату та біологічного різноманіття, пандемій та нестабільності;
- бути спрямованим на підвищення стійкості за рахунок економічного зростання та створення робочих місць, розвитку людського потенціалу, управління державними фінансами та борговими зобов'язаннями, забезпечення продовольчої безпеки та доступу до чистого повітря, води та недорогих енергоресурсів.

Для цього ми будемо працювати з усіма клієнтами як єдина група Світового банку, у тісному партнерстві з іншими багатосторонніми установами, приватним сектором і громадянським суспільством».

Адміністративна структура Групи Світового Банку. Група Світового банку є найбільшим джерелом фінансової та технічної допомоги, яка надається країнам, що розвиваються по всьому світу.

Світовий банк не є банком у загальному розумінні цього слова. Він являє собою міжнародне співтовариство країн або акціонерів. Схема адміністративної структури Світового банку наведена на рис. 2.4, 2.5, 2.6 та 2.7 (Додаток Б).

Світовий банк функціонує як кредитна установа, яка складається із п'яти організацій [27] (МБРР, МАР, МФК, БАГІ та МЦУІС), які тісно пов'язані між собою. Стати членом МБРР може тільки країна-член МВФ. Вступити до МАР, МФК та БАГІ може тільки країна-член МБРР. Країни-члени отримують акції установи, беручи, таким чином, участь у формуванні її капіталу. Крім того країни-члени підписують установчий документ кожної установи: Статті Угоди МБРР, МАР, МФК та Конвенцію БАГІ. Членство у МЦУІС передбачає підписання та ратифікацію його Конвенції.

Кожна з п'яти установ, що входить до Групи Світового банку, має Статті Угоди або документи, що їм дорівнюють. Ці документи визначають цілі, структуру, діяльність організації, а також права власності та керування. Кожна з цих установ належить на правах власності її країнам-членам. Країни-члени керують Групою Світового банку через Раду керуючих та Раду виконавчих директорів, які приймають найважливіші стратегічні рішення. Кожна країна представлена в Раді керуючих одним керуючим (губернатором), як правило, державним службовцем у ранзі міністра. Для МБРР, МАР та МФК існує єдина Рада керуючих, для БАГІ - окрема Рада керуючих, а для МЦУІС - Адміністративна рада. Раз на рік Ради керуючих Групи Світового банку та МВФ проводять спільне засідання - Річні збори.

Рада керуючих збирається на засідання раз на рік, однак у разі потреби може бути призначене позачергове її засідання. Рада керуючих виконує наступні функції: приймає та звільняє членів Ради, змінює уставний капітал Банку, розподіляє чистий прибуток Банку, скасовує операції Банку, ухвалює

зміни до Статей Угоди та збільшує кількість виконавчих директорів. Рада виконавчих директорів складається з 25 виконавчих директорів, які представляють або окрему країну, або групу країн. Головою Ради директорів є Президент Групи Світового банку. Рада директорів відповідає за діяльність Світового банку у період між засіданнями Ради керуючих, проводячи свої засідання двічі на тиждень. Рада директорів виконує наступні функції: затверджує позики та гарантії, визначає загальні принципи діяльності Банку, затверджує бюджет Банку, розробляє стратегії допомоги окремим країнам. Рада директорів приймає рішення на основі консенсусу, проте кількість голосів окремих виконавчих директорів залежить від частки країн, які вони представляють, в статутному капіталі Банку, яка, у свою чергу, значною мірою визначається часткою цих країн в світовій економіці. У МБРР, МАР, МФК і БАГІ акції розподіляються серед країн-членів по-різному. Тому вони мають різну кількість голосів в цих організаціях. Для прикладу в табл. 2.7 наведена кількість голосів першої п'ятірки країн, яку вони мали в кожній організації у 2015 році.

Таблиця 2.7

Відсоток голосів перших п'яти країн в МБРР, МАР, МФК і БАГІ

Країна	Відсоток голосів в МБРР	Країна	Відсоток голосів в МАР	Країна	Відсоток голосів в МФК	Країна	Відсоток голосів в БАГІ
США	16	США	10.5	США	20	США	16.5
Японія	7	Японія	9	Японія	6	Японія	6
Китай	5	ОК*	8	ФРН	5	ФРН	5
ФРН	4.5	ФРН	8	Франція	5	ОК	5
Франція	4	Франція	5.5	ОК	5	Франція	4.5

* ОК - Об'єднане королівство Великобританії та Північної Ірландії.

Табл. 2.7 складена автором за даними джерел [27; 28; 29; 30; 31].

Президент Групи Світового банку обирається Радою виконавчих директорів і виконує обов'язки президента кожної з установ Групи Світового Банку. За традицією Президентом Групи Світового банку обирається громадянин США, а Директором-розпорядником МВФ - європеець. Президент Групи Світового банку обирається на п'ятирічний термін

(Кількість термінів та вікова межа перебування на посаді для нього не встановлюється). Зараз цю посаду займає Аджай Банги.

Другу щабель в адміністрації Групи Світового Банку займають 4 директори-розпорядники (Managing Directors), два перших віце-президента та 25 віце-президентів. Директори-розпорядники допомагають Президенту Групи Світового банку контролювати роботу різних організаційних підрозділів Банку. Кілька Віце-президентів очолюють регіональні відділення. Інші віце-президенти очолюють мережі, створені для окремих напрямків роботи Банку.

Особливості функціонування установ, які входять до Групи Світового банку. П'ять установ у складі Групи Світового банку відрізняються за охопленням країн, мають власні керівні органи та статuti, але разом працюють на благо держав-партнерів.

МБРР [28] співпрацює з країнами, які мають середній рівень доходів та більш бідними кредитоспроможними країнами. Ці країни одночасно є як клієнтами банку, так і його акціонерами. Вони залучають інвестиції на розвиток інфраструктури, імпортують значну кількість продукції, відрізняються високими темпами економічного росту, приймають все більшу участь у вирішенні світових проблем. Але навіть у країнах із середнім рівнем доходу є велика частка бідного населення. Маючи обмежений доступ до фінансування, ці країни вразливі до економічних шоків, змін клімату, пандемій, вимушених переселень, нестабільності та конфліктів. На країни з середнім рівнем доходу припадає 60% проєктів МБРР, який:

- надає фінансові продукти (позики, гарантії та продукти управління ризиками), аналітичні та консультаційні послуги;
- надає рекомендації урядам щодо проведення реформ, спрямованих на вдосконалення послуг, залучення інвестицій та впровадження інновацій.

МБРР залучає основну частину своїх фінансових ресурсів на світових ринках капіталу, що дозволило йому, починаючи з 1946 року, надати країнам-членам понад 500 млрд. доларів у вигляді позик, тоді як акціонери за

цей же період внесли до його капіталу всього 14 млрд. доларів. З 1959 року МБРР зберігає найвищий рейтинг кредитоспроможності, тому може залучати дешеві кредитні ресурси та надавати країнам, що розвиваються, на сприятливих умовах. Крім того МБРР стимулює додаткове приватне фінансування своїх проєктів. МБРР отримує дохід завдяки прибутку на власний капітал, а також невеликій маржі за наданими позиками. Цього достатньо, щоб покрити операційні витрати, поповнити резерви та забезпечити відрахування до бюджету МАР.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) [29] надає допомогу країнам з низьким рівнем доходу. Вона доповнює інший кредитний підрозділ Світового банку - Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), який кредитує країни із середнім рівнем доходу. МАР виконує свою функцію - зменшення бідності шляхом надання позик під низькі відсотки і грантів, які не вимагають повернення. Ці гранти надаються країнам з низьким рівнем доходу, які мають значний ризик заборгованості та інші вразливі умови. Асоціація є одним з найбільших надавачів допомоги 75 найбіднішим країнам світу. МАР допомагає країнам перейти до фінансування власного розвитку. Тридцять шість країн світу, включаючи Китай, Індію, Індонезію, Південну Корею та Туреччину, виконали програми МАР. Багато хто з них повернувся до МАР як донор. Повернення країн-реципієнтів, які закінчили програму кредитування, в якості донорів є важливим результатом для МАР, міжнародного розвитку та боротьби з бідністю. МАР співпрацює з великою кількістю глобальних, регіональних та місцевих партнерів, щоб охопити найбідніші верстви населення по всьому світу та досягти стійких результатів у своїй діяльності.

Міжнародна фінансова корпорація є найбільшим світовим інститутом, який кредитує приватний сектор в країнах, що розвиваються [30]. МФК інвестує свої кошти там, де вони найбільш потрібні, охоплюючи небезпечні регіони та інвестиційно непривабливі країни. МФК стала піонером імпакт-

інвестування у світі, що крім очікування рентабельності інвестиційного проєкту має на меті:

- вирішувати соціальні чи екологічні виклики;
- вимірювати та звітувати щодо передбачуваного соціального впливу та впливу на навколишнє середовище.

Стратегічний капітал МФК допомагає підприємцям масштабувати свій бізнес в успішному бізнес-середовищі, створеному за допомогою досвіду Корпорації. МФК ретельно аналізує екологічні та соціальні наслідки кожного проєкту, який вона фінансує, а потім подає звіт з цим аналізом місцевим спільнотам.

Інвестиції МФК направлені на рішення, адаптовані до місцевих умов, а її поради змінюють політичні рамки, допомагають реформувати економіку та стимулюють інвестиції. В проєктах по боротьбі з крайньою бідністю та підвищенню загального добробуту, МФК тісно співпрацює з іншими членами Світового банку.

Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (БАГІ) [31] сприяє транскордонним інвестиціям у країнах, що розвиваються. Гарантії БАГІ захищають інвестиції від некомерційних ризиків. Агентство допомагає інвесторам отримати доступ до джерел фінансування з покращеними фінансовими умовами. Такі можливості Агентство отримує завдяки Світовому банку та його структурі, що дозволяє стримувати дії уряду, які можуть зірвати проєкти, і допомогти у вирішенні суперечок між інвесторами та урядами. БАГІ надає клієнтам інформацію про ринки, що розвиваються, а також міжнародний досвід екологічного та соціального менеджменту.

БАГІ підтримує Світовий банк та МФК в їх проєктах по інвестуванню в приватний сектор країн, що розвиваються. Агентство надає гарантії у країнах, які співпрацюють з МАР, а також в країнах, що постраждали від конфлікту та при нестабільних ситуаціях. Крім того БАГІ надає гарантії на підтримку кліматичного фінансування.

БАГІ страхує проєкти від збитків, пов'язаних із:

- порушенням умов договору;
- не конвертованістю валюти та обмеженням переказів;
- примусовим позбавленням власності;
- війною та громадянськими заворушеннями;
- невиконанням фінансових зобов'язань.

МЦУІС [32] пропонує послуги з вирішення міжнародних суперечок між інвесторами та державами, а також між державами. Крім того, Центр пропонує процедуру встановлення фактів, що призвели до виникнення суперечки.

МЦУІС надає адміністративні послуги у справах. Центр формує спеціальну групу розгляду справи, в яку входять юрисконсульт МЦУІС, помічник юриста, та організатор слухань. Спеціальна група розгляду допомагає сторонам і Трибуналу протягом усього судового процесу. Юрисконсульт виконує функції секретаря Трибуналу і бере участь в усіх процедурах процесу. МЦУІС формує фінансову групу, яка керує фінансами справи за участі Секретаря Трибуналу.

МЦУІС надає обладнані необхідною апаратурою приміщення для проведення засідань у справі. Такі приміщення є в офісах Світового банку у Вашингтоні, округ Колумбія, Парижі та інших місцях по всьому світу. МЦУІС має велику кількість перекладачів та інших фахівців, необхідних при розгляді справи. МЦУІС має можливість організувати відео-слухання та веб-трансляцію, звуко- та відеозапис, великі плазмові монітори та індивідуальні монітори для Трибуналу та сторін, багатомовну пряму трансляцію для громадських слухань.

Сторона суперечки може вимагати відводу арбітра. Генеральний секретар МЦУІС застосовує стандарт дискваліфікації та процедуру, передбачену правилами арбітражу.

Сьогоднішні проблеми розвитку країн, що розвиваються, можуть бути вирішені тільки тоді, коли у цьому процесі бере участь приватний сектор. При цьому державний сектор повинен створити умови для приватних

інвестицій. Група Світового банку, в яку входять МФК, БАГІ та МЦУІС, має унікальну можливість залучати великі фінансові ресурси для фінансування країн, які розвиваються. При цьому МФК мобілізує інвестиції приватного сектора та надає консультації, БАГІ забезпечує страхування політичних ризиків, а МЦУІС вирішує інвестиційні спори. МФК, БАГІ та МЦУІС створюють платформу для залучення приватних інвестицій.

Резерви Світового Банку формуються з: прибутків від інвестицій, зборів, сплачуваних країнами-членами, внесків країн-членів, погашення позик країнами-позичальниками.

Діяльність Групи Світового банку по подоланню крайньої бідності та прискореному забезпеченню загального добробуту на планеті, придатній для життя. Світовий банк надає позики на виконання проєктів країнам, з якими він співпрацює. Ті проєкти, які фінансує Банк, започатковуються, втілюються та контролюються відповідно до задокументованої процедури життєвого циклу проєкту. Етапи життєвого циклу проєкту, який кредитує Світовий банк наведені в табл. 2.8 [33].

Таблиця 2.8

Етапи життєвого циклу проєкту, який кредитує Світовий банк

Етап проєкту	За що відповідає	
	Позичальник	Світовий банк
1 Визначення	Визначає потребу, розробляє проєкт і звертається до Банку з проханням надати позику	Оцінює проєкт з фінансової, економічної, соціальної та екологічної точок зору
2 Підготовка	Проводить дослідження і готує остаточну документацію проєкту	Пропонує стратегію виконання проєкту, надає консультації
3 Експертиза	-	Оцінює проєкт, готує довідку по результатам експертизи та проєкти юридичних документів
4 Переговори і затвердження радою директорів	Погоджують угоду про позику, подають проєкт до Ради директорів на затвердження	

Продовження табл. 2.8

Етап проєкту	За що відповідає	
	Позичальник	Світовий банк
5 Виконання і нагляд	Виконує затверджений проєкт	Наглядає за належним використанням позики
6 Впровадження і завершення	Оцінюють результати діяльності як Світового банку, так і позичальника	
7 Оцінювання	-	Готує Звіт про аудиторську перевірку та оцінює відповідний проєкт

Табл. 2.8 складена автором за даними джерела [33].

Досвід виконаних проєктів застосовується до інших проєктів для досягнення ними успішних результатів. Взаємодія Групи Світового банку з країнами-партнерами здійснюється за програмою партнерства з країнами (Country Partnership Framework - CPF) [34]. Але до підготовки CPF необхідно мати звіт про систематичну діагностику країни (Systematic Country Diagnostic - SCD) [35], який готується співробітниками Групи Світового банку в тісній співпраці з національними органами влади та іншими зацікавленими сторонами. Звіт SCD визначає ключові виклики і можливості для країни, щоб прискорити прогрес у досягненні цілей розвитку.

Крім CPF Група Світового банку використовує модель спрямовану на максимізацію підтримки. Ця модель передбачає перехід від CPF до результатів високого рівня (high-level outcomes - HLO). Результати високого рівня досягаються, як правило, за більший проміжок часу, ніж той, що потрібен для виконання звичайної програми CPF. Група Світового банку веде роботу з удосконалення цієї моделі, Зараз взаємодія з країнами здійснюється за Директивою Групи Світового банку, яка складається з чотирьох кроків взаємодії з країною [34].

Крок 1. Група Світового банку з'ясовує найбільші перешкоди, що заважають розвитку країни за допомогою звіту SCD, який містить інформацію про клімат і розвиток країни, економіку та фінанси, приватний сектор і рівень бідності та справедливості.

Крок 2. Група Світового банку готує CPF, виходячи з власного бачення цілей розвитку країни-партнера. При цьому Банк спирається на результати попереднього циклу взаємодії з країною, якщо такий був, а також на звіт SCD. Після цього Банк визначає цілі, за якими програма контролюється та оцінюється наприкінці циклу CPF. Додатково узгоджуються можливі варіанти HLO.

Крок 3. Група Світового банку в середині циклу CPF готує Огляд ефективності та навчання (Performance and Learning Reviews - PLR), в якому визначаються і фіксуються проміжні результати, що дозволяє виправити цілі CPF, а також доповнити бази знань SCD та CPF.

Крок 4. Група Світового банку по завершенню циклу CPF випускає Огляд завершення та навчання (Completion and Learning Reviews CLR), в якому визначає та фіксує знання отримані під час виконання CPF. Кінцеві результати вносяться в бази знань SCD та CPF. Висновки CLR використовуються при підготовці нового CPF.

Види фінансування, які надає Група Світового банку:

- фінансування інвестиційних проєктів, за якими створюється фізична та соціальна інфраструктура, необхідна для зменшення бідності та забезпечення сталого розвитку [36];
- фінансування політики розвитку, за якою втілюються політичні та інституційні реформи, спрямовані на досягнення сталого розвитку та зменшення бідності [37].

Виплата коштів Світовим банком пов'язана з досягненням визначених в CPF результатів. Таким чином, Банк допомагає країнам покращити розробку та реалізацію власних програм розвитку, зміцнення інституцій, удосконалення систем і нарощування потенціалу.

Група Світового банку проводить аналітичну та консультативну діяльність, щоб інформувати країни про регіональні та глобальні програми розвитку. Є дві програми, за якими надаються консультативні послуги [38]:

- Консультаційні послуги та аналітика (Advisory Services and Analytics -ASA), які надаються безкоштовно. ASA інформує про стратегії розвитку, а також підтримує розробку і реалізацію кращої політики, спрямованої на зміцнення інституцій та нарощування потенціалу.

- Оплачувані консультаційні послуги (Reimbursable Advisory Services RAS). RAS - це консультації та аналітика, які надаються на запит і оплачуються одержувачем послуги згідно з юридичною угодою. Надаючи RAS, Банк має на меті розширити доступ до консультаційних послуг країнам з різними рівнями доходу, включно з тими, які припинили партнерство з Банком.

Аналітика, яку надає Група Світового банку, включає наступні п'ять діагностичних звітів на рівні країн:

- Економічний меморандум країни (Country Economic Memorandum - CEM), зосереджений на ключових секторах економіки [39].

- Оновлену діагностику приватного сектору країни (Country Private Sector Diagnostic CPSD 2.0), зосереджену на конкретних можливостях збільшення приватних інвестицій [40].

- Оцінку бідності та справедливості (Poverty and Equity Assessment PEA), зосереджену на проблемах бідності та нерівності [41].

- Огляд державних фінансів (Public Finance Review - PFR), який є розширенням поточного Огляду державних витрат і зосереджений на доходах і витратах країни [42].

- Звіт про клімат і розвиток країни (Country Climate and Development Report CCDR), зосереджений на адаптації та пом'якшенні наслідків зміни клімату, а також на зв'язках між зміною клімату та розвитком [43].

Об'єднання клімату та розвитку в одному звіті є основою Плану дій Групи Світового банку зі зміни клімату на 2021–2025 роки, і CCDR просуває його впровадження.

Світовий банк грає важливу роль у стимулюванні економічного розвитку країн, що розвиваються, і його діяльність має позитивний вплив на

багато аспектів соціально-економічного життя. В Додатку Д наведені дані по коштам, які надав МБРР країнам у 2020 - 2024 роках, а також найбільші позичальники МБРР у 2024 році. Там же наведені дані по коштам, які надав МАР країнам у 2020 - 2024 роках, а також найбільші позичальники МАР у 2024 році [79].

Однак критики відзначають, що деякі проєкти Світового банку можуть мати негативний екологічний та соціальний вплив, особливо в контексті інфраструктурних проєктів, які спричиняють переселення населення або погіршення екологічної ситуації. Відомий випадок, коли Світовий банк проігнорував власні стандарти захисту навколишнього середовища та соціального захисту, і затвердив кредитні гарантії на суму майже 200 мільйонів доларів для виробництва пальмової олії в Індонезії, де розташовані другі за величиною запаси природних лісів і торф'яних боліт, які природним чином утримують вуглекислий газ - основний парниковий газ, який викликає зміну клімату. Але нестримне знищення лісів для звільнення місця для плантацій пальмової олії, призвело до гігантських викидів вуглекислого газу в атмосферу, зробивши Індонезію третьою країною на планеті за величиною викидів парникових газів [44]. Слід відзначити, що з 2016 року Світовий банк надає Індонезії підтримку у її переході до низько-вуглецевих, стійких, біологічно різноманітних та здорових ландшафтів у рамках програми сталого управління ландшафтами. Передбачено децентралізоване управління лісами, яке є ключем до балансу між охороною природи та економічною діяльністю на місцях. Таким чином Світовий банк виправляє помилку, якої допустився раніше.

2.3 Банк міжнародних розрахунків та його роль у регулюванні міжнародних банківських операцій

БМР, заснований у 1930 році, є найстарішою міжнародною фінансовою організацією, яка виконує функції центрального банку для центральних банків різних країн. Його створення стало наслідком першої глобальної

економічної кризи 1929 року. Засновниками БМР стали центральні банки Бельгії, Великобританії, Німеччини, Італії, Франції та Японії. Основною метою БМР є сприяння міжнародній валютно-фінансовій стабільності та координація політики центральних банків для забезпечення стабільності світової фінансової системи. Зараз БМР належить 63 центральним банкам, що представляють країни з усього світу, на частку яких разом припадає близько 95% світового ВВП. Його головний офіс знаходиться в Базелі, Швейцарія, і має два представництва: в Гонконзі і Мехіко, а також інноваційні центри по всьому світу [45]. Національний банк України (НБУ) поки не є членом БМР, але його Голова Андрій Пишний заявив, що НБУ планує приєднатися до БМР,

БМР здійснює такі основні функції:

1. БМР виконує роль банку центральних банків, пропонуючи широкий спектр фінансових послуг, призначених для допомоги центральним банкам, монетарним органам і міжнародним фінансовим установам в управлінні їхніми золотовалютними резервами. БМР зберігає депозити цих установ, які становлять значну частку світових валютних резервів, забезпечуючи безпеку, ліквідність і прибутковість розміщених у БМР коштів. БМР пропонує конкурентоспроможний прибуток на кошти, розміщені центральними банками і міжнародними організаціями тому, що інвестиційна стратегія БМР зосереджена на поєднанні переваг диверсифікації з аналізом кредитних і ринкових ризиків. БМР виступає агентом або довіреною особою з різноманітних міжнародних фінансових домовленостей [46].

2. БМР проводить дослідження глобальних фінансових ринків, економічних циклів та банківської діяльності, які використовуються для розробки рекомендацій щодо політики центральних банків і фінансових регуляторів. Ці дослідження стають важливим інструментом для розуміння фінансових ризиків та запобігання фінансових криз.

Дослідники БМР плідно співпрацюють з колегами з академічних кіл, центральних банків та інших установ. З цією метою БМР запровадив ряд

програм для науковців, економістів-дослідників центральних банків та визнаних в світі експертів у галузі банківської справи, монетарної політики та фінансової стабільності. Крім того, БМР організовує конференції, щоб стимулювати дослідження в нових сферах економічної політики. БМР організовує регулярні зустрічі дослідників центральних банків і наукових кіл для обговорення питань монетарної та фінансової стабільності. Консультативна група, до складу якої входять видатні науковці, консультує БМР щодо нових дослідницьких напрямків, які заслуговують пильнішої уваги з боку центральних банків, і надає рекомендації щодо ключових питань поточної політики [47].

БМР пов'язує своє майбутнє з інноваціями. Нові фінансові технології трансформують фінансовий сектор та економіку загалом, впливаючи на всі аспекти роботи банків - від платежів до монетарної політики та фінансового регулювання. Центральні банки мають бути в авангарді дебатів про природу грошей у цифровому світі. Саме вони змінять вид фінансових послуг і фінансову систему в цілому. БМР разом з зацікавленими сторонами проводить дослідження щодо наслідків нових технологій для фінансового сектору та економіки в цілому [48].

3. БМР організував форум для дискусій, аналізу політики та обміну знаннями між центральними банками та міжнародною фінансовою спільнотою; збирає, аналізує та поширює серед центральних банків інформацію про управління та організаційні механізми; забезпечує централізований доступ до публікацій центральних банків (промови, дослідження та Міжнародний журнал центральних банків) [49].

В БМР знаходиться ряд міжнародних інституцій (комітетів і асоціацій), які займаються досягненням фінансової стабільності [50]. Ці інституції встановлюють міжнародні стандарти для запровадження їх національними органами влади. Кожен з комітетів співпрацює з секретаріатом БМР, який готує засідання комітету, довідкові документи і звіти. Комітети мають свої відповідні механізми управління та лінії звітності, а їхні програми керуються

різними групами центральних банків та наглядовими органами. Інформація про комітети наведена в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Комітети, які співпрацюють з БМР

Комітети	Сфера діяльності комітету
1	2
Базельський комітет з банківського нагляду	Розробляє глобальні нормативні стандарти для банків, щоб посилити мікро- та макропруденційний нагляд.
Комітет з глобальної фінансової системи	Здійснює моніторинг та аналіз фінансових ринків і систем
Комітет з питань платіжної та ринкової інфраструктури	Встановлює та просуває глобальні стандарти регулювання/нагляду для платіжної, клірингової, розрахункової та інших ринкових інфраструктур, а також здійснює моніторинг та аналіз розвитку в цих сферах
Комітет з ринків	Стежить за подіями на фінансових ринках та їх наслідками для операцій центральних банків
Форум управління центральними банками	Розглядає питання, пов'язані зі структурою та функціонуванням центральних банків
Комітет зі статистики центрального банку	Розглядає статистичні питання, пов'язані з економічною, монетарною та фінансовою стабільністю

Табл. 2.9 складена автором за даними джерела [50].

Наступні асоціації (табл. 2.10) беруть участь у міжнародному співробітництві у сфері фінансової стабільності. Їх секретаріати знаходяться в БМР, але вони є окремими юридичними особами, мають свою структуру управління та звітують перед своїми членами.

Таблиця 2.10

Асоціації, секретаріати яких знаходяться в БМР

Асоціації	Сфера діяльності асоціації
1	2
Рада з фінансової стабільності	Координує роботу національних органів влади та міжнародних установ у розробці та впровадженні ефективної регуляторної, наглядової та іншої політики фінансового сектора в інтересах глобальної фінансової стабільності

Продовження табл. 2.10

1	2
Міжнародна асоціація страхувальників депозитів	Встановлює глобальні стандарти для систем страхування депозитів і сприяє співпраці у сфері страхування депозитів і домовленостей про ліквідацію банків
Міжнародна асоціація органів страхового нагляду	Встановлює глобальні стандарти для страхового сектору з метою сприяння ефективному нагляду на користь страхувальників, а також сприяння глобальній фінансовій стабільності

Табл. 2.10 складена автором за даними джерела [50].

БМР і Базельський комітет виконують функцію регулювання міжнародної фінансової системи. Вони встановлюють стандарти та правила для міжнародної банківської діяльності, що сприяє зміцненню фінансових ринків і запобіганню криз. Регулюючі функції міжнародних фінансових інститутів допомагають встановити загальні принципи функціонування світової фінансової системи та забезпечити прозорість і підзвітність у міжнародних фінансових операціях.

Базельський комітет з банківського нагляду, заснований у 1974 році, є ключовою міжнародною інституцією, що розробляє регулятивні стандарти для світової банківської системи. Серед цих стандартів особливе місце займають Базельські угоди [51]. Перші Базельські угоди - Базель I були погоджені в 1988 році. Вони з'явилися у відповідь на потребу в складних методах управління ризиками та оцінки капіталу. Потреба підвищити вимоги до капіталу та вдосконалити процедури розкриття інформації призвела до появи Базеля II, який з'явився у 2004 році. У відповідь на фінансову кризу 2008 року, Базельський комітет розробив Базель III. В цю угоду були включені нові стандарти. З початку 2023 року розпочалося впровадження змін до Базель III, які будуть поступово впроваджені у наступні 5 років.

Основу Базель I складала наступні положення:

- капітал банку повинен складатися з основного та додаткового;

- критерієм достатності капіталу є спроможність банку покрити кредитний ризик;

- співвідношення між капіталом та активами банку, скоригованими на коефіцієнт кредитного ризику, не може бути нижче 8%.

Базель II базується на:

- мінімальних вимогах до достатності капіталу;
- вдосконаленні наглядового процесу з врахуванням ризиків;
- забезпеченні відкритості інформації для підтримки ринкової дисципліни.

Базель III став відповіддю Базельського комітету на світову фінансову кризу 2008 - 2009 років. Він усуває недоліки до кризової нормативно-правової бази та забезпечує регуляторну основу для стійкості банківської системи, яка підтримує реальну економіку. Основні положення Базель III:

- підвищення розміру, якості, прозорості капіталу, підвищення вимог до його структури;
- підвищення вимог до ліквідності;
- мотивування банків на залучення стабільних джерел фінансування власних операцій;
- збільшення вимоги до капіталу на покриття ризиків;
- ведення для банків мінімального рівня ліквідності.

Банк міжнародних розрахунків та Базельський комітет відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності світової фінансової системи через координацію банківського регулювання, надання аналітичної підтримки та сприяння співпраці між центральними банками. Їх діяльність допомагає запобігати системним ризикам у міжнародній фінансовій системі та підвищує прозорість банківської діяльності.

2.4. Вплив Міжнародних фінансових інститутів на глобальну фінансову стабільність і розвиток

Внесок МФІ у запобігання та подолання фінансових криз. Міжнародні фінансові інститути відіграють ключову роль у запобіганні фінансовим кризам та управлінні їхніми наслідками. Одним із центральних механізмів, які вони використовують, є надання фінансової допомоги країнам, що стикаються з кризами, а також координація зусиль на глобальному рівні для стабілізації економічної системи. У цьому контексті можна виділити кілька основних способів, якими міжнародні фінансові інститути сприяють стабільності глобальної економіки:

1. Фінансова підтримка під час криз. МВФ є основним гравцем у запобіганні валютним кризам і наданні допомоги країнам, які стикаються з фінансовими труднощами. Під час кризи МВФ може швидко мобілізувати значні ресурси для підтримки економік, що відчувають дефіцит платіжного балансу або валютну нестабільність.

2. Запобігання системним ризикам. БМР через свою аналітичну роботу та дослідження допомагає центральним банкам і фінансовим регуляторам країн краще розуміти системні ризики та запобігати кризам. Важливу роль у цьому процесі відіграють Базельські угоди, розроблені під егідою БМР, які встановлюють міжнародні стандарти банківського регулювання для зміцнення фінансових систем і запобігання банкрутствам банків.

3. Координація міжнародної політики. Інститути, такі як МВФ, Світовий банк та БМР, забезпечують платформу для координації економічної політики між країнами. Це особливо важливо під час глобальних криз, коли скоординовані зусилля можуть допомогти знизити масштаби кризових явищ. Наприклад, під час пандемії COVID-19 ці інститути відіграли ключову роль у координації фінансової допомоги для підтримки охорони здоров'я, стимулювання економік і боротьби з наслідками пандемії.

4. Кредитування на умовах структурних реформ. Окрім прямої фінансової допомоги, міжнародні фінансові інститути часто пов'язують свої кредити з вимогами щодо структурних реформ, що дозволяє країнам здійснювати необхідні економічні зміни для запобігання майбутнім кризам. Ці вимоги можуть стосуватися скорочення бюджетного дефіциту, реформування податкової системи, підвищення прозорості державних фінансів та зміцнення банківської системи.

Міжнародні фінансові інститути відіграють ключову роль у запобіганні фінансовим кризам, їхньому подоланні та зменшенні їхнього впливу на світову економіку. Їхня діяльність допомагає підтримувати стабільність і прозорість світової фінансової системи, що особливо важливо в умовах глобалізації та взаємозалежності економік.

Підтримка економічного зростання та розвиток інфраструктури.

Одним із найважливіших аспектів діяльності міжнародних фінансових інститутів є сприяння економічному зростанню та розвитку інфраструктури, особливо в країнах, що розвиваються. Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Азійський банк розвитку (АБР) та інші інститути відіграють важливу роль у наданні фінансової та технічної підтримки по таким напрямкам:

1. Фінансування інфраструктурних проєктів. Світовий банк та регіональні банки розвитку надають кредити на реалізацію проєктів у таких галузях, як енергетика, транспорт, водопостачання та зв'язок. Ці проєкти є важливими для забезпечення економічного зростання та підвищення якості життя населення.

2. Підтримка малого та середнього бізнесу. Міжнародна фінансова корпорація (МФК), як частина Групи Світового банку, зосереджується на підтримці приватного сектору, особливо малого та середнього бізнесу, у країнах, що розвиваються. МФК надає кредити, інвестиції та технічну допомогу для розвитку приватного сектору, що сприяє створенню робочих

місць, підвищенню рівня доходів населення та покращенню доступу до фінансування.

3. Сприяння розвитку людського капіталу. Окрім інфраструктурних проєктів, міжнародні фінансові інститути надають підтримку у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення. Це сприяє підвищенню рівня людського капіталу в країнах, що розвиваються, і допомагає створити умови для сталого економічного зростання.

4. Інноваційні фінансові інструменти. Міжнародні фінансові інститути активно розробляють і впроваджують інноваційні фінансові інструменти для стимулювання економічного зростання. Наприклад, Світовий банк активно підтримує використання «зелених» облігацій для фінансування екологічних проєктів, що спрямовані на боротьбу зі змінами клімату та розвиток відновлюваної енергетики.

Таким чином, міжнародні фінансові інститути відіграють важливу роль у підтримці економічного зростання, розвитку інфраструктури та підвищенні рівня добробуту населення в країнах, що розвиваються. Їхня діяльність сприяє створенню умов для сталого розвитку та інтеграції у світову економіку.

Роль міжнародних фінансових інститутів у фінансуванні екологічних ініціатив. У світлі глобальних викликів, пов'язаних зі змінами клімату, міжнародні фінансові інститути почали відігравати все більшу роль у фінансуванні екологічних ініціатив та сприянні переходу до сталого розвитку. Серед основних напрямів діяльності таких інститутів у цій сфері можна виділити:

1. Фінансування проєктів, спрямованих на зменшення викидів парникових газів. Світовий банк та інші міжнародні фінансові інститути активно підтримують проєкти, які спрямовані на зниження викидів парникових газів, розвиток «зеленої» енергетики та екологічно чистих технологій. Наприклад, Світовий банк фінансував будівництво сонячних та

вітрових електростанцій у різних країнах світу, що сприяло зниженню залежності від викопних видів палива.

2. Підтримка сталого сільського господарства. У рамках своїх екологічних програм МФІ надають кредити на розвиток сталого сільського господарства, що дозволяє зменшити негативний вплив аграрної діяльності на довкілля. Це включає інвестиції в ефективні системи зрошення, зниження використання пестицидів і добрив, а також впровадження технологій, які сприяють збереженню природних ресурсів.

4. Боротьба зі змінами клімату. Міжнародні фінансові інститути активно підтримують програми, спрямовані на адаптацію до змін клімату та боротьбу з їхніми наслідками. Це включає фінансування проєктів з управління водними ресурсами, захисту прибережних територій та запобігання екологічним катастрофам.

5. Залучення приватного сектору до екологічних ініціатив. МФІ активно залучають приватний сектор до участі в екологічних проєктах через використання публічно-приватного партнерства та інших інструментів. Це дозволяє збільшити обсяг інвестицій у сферу сталого розвитку та прискорити впровадження екологічно чистих технологій.

МФІ відіграють важливу роль у сприянні сталому розвитку та фінансуванні екологічних проєктів. Їхня діяльність спрямована на зниження негативного впливу людської діяльності на довкілля та підтримку переходу до «зеленої» економіки.

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ

3.1 Аналіз стану сучасної світової економіки. Виклики, які стоять перед сучасною економікою та способи їх подолання

За останні три десятиліття глобалізація змінила світ. Збільшилися транскордонні потоки капіталу, товарів, послуг та робочої сили, поширилися нові технології та ідеї. Процес інтеграції сприяв значному підвищенню продуктивності та рівня життя. За ці роки розмір глобальної економіки збільшився втричі, а 1,3 млрд. людей подолали крайню бідність [52].

Але раптом все змінилося - вторгнення Росії в Україну співпало з пандемією COVID-19, що створило подвійну кризу. Виросли ціни на продовольство та енергоносії. Уповільнилося економічне зростання та підвищилася інфляція. Так, у третьому кварталі 2022 року глобальна інфляція зросла до 9.4 відсотка [53].

Як виник сплеск інфляції? [54]:

1. Внаслідок пов'язаного з пандемією режиму ізоляції попит на послуги зменшився, а на товари підвищився.
2. Одночасно, в зв'язку з епідемією, були запроваджені безпрецедентні заходи податково-бюджетного та грошово-кредитного стимулювання, що збільшило кількість грошей у населення.
3. Попит на товари зріс, а пропозиція залишилася незмінною, що призвело до зростання цін.
4. Щоб забезпечити ринок товарами, порти були перевантажені та не справлялися з потоком вантажів, частково через нестачу персоналу, пов'язану з пандемією, а це призвело до невиконання замовлень.
5. Коли економічна діяльність відновилася, попит на послуги знову зріс.

6. Одночасно, вторгнення Росії в Україну призвело до різкого збільшення цін на товари, що викликало стрибок глобальної інфляції, яка досягла найвищого рівня з 1970-х років.

Як показало дослідження [54], при зменшенні пропозиції товарів і одночасному підвищенні попиту, крива Філіпса (співвідношення між інфляцією та безробіттям) отримала більш крутий нахил. В цьому випадку невеликі зміни рівня безробіття помітно впливають на інфляцію. На Рис. 3.1 наведена типова крива Філіпса. Крива, схожа на гіперболу, ілюструє зворотну залежність між рівнем інфляції та рівнем безробіття. В таких випадках центральні банки можуть посилити податково-бюджетну та грошово-кредитну політику з метою швидкого зниження інфляції. При цьому обсяг скорочення виробництва буде незначним. З урахуванням цих висновків центральні банки повинні визначити умови, за яких жорсткість політики на ранньому етапі є доцільною.

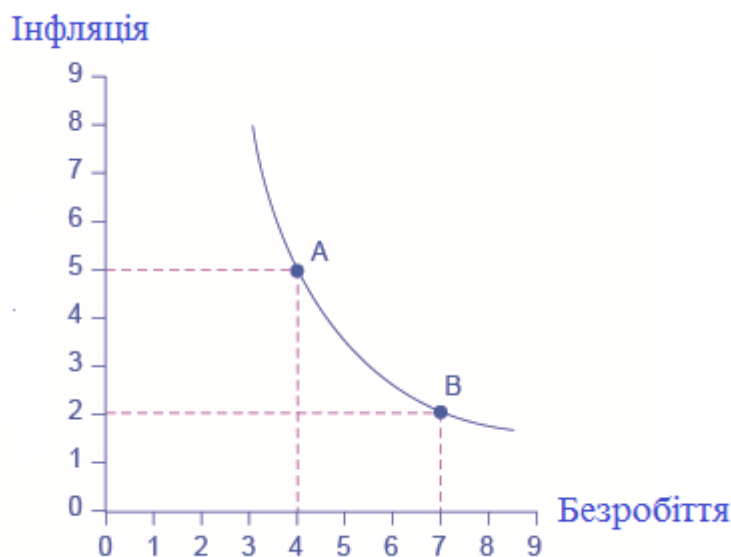

Рис. 3.1. Типова крива Філіпса

Рис 3.1. складений автором за даними джерела [81].

Не всі економісти визнають цю неокейнсіанську модель адекватною. Дехто вважає, що крива залежності між заробітною платою та безробіттям

більш показова (хоча б на прикладі України) [55]. Да і самі дослідники вважають, що дослідження в цьому напрямку потрібно продовжити. Можливо, треба враховувати інфляцію по окремим видам товарів. Дослідники роблять висновок, що ще треба визначити умови, при яких жорсткість політики центральних банків на ранньому етапі інфляційного сплеску є доцільною. Для цього потрібно вдосконалити моделі та отримати більш якісні дані для оцінки інфляційних факторів.

Підвищення ставок, яке було викликане інфляцією, посилило тиск на країни з високим рівнем заборгованості. Країни та підприємства переглянули ланцюжки поставок із-за їх дестабілізації. Світова економіка у 2022 році пройшла найсерйозніше випробування з часів Другої світової війни. Знизився об'єм світового виробництва. Тільки тепер він поступово збільшується. В табл. 3.1 наведені дані про ріст світового об'єму виробництва по країнах (групах країн) у відсотках в 2022, 2023 та 2024 (прогноз) роках [56].

Таблиця 3.1

Ріст світового об'єму виробництва у 2022 - 2024 роках

Країна (група країн)	2022	2023	2024 (прогноз)
Світовий об'єм виробництва	3,5	3,3	3,2
Країни з розвиненою економікою	2,6	1,7	1,7
США	1,9	2,5	2,6
Зона євро	3,4	0,5	0,9
Німеччина	1,8	-0,2	0,2
Франція	2,6	1,1	0,9
Японія	1,0	1,9	0,7
Великобританія	4,3	0,1	0,7
Країни з ринком, що формується	4,1	4,4	4,3
Китай	3,0	5,2	5,0
Індія	7,0	8,2	7,0
Близький Схід та Центральна Азія	5,4	2,0	2,4
Африка на південь від Сахари	4,0	3,4	3,7

Табл. 3.1 складена автором за даними джерела [56].

Серед країн із розвиненою економікою найбільш впевнено відновлюються США, чому сприяє прискорене зростання продуктивності.

Активність у зоні євро, навпаки, відновлюється набагато повільніше, що є наслідком високих цін на енергоносії, які поки зберігаються, і меншим зростанням продуктивності.

Аналіз МВФ показав, що темпи зростання світової економіки виявилися вище очікуваних завдяки високій активності в США і багатьох країнах з ринком, що формується [57]. Цьому сприяли:

- стабільне споживання домашніх господарств;
- підвищення інвестицій;
- ослаблення проблем у ланцюжках постачання.

Інфляція знижується. Стійкість світової економіки досягнута завдяки:

- міцним макроекономічним основам, створеним в останні роки;
- сильним ринкам праці;
- зростанню робочої сили, частково зумовленою імміграцією, що важливо для країн зі старіючим населенням.

Світ уник глобальної рецесії та стагфляції, які пророкували деякі експерти [58]. Інфляція в країнах з розвиненою економікою знизилася з 9.5 відсотка в середині 2022 року до 2,3 відсотка в кінці 2023 року. В країнах, що розвиваються, за цей же період інфляція знизилася до 4.1 відсотка [57]. Загальна інфляція, яка у третьому кварталі 2022 року досягла піку в 9,4 відсотка у річному обчисленні, до кінця наступного року знизиться до 3,5 відсотка [53]. Зниження інфляції призвело до того, що центральні банки почали скорочення відсоткових ставок, що викликало ріст цін на активи і зменшило волатильність фінансових ринків [59].

Судячи з цих публікацій, світова економіка процвітає - виробництво у світі зростає, загальна інфляція знижується, як і відсоткові ставки центральних банків, і тільки маленька хмаринка на обрії - МВФ в своєму жовтневому звіті [60] про перспективи розвитку світової економіки зазначає, що «світове економічне зростання залишиться стабільним, але не буде вражаючим... Через п'ять років глобальне зростання має досягти 3,1

відсотка, що є посереднім показником порівняно із середніми значеннями до пандемії».

І ще - в своєму виступі на Атлантичній Раді у квітні 2024 року директорка-розпорядниця МВФ Крісталіна Георгієва поставила таке запитання: «Яким запам'ятається це десятиліття - чи воно увійде в історію як «неспокійні двадцяті», час потрясінь та розбіжностей у економічній долі країн; «мляві двадцяті», час повільного зростання та народного невдоволення; чи «перетворювальні двадцяті», роки стрімкого технологічного прогресу на благо людства?». Це питання Директорки-розпорядниці МВФ вказує на те, що перед світом, глобальною економікою, світовою фінансовою системою та міжнародними фінансовими інститутами постали значні виклики.

Тим часом, нестабільність на глобальних фінансових ринках посилюється. Стурбованість економістів викликають наступні фактори [59]:

1. На фоні сприятливих фінансових умов посилюються фактори вразливості, такі як завищена оцінка активів, підвищення рівня державного та приватного боргу та частіше використання фінансовими установами левериджу, що може посилити ризики для фінансової системи. Накопичення таких факторів вразливості відбувається поступово, що надає директивним органам час адаптуватися.

2. Останнім часом спостерігається розрив між підвищеною невизначеністю, пов'язаною з геополітичними ризиками, та волатильністю фінансових ринків - стандартизований показник волатильності значно відстає від показників геополітичного ризику. Тобто, ціни на активи не відображають потенційних впливів воєн і торговельних спорів. Висока геополітична напруженість може спровокувати раптові розпродажі активів, що викликає різкий сплеск волатильності.

На відміну від традиційних показників, таких як економічне зростання та інфляція, невизначеність не так легко виміряти, але економісти розробили достатньо надійні непрямі показники. Одним із таких показників

невизначеності є індекс невизначеності економічної політики, який підраховує загальну кількість повідомлень новин у великих виданнях, в яких згадуються невизначеність, економіка та державна політика. Інші показники відстежують різницю між опублікованими економічними даними та тим, що економісти прогнозували раніше. Ці показники вже кілька років залишаються на підвищеному рівні [61].

Поки що показники економічної невизначеності не досягли рівня, світової фінансової кризи 2008 року. Але, якщо досягнуть, то виправдається найгірший прогноз від Крісталіни Георгієвої - це десятиліття стане «неспокійними двадцятими».

Основною причиною слабого зростання світової економіки є уповільнення росту продуктивності праці. Як показує аналіз МВФ, їм обумовлено більше ніж п'ятдесят відсотків уповільнення темпів зростання в країнах з розвинутою економікою і країнах з ринком, що формується, і сто відсотків - у країнах з низьким доходом [57].

Зниження продуктивності у країнах із розвинутою економікою викликано старінням населення. Рівень народжуваності в цих країнах знижується, а тривалість життя збільшується, що уповільнює зростання робочої сили або навіть скорочує її. Тому все менша кількість працівників забезпечує потреби зростаючої кількості людей похилого віку. Це створює напруженість у бюджетній сфері в період, коли ставки центральних банків залишаються підвищеними.

В країнах, що розвиваються, зростання економіки та продуктивності було пов'язано з введенням великих обсягів виробничих потужностей, працювати на які приходили мешканці села. Але в останні роки цей ресурс робочої сили в багатьох країнах, що розвиваються, і особливо в Китаї повністю поглинутий виробничими підприємствами. Економісти називають таку ситуацію «поворотним моментом Льюїса».

Якщо продуктивність праці залишиться на тому ж рівні, що і зараз, то виправдається середній прогноз Крісталіни Георгієвої - це десятиліття стане «млявими двадцятими».

Рецепт того, що потрібно зробити, щоб це десятиліття стало «перетворювальними двадцятими» надає Лауреат Нобелівської премії з економіки за 2001 рік Майкл Спенс [62]. Він вважає, що у світі є потенціал та інструменти для сталого розвитку світової економіки. Зараз відбувається, як мінімум три революційних перетворення, які значно прискорять четверту промислову революцію, а саме:

- цифрова трансформація, яка прискорюється завдяки проривам в галузі штучного інтелекту (ШІ);
- революція в галузі медично-біологічних та природничих наук;
- досягнення в технологіях, які забезпечують перехід до сталої енергетики.

Розробка та використання цих технологій у виробничих цілях призведуть до серйозних структурних змін в світовій економіці. Особливе місце в цих технологіях займає штучний інтелект. ШІ викличе масштабні структурні зміни та потрясіння. Хтось втратить роботу через автоматизацію чи швидке зростання продуктивності. Інші отримають нові робочі місця, створені завдяки новим технологіям. У когось робочі місця не зникнуть, а зміняться, що потребуватиме нових знань та навичок.

Але ШІ може значно підвищити продуктивність та прискорити економічне зростання. Це з часом призведе до зниження відсоткових ставок, що дозволить інвестувати значні кошти в енергетичну ефективність та перехід до «зеленої» економіки. В старіючій частині світу це допоможе працездатній, але не дуже численній молоді утримувати чисельну групу старшого покоління. Від успіху цих революційних трансформацій залежить можливість позитивно відповісти на запитання Крісталіни Георгієвої і зробити це десятиріччя «перетворювальними двадцятими».

Політика, яку рекомендують фахівці МВФ директорка-розпорядниця Крісталіна Георгієва [57] та економічний радник і директор дослідницького департаменту П'єр-Олів'є Гурінша [53] на наступне п'ятиріччя для подолання поставших перед економікою викликів, складається з трьох рецептів (поворотів, як їх назвав Гурінша):

1. Зниження відсоткових ставок (поворот у грошово-кредитній політиці). Слід зазначити, що зниження відсоткових ставок у країнах з найбільшими економіками повинно призвести до пом'якшення тиску на країни, які розвиваються, що призведе до зміцнення їх валют та поліпшення фінансових умов. Але слід звернути увагу на те, що інфляція у сфері послуг ще залишається високою. Крім того, у світі в останній час почастишали перебої з постачанням, пов'язані зі змінами клімату, охороною здоров'я, конфліктами та геополітикою, що не сприяє зниженню інфляції. Тому, що стримувати інфляцію під час таких шоків з одночасним підвищенням цін і скороченням виробництва заходами грошово-кредитної політики дуже складно.

2. Підвищення резервів банків та зниження рівня заборгованості (поворот у податково-бюджетній політиці). Роки експансіоністської бюджетної політики, призвели у багатьох країнах до підвищення боргу та зменшення бюджетних резервів. Тому настав час стабілізувати борги та відновити резерви. Зниження відсоткових ставок, що зменшить навантаження на бюджет, для цього буде недостатньо тому, що ставки все ще значно вищі, ніж до пандемії. У багатьох країнах треба покращити бюджетні баланси і робити це треба скоріше, щоб уникнути неупорядкованого корегування під тиском ринку. Тому, що різка консолідація бюджету може завдати шкоди економічній активності. Чим більш дисципліновано буде провадитися бюджетне коригування, тим краще грошово-кредитна політика зможе підтримати корегування бюджету шляхом зниження облікових ставок з одночасним стримуванням інфляції. Поки що таких дій, на думку Гурінша,

бракує [53]. Частково вирішити проблему заборгованості можна за допомогою реструктуризації боргів. По цьому шляху вже йдуть деякі країни.

3. Активізація економічного росту - це найважчий поворот у політиці реформ, спрямованих на прискорення економічного зростання, як це зазначено в [62]. Єдиний спосіб вирішити завдання, що стоять перед світом, а саме: відновлення бюджетних резервів, вирішення проблем, пов'язаних зі старінням і скороченням чисельності населення в багатьох країнах світу, перехід до «зеленої» енергетики, підвищення стійкості, а також поліпшення життя найбільш уразливих верств населення - це зробити набагато більше для поліпшення перспектив зростання і підвищення продуктивності.

3.2 Глобальні виклики, які постали перед Міжнародними фінансовими інститутами та способи їх подолання

Останнім часом світ сильно змінюється, що висуває перед МФІ, і в першу чергу перед МВФ і Світовим банком, ще складніші завдання, ніж будь-коли з моменту їх заснування. По-перше, це зміни клімату та пов'язані з ними аномальна спека, катастрофічні посухи, які змінюються такими ж катастрофічними повеннями, пандемії, загрози продовольчій безпеці, по-друге - новий виток бідності в світі та проблеми перевищення суверенних боргів бідних країн, по-третє - відхід однополюсної світової системи в минуле і, як наслідок, недостатня представленість багатьох країн-членів в керівних органах МФІ, а також, пов'язана з цим недостатня їх легітимність, по-четверте, війни в Україні та на Близькому Сході, потенційні конфлікти по всьому світу, що призводять до нестабільності та фрагментації світу. і, на сам кінець, стрімкий розвиток технологій, який несе з собою, як величезні потенційні вигоди, так і значні ризики [63].

І це, швидше за все, не просто збіг несприятливих подій, а сукупність взаємно посилюючих тривалих структурних загроз - економічних,

геополітичних та екзистенційних. Боротися з якими потрібно одночасно, адже між ними є взаємозв'язки [58].

Зміни клімату. Зміни клімату, дають приклад таких взаємозв'язків - Глобальне потепління викликає деградацію біосфери, що призводить до масштабних зрушень у тваринному світі. В результаті цих зрушень патогенні мікроорганізми, що існували в природі раніше, передаються між видами і потрапляють в людські спільноти. Так виникають пандемії. Бідні країни, які постраждали від однієї з них - COVID-19, і мають великий рівень заборгованості, для зміцнення енергетичної безпеки змушені ширше використовувати викопне паливо, що негативно вплине на кліматичну ситуацію. Слід додати, що ці країни не мають достатньої присутності в МФІ і не можуть впливати на їх рішення. Коло замкнулося.

Зміни клімату призводять до посух та повеней, які погано впливають на сільське господарство. Особливо небезпечними ці явища бувають в країнах Глобального Півдня, які і так в більшості бідні країни. Про це пише в своїй статті Президент Кенії Вільям Руту [64]. Він зазначає, що жителі Східної Африки та Африканського Рогу (регіону, до якого належить Кенія), тільки почали оговтуватися від наслідків найстрашнішої за півстоліття чотирирічної посухи, внаслідок якої, за оцінками, було втрачено 9,5 мільйонів голів худоби, з них у Кенії - 2,4 мільйони, як на регіон обрушилися руйнівні повені - найсильніші від часу Ель-Ніньо 1997 року. Внаслідок потопів у Кенії, Танзанії та Бурунді загинуло понад 250 осіб; тисячі людей були змушені залишити свої будинки; серйозно постраждали: інфраструктура, об'єкти нерухомості та посіви. Президент Кенії зазначає, що Спеціальні права запозичення (SDR), який запровадив МВФ, є життєво важливим інструментом боротьби з кризами. Однак, нещодавній їх розподіл свідчить про необхідність реформ в цій сфері тому, що на країни з низькими доходами, які найбільше потребують фінансового захисту, прийшлося лише 2,4% розподілу SDR 2021 року.

У документі щодо стратегії 2021 року Виконавча Рада МВФ зазначила, що: «Зміна клімату стала однією з найважливіших проблем макроекономічної та фінансової політики, з якими держави-члени МВФ зіткнуться найближчими роками» [65]. Зміна клімату неминуче вплине на макроекономічну та фінансову стабільність через безліч інших механізмів передачі впливу, включаючи: бюджетні позиції, ціни на активи, торгові потоки, реальні відсоткові ставки та обмінні курси» [66].

У квітні 2024 року Робоча група з багатосторонніх реформ Бреттон-Вудського комітету опублікувала доповідь під назвою «Зміцнення Світового банку та МВФ для вирішення глобальних проблем XXI століття» [67]. Багато місця в цій доповіді присвячено проблемам зміни клімату. На думку представників Робочої групи, для підвищення ефективності своєї роботи по запобіганню змінам клімату МВФ та Світовий банк повинні узгодити питання фінансування і управління, а також розподілити функції.

Світовий банк та МВФ у боротьбі зі змінами клімату мусять зосередитись на своїх історично сильних сторонах діяльності. Склалося так, що сильною стороною обох установ є надання консультацій і рекомендацій щодо макроекономічної політики. Іншою сферою діяльності Бреттон-Вудських установ є фінансова допомога: кредитування та полегшення тягара заборгованості у МВФ; гранти на цілі розвитку та проєктне фінансування у Світовому банку. У сфері кліматичної політики МВФ слід зосередитись на рекомендаціях щодо макроекономічної політики, макрофінансової стабільності та інтеграції питань клімату до податково-бюджетної, грошово-кредитної та курсової політики держав-членів. Світовий банк мусить надавати рекомендації, пов'язані з кліматом, у сфері розвитку та інвестицій в інфраструктуру. Що стосується фінансової допомоги, то МВФ міг би надавати пільгові позики на вирішення проблем платіжного балансу та бюджетних проблем, що посилюються змінами клімату. Світовий банк повинен забезпечити пільгове та не пільгове кредитування для підтримки проєктів, пов'язаних зі змінами клімату, особливо у вразливих країнах.

Слід зазначити, що Світовий банк і МВФ за останні роки багато зробили щодо боротьби зі змінами клімату. Світовий банк значно збільшив фінансування проєктів по відновлюваним джерелам енергії, енергетичній ефективності, екологічному транспорту, стійкій до зміни клімату інфраструктурі, управлінню природними ресурсами та іншим проєктам, пов'язаним зі змінами клімату. Світовий банк випускає «зелені» облігації для фінансування сприятливих для клімату програм, залучаючи капітал інвесторів. Крім того Світовий банк надає технічну допомогу, консультації з питань політики та кредити на проведення реформ. МВФ проводить оцінку ризиків, пов'язаних з кліматом, що погрожують макроекономічній стабільності, фінансовим системам та економічному зростанню в державах-членах. Для цього Фонд надає рекомендації щодо політики, яка пом'якшує ці ризики, а також надає консультації з питань економічної політики, пов'язаних зі зміною клімату.

Бідність та проблеми боргів. Високий рівень державного боргу залишається одними з основних викликів для глобальної економічної стабільності. Багато країн, зокрема в Африці, стикаються з проблемою низького рівня доходів на душу населення та високими витратами на обслуговування боргу, що суттєво обмежує їхні можливості для інвестицій у соціальні та економічні сфери [64]. Невирішена проблема боргів є додатковим навантаженням, яке знижує потенціал країн для сталого розвитку. Проблемаю для бідних країн є високі відсоткові ставки та короткі терміни кредитування, які їм пропонують кредитори. Так у 2023 році бідні країни перерахували приватним кредиторам майже 200 мільярдів доларів, що повністю перекрило фінансування з боку МФІ[68].

Зараз світ живе в період великих відсоткових ставок. Це призводить до зростання вартості обслуговування боргу. І якщо в країнах із розвиненою економікою, за винятком США, відсоткові платежі за державним боргом у 2024 році складуть у середньому близько 5 відсотків державних доходів, то

відсоткові платежі країн з низьким доходом досягнуть 14 відсотків державних доходів, що приблизно вдвічі більше, ніж 15 років тому [57].

Численні кризи початку XXI століття показали, що бідним країнам необхідні кредитні механізми, відповідні конкретним цілям. Тому МВФ потрібно розпочати реформування існуючих механізмів кредитування бідних країн і країн із середніми доходами. Світовий банк та його підрозділ МФК повинні зосереджувати свої зусилля на підтримці країн, що розвиваються, і забезпечувати більш рівномірний розподіл коштів. І на сам кінець, потрібно набагато більше ресурсів, щоб МВФ, Світовий банк та інші МФІ змогли створювати вкрай необхідне страхування від численних викликів, що постали перед людством в останні десятиріччя.

Інституційна реформа. Однією з основних проблем сучасних МФІ є питання легітимності та нерівності в управлінні. Багато країн, особливо ті, що розвиваються, не мають належного представництва у ключових МФІ, таких як МВФ та Світовий банк. Системи квот, що визначають рівень впливу країн у цих організаціях, базуються на застарілих економічних показниках і не відображають реальні економічні показники країн.

Квоти держав-членів МВФ відповідають сумі їхніх підписних внесків до Фонду. Максимальний розмір запозичень, який країна може отримати від МВФ, також пропорційна її квоті. Квота також визначає кількість голосів країни-учасниці, які та має при голосуваннях у керівних органах МВФ. Але розмір цих квот не відповідає сучасному рівню економік країн світу. Так, квота Японії приблизно дорівнює квоті Китаю, економіка якого нині перевищує японську у чотири рази. Аналогічно, квота Індії менша, ніж у Великобританії та Франції, хоча її економіка обігнала економіки обох цих країн. За останні чотири десятиліття змінився баланс глобального економічного впливу і частки голосів в МВФ мають відобразити ці зміни. А такий значний дисбаланс, який існує зараз, зменшує легітимність організації.

Реформа управління МФІ є нагальною, щоб забезпечити більш справедливе представництво для всіх країн, незалежно від їхнього рівня

економічного розвитку [69]. Більш рівноправна система квот дозволить країнам, що розвиваються, брати активнішу участь у процесі прийняття рішень, сприяти підвищенню легітимності організацій та формуванню глобальної довіри до їх діяльності. Крім того, прозорі механізми прийняття рішень та управління допоможуть знизити рівень критики та підвищити ефективність МФІ в досягненні цілей.

МВФ, Світовий банк та інші інститути вже реалізували низку реформ, спрямованих на збільшення прозорості та підвищення інклюзивності. Однак для подолання сучасних викликів необхідно продовжувати реформування, зокрема шляхом збільшення участі країн, що розвиваються, у прийнятті рішень на глобальному рівні.

Ризики війн та політичної нестабільності. Політичні та військові конфлікти призводять до дестабілізації економік, руйнування інфраструктури та фрагментації світового порядку. Повномасштабна війна Росії проти України вже викликала стихійні зміни міжнародних взаємин у військовій, політичній, економічній та ідеологічній сферах. Всім стало зрозуміло, що світ не повернеться до колишнього стану. Зміни невідворотні, але їх осмислення суттєво відстає від темпу, з яким вони відбуваються.

Як вже зазначалося в розділі 1.3, в червні 2023 року ЄС оприлюднила «Європейську стратегію економічної безпеки» [9], в якій запроваджуються принципи економічної безпеки та переоцінюються зв'язки з токсичними економіками, а також заохочується партнерство з «країнами-однодумцями». З іншого боку в деклараціях самітів ШОС і БРІКС сформульовані фінансово-економічні цілі цих угруповань [70; 71]: створення нової спільної валюти і валютного союзу на її основі, створення нової фінансової системи та спільного банку. Ці пропозиції формують новий світ, де будуть виникати нові союзи, проводитись нові лінії розмежування. Крім того, міжнародні конфлікти викликають масштабні міграційні процеси, що впливає на економічні показники країн, які приймають біженців.

Війни, конфлікти, політична нестабільність та внутрішні протиріччя в окремих країнах створюють значні ризики для міжнародних фінансових інститутів, особливо під час надання фінансової допомоги. Політичні чинники можуть впливати на здатність країн виконувати свої зобов'язання за кредитами, а також на реалізацію структурних реформ. В умовах геополітичної поляризації та можливої фрагментації світу діяльність МФІ буде все більше утруднена. Тому важливо, щоб МФІ продовжували працювати над розробкою механізмів, які дозволяють зменшити політичні ризики та забезпечити ефективну взаємодію з урядами країн.

Ризики технологічних змін. Світ стрімко переходить до нової цифрової економіки. Швидкий розвиток фінансових технологій (FinTech), зокрема крипто-валют та блокчейн-технологій, створює нові виклики для регулювання та нагляду за фінансовими ринками. Ці технології мають потенціал змінити традиційні фінансові моделі, що створює як можливості, так і ризики. Міжнародні фінансові інститути, зокрема Банк міжнародних розрахунків, активно досліджують ці тенденції та розробляють рекомендації для урядів і центральних банків щодо регулювання нових фінансових інструментів. Так у спільному проєкті Інноваційного центру БМР та Банку Англії досліджуються технологічні рішення по моніторингу балансів стейблкоїнів (крипто-валют, чия вартість прив'язана до вартості звичайної валюти або фізичних товарів). [72].

Штучний інтелект (ШІ) може прискорити четверту промислову революцію. Він принесе потенційні вигоди, але і великі ризики. Нове дослідження МВФ показує, що ШІ може зайняти до 40 відсотків робочих місць у всьому світі і 60 відсотків у країнах з розвиненою економікою. Це може підвищити продуктивність праці працівників, але також створити загрозу для деяких робочих місць. Інвестиції в цифрову інфраструктуру та придбання навиків, а також у надійні системи соціального захисту визначатимуть темпи впровадження ШІ та його вплив на продуктивність праці [57].

Хоча розвиток фінансових технологій відкриває нові можливості для міжнародних фінансових інститутів, він також створює ризики, пов'язані з регулюванням нових фінансових інструментів. Наприклад, стрімке поширення крипто-валют та інших цифрових активів викликає питання щодо їхньої безпеки та стабільності. Інноваційний центр БМР активно досліджує можливості використання крипто-валют і ШІ в фінансових системах. Міжнародні фінансові інститути повинні приділяти більше уваги вивченню технологічних змін і розробці нових підходів до регулювання фінансових інновацій.

Ще одним викликом, що постав перед світовою економікою, можна вважати пандемію COVID-19, яка вже закінчилася, але наслідки якої, ще не подолані. Усі ці виклики призводять до нестабільності на глобальних фінансових ринках, не дивлячись на зниження відсоткових ставок і пожвавлення ринків.

3.3. Фрагментація світу. Можливі сценарії подій

Фрагментація. Фрагментація світу - одна з основних загроз сталому розвитку. Про можливу фрагментацію заговорили після завершення епохи однополюсного світу, але сплеск цих розмов прийшовся на 2022 рік, коли Росія розв'язала війну проти України, що видно по частоті і гостроті публікацій фахівців з економіки на цю тему. Наприклад, в публікації за 2022 рік директорка-розпорядниця МВФ Крісталіна Георгієва [52] висвітлює тему фрагментації більш радикально, ніж у своїй доповіді на Атлантичній раді в 2024 році [57]. Поступове оздоровлення економіки зменшила гостроту цієї теми, але ризик фрагментації нікуди не зник, а деякі події останнього часу тільки збільшують її вірогідність. До можливості фрагментації призвело наступне:

1. Швидкий економічний розвиток Китаю призвів до бажання цієї країни змінити однополюсний світовий порядок, який встановився після

краху Радянського Союзу і соціалістичної системи, і зайняти вакантне місце другого полюсу. Все почалося з 2001 року, коли Китай вийшов на світові ринки та вступив до СОТ. Тоді ж почалася економічна експансія Китаю, яка до 2010 року мала стриманий характер. Розподіл прямих інвестицій Китаю по регіонам світу на 2011 рік наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розподіл прямих інвестицій Китаю по регіонам на 2011 рік

Регіон	Інвестиції в млрд. дол. США
Західна півкуля (крім США)	87,8
Середня та Південна Африка	67,3
Арабські країни	44,1
Австралія	42,5
Східна Азія	59
Західна Азія	55,8
Європа	52,1
США	34,7

Табл. 3.2 складена автором за даними джерела [73].

Після 2010 року Китай від стриманої стратегії перейшов до більш агресивної [74]. В табл. 3.3 наведені сумарні інвестиції Китаю країнам світу в 2015 - 2022 роках.

Таблиця 3.3

Сумарні прямі інвестиції Китаю у 2015 - 2022 роках

Рік інвестування	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Інвестиції (млрд. \$)	121	181	140	121	117	134	152	117

Табл. 3.3 складена автором за даними джерела [75].

Вплив прямих інвестицій з Китаю тепер відчувається у всьому світі. Прямі іноземні інвестиції є одним з інструментів розповсюдження своєї влади. У таких диктатурах, як Китай інвестиції рідко є приватними. Частіше це державна політика, яка реалізується для отримання контролю над ресурсами країни та важелів впливу на неї. Це стосується в першу чергу країн Глобального Півдня.

2. З іншого боку країни Глобального Півдня ворожо відносяться до Заходу тому, що більшість з них були в минулому колоніями західних країн. Крім того, Захід зробив багато помилок відносно взаємодії з цими країнами. На них вказує у своїй промові про нову політику Північ - Південь співголова СДП Німеччини Ларс Клінгбайль. Ось кілька тез з його промови [76]:

- Коли Захід насолоджувався часами процвітання, миру та безпеки, у більшій частині Глобального Півдня продовжувались кризи - економічні структурні зміни, військові інтервенції та масове використання зброї.

- Такі організації, як БРІКС, дають країнам Глобального Півдня право голосу на міжнародній арені, в інституціях якої продовжують домінувати західні країни. Китайські інвестиції в інфраструктуру країн глобального півдня є привабливою пропозицією, яку МФІ, в рамках своєї політики у сфері розвитку, надто довго не здійснювали.

- Країни Глобального Півдня сприймають дискусію про захист клімату, яку започаткував Захід, як заклик відмовитися від зростання та процвітання.

- Китай намагається підпорядкувати усталений світовий порядок своїм власним інтересам.

- Заходу потрібні нові партнерства. Для цього необхідно відійти від уявлення, що проблеми Заходу є проблемами світу, але проблеми світу не є проблемами Заходу.

3. Захід сподівався на партнерство з країнами Глобального Півдня, але в принциповому голосуванні по резолюції Генеральної Асамблеї ООН із засудженням агресії Росії проти України, більшість претендентів на вступ до БРІКС не проголосували за неї. Це зруйнувало сподівання Заходу, що Азія підтримає порядок, заснований на правилах. Більшість великих азійських держав не погодились з західним підходом до російсько-української війни, як до «битви між силою і правом» та обрали прагматичні відносини з РФ [77]. Напад Росії на Україну став тригером, який прискорив фрагментацію світу.

4. Останніми роками в демократичному світі поширилися право- і ліворадикальні погляди. Представники цих сил отримують все більше голосів

на демократичних виборах. Більшість партій цього спектру сповідують націоналізм, популізм, ізоляціонізм та орієнтуються на Росію. Прихід таких партій до влади в демократичних країнах може викликати негативні процеси, які призведуть до прискорення фрагментації та руйнації політичних, економічних і фінансових інституцій сучасного світу. Особливо небезпечний прихід подібних сил до влади в Сполучених Штатах Америки - лідері демократичного світу. Всі пам'ятають, як обраний у цьому році в США президент у попередню свою каденцію запроваджував підйом мит, провокував торгівельні війни. Цього разу це може повторитися, що тільки підсилить фрагментацію.

5. Після вторгнення Росії в Україну посилилась небажана торгова та промислова політика. Країни прагнуть перевести виробництво і ланцюжки поставок в свою країну, або в близькі по ідеології країни. Зростання торгівлі між країнами, що належать до блоків, між якими існують політичні розбіжності, сповільнилося на 2,4 відсоткових пункти більше, ніж зросла торгівлі між країнами, які дотримуються ближчої політики. Торік у всьому світі було вжито понад 2500 таких заходів політики. Майже половину з цього числа було прийнято в Китаї, ЄС та США [57]. Це ще один привід для фрагментації.

Можливі сценарії подій. Вони залежать від кількості політико-економічних блоків, на які розділиться світ, від кількості країн-членів у цих блоках і від ступеня їх інтеграції. Очевидно, що блок може формуватися тільки навколо економічно потужного гравця. Таких у сучасному світі тільки три. Це США, Китай та ЄС. Зараз США та ЄС входять в один блок демократичних країн, але що трапиться в майбутньому, невідомо. Таким чином антагоністичний блок може формуватися навколо іншого економічного важковаговика - Китаю. Власне, так і відбувається - формується авторитарний блок навколо Китаю, який протистоїть існуючому демократичному блоку, на чолі зі США та ЄС. Блоки сформовані навколо інших гравців нежиттєздатні тому, що не будуть мати достатньої економічної

ваги. Тим не менше, вони якийсь час можуть існувати. Таким чином, наразі мається два великі блоки. Все може змінитися, якщо США та ЄС розколються на два окремих блоки, але зараз вірогідність такої події незначна.

Антагоністичні блоки намагаються набрати в свій склад більше країн-членів. Можливий ресурс країн-членів знаходиться на Глобальному Півдні. За нього і йде битва. Китай активно вербує нових членів, а Захід досі сподівається на можливість повернутися назад в старі добрі часи однополюсного світу, тому і програє змагання за Глобальний Південь. Наразі виглядає так, що більшість країн Глобального Півдня приєднуються до авторитарного блоку. Показовим в цьому відношенні став форум китайсько-африканського співробітництва (FOCAC), який відбувся в Пекіні на початку вересня 2024 року, де були присутні представники з 53 країн Африки - всі, крім королівства Есватіні (Свазіленд до 2018 року), яке підтримує Тайвань, тому для Китаю не бажане [78].

Таким чином у світі формуються два політико-економічні блоки, до яких приєднуються нові країни-члени, але цього замало для того, щоб зрозуміти як може проходити фрагментація світу. Все залежить від глибин інтеграції блоків. Демократичний блок має сталі традиції, розвинену фінансову систему та працюючі МФІ. Після падіння соціалістичної системи фінансова система та МФІ стали світовими. У авторитарного блоку, що формується, нічого цього немає. В світі вже існувала замкнена економічна система в соціалістичному таборі - Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ), в якій функціонували міжнародний банк економічного співробітництва, міжнародний інвестиційний банк, а розрахунки в торгівлі між країнами РЕВ здійснювалися в «перевідних карбованцях», які не мали предметної форми у вигляді монет, чи банкнот, використовувалися тільки для безготівкових розрахунків та існували тільки у вигляді записів на спеціальних рахунках банків. Така система могла існувати в соціалістичній системі, де економіка була централізована, а країни-члени залежали від Радянського Союзу.

Країни, які формують новий блок неоднорідні з точки зору політико-економічного устрою, де присутні диктатури з централізованою економікою, диктатури з ринковою економікою та демократії з ринковою економікою. Уявити в такому блоці щось на кшталт «переводного карбованця» неможливо. Потрібна фінансова система, в основі якої буде справжня валюта, на зразок долара США. Єдиною такою валютою може стати китайський юань, але це навряд чи можливо. Крім того, Китай, чия економіка залежить від експорту, не зацікавлений у відокремленні від світової фінансової системи. Тому розкол світу подібний тому, який існував під час холодної війни, неможливий.

Більш вірогідним може бути створення окремої платіжної системи. В ній, в першу чергу, зацікавлені країни-ізгої, які знаходяться під санкціями Заходу. Але більшість країн авторитарного блоку і, в першу чергу, Китай мають фінансові зв'язки з усім світом, тому не бажають відмовлятися від існуючої платіжної системи SWIFT. Якщо ж нову платіжну систему в рамках авторитарного блоку створять, то вона буде мати локальний характер і використовуватись для здійснення платежів з країнами-ізгоями. Скоріш за все, такі платежі будуть здійснюватися у крипто-валюті. Але вони здійснюються і зараз. Тому повноцінна конкуруюча платіжна система авторитарного блоку створена не буде. Якщо процес фрагментації обмежиться створенням локальної платіжної системи, то це буде означати, що реалізувався легкий сценарій.

Слід зазначити, що більшість країн Глобального Півдня ще не стали повноцінними членами авторитарного блоку. Це видно на прикладі Кенії, яка вважається одним з найбільших боржників Китаю. Кенія є єдиною країною Африки, яка приєдналася до китайської глобальної ініціативи «Один пояс, один шлях» і прагне брати в ній активну участь [78]. Приблизно така ж ситуація склалася і з іншими боржниками Китаю: Пакистаном, Анголою, Бангладеш, Ефіопією та іншими. Країни, які співпрацюють з Китаєм, не

полишають співробітництва з МФІ, тобто вони бажають бути членами обох блоків одночасно.

Таким чином, найбільш вірогідний сценарій, по якому може піти фрагментація, наступний. Авторитарний блок сформується у вигляді невеликого ядра, демократичний блок залишиться без змін, а велика кількість країн Глобального Півдня будуть співпрацювати з обома блоками. МФІ потрібно готуватися до такого сценарію і розуміти, що за країни Глобального Півдня треба боротися.

В таблиці 3.4. наведені найбільші боржники Китаю (у 2021 році), які в наступні роки отримали кошти від МВФ та Світового банку.

Таблиця 3.4

Кошти отримані найбільшими боржниками Китаю від МФІ

Найбільші боржники Китаю у 2021 році	Заборгованість перед Китаєм (млн. дол.)	Зарезервовані кошти від МАР (млн. дол.)		Зарезервовані кошти від МБРР (млн. дол.)	Фінансова допомога від МВФ, затверджена у 2024 році	
		2023	2024		інструмент	млн. SDR
Пакистан	27400	2 305	2 131		SBA	2 250
Ангола	22000			1 250		
Ефіопія	7400	1 700	3 395			
Кенія	7400	2 010	1 654		ECF	170,96
					ECF	46,15
					EFF	236,12
					EFF	661,13
					RSF	407,10

Табл. 3.4 складена автором за даними джерел [23; 79; 80].

Ситуація може ускладнитися підсиленням промислової та торгівельної політики, спрямованої на обмеження економічних відносин з країнами з іншого блоку, що зменшить зростання світової економіки, а прогнози МВФ на наступне п'ятиріччя не справдяться. Якщо до цього доєднаються ще й торгівельні війни, які може спровокувати наступна американська адміністрація, то це буде найбільш поганим сценарієм з усіх можливих. МФІ

повинні готуватися до такого сценарію, щоб своєчасно виявити загрозливі процеси.

При розробці можливих сценаріїв розвитку подій враховувалися тільки економічні чинники. Але слід зауважити, що у світі в останній час з'явилося багато авторитарних лідерів, які ставлять свої геополітичні забаганки значно вище економічного розвитку своїх країн та забезпечення добробуту власних народів. Вони готові приймати рішення, не враховуючи економічних наслідків. Як у цьому випадку будуть розвиватися події, передбачити неможливо. Залишається сподіватися, що подібні сценарії не реалізуються.

Світ вступив в епоху турбулентності, що призводить до економічної невизначеності. А це, в свою чергу, створює не дуже сприятливу середу для економіки. Але повернутися назад неможливо - світовий порядок, який будувався на одно-полюсності, глобалізації та неоліберальній економіці остаточно зруйнувався. Від вільного ринку світ переходить до іншої моделі, при якій посилюється меркантилізм. Тепер держави відіграють значно більшу роль в економічній політиці, підвищуючи мита, накладаючи заборони на імпорт та експорт, забороняючи передачу технологій та інвестиції, вводячи санкції. Понад 100 країн задіяли важелі національної промислової політики: за один лише минулий рік було зафіксовано понад 2500 протекціоністських заходів. Після краху однополюсної системи країни Глобального Півдня, які сприймали її як пута, вирішили, що можуть залишатися сторонніми спостерігачами, або прийняти участь у обох блоках одночасно. Невдоволення населення діями політиків призводить до посилення націоналізму, ізоляціонізму та популізму. Виборці клянуть глобалізацію, вважаючи її винуватицею своїх бід. Фрагментація продовжується, прискорюючи кризу.

В цій ситуації особливо важливою є роль МФІ. Так МВФ мусить зміцнити свою роль у сфері запобігання та врегулювання криз. Фонд повинен:

- приділяти більше уваги своїй місії по ранньому виявленню ознак кризових явищ у світовій економіці;
- мобілізувати свій кредитний потенціал у розмірі 1 трлн. доларів США, щоб посилити захист країн від економічних потрясінь;
- вдосконалити механізм реструктуризації суверенних боргів.

Ці заходи дозволять зміцнити глобальну систему фінансової безпеки.

Світовий банк повинен посилити роботу над своєю програмою по забезпеченню глобальних суспільних благ, зосереджуючись на розвитку людського капіталу та раціональному природокористуванні.

Щоб виконати ці складні завдання потрібна консолідація зусиль. МВФ і Світовий банк є глобальними організаціями, які повинні сприяти інтеграції світової економіки. В умовах розколу світу на політико-економічні блоки їх діяльність буде обмежена і зосередиться на демократичному блоці, що замикається на країнах, які підписали Бреттон-Вудську угоду. А це буде означати, що МФІ не впоралися з історичним завданням. Цього ні в якому разі не можна допустити.

ВИСНОВКИ

1. Розвиток світової економіки і фінансових ринків на протязі багатьох років потребували усталених правил функціонування. Перші такі правила були затверджені на Паризькій конференції 1967 року у вигляді валютної системи на базі золотого стандарту. Наступні конференції вдосконалювали цю систему, але відбувалися вони раз на кілька десятиліть і не могли оперативно реагувати на зміни на фінансовому ринку. Тому на Бреттон-Вудській конференції 1944 року були засновані постійно діючі інститути: Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, які повинні були сприяти економічному зростанню та стабільності шляхом міжнародної співпраці.

За час свого існування МВФ пройшов шлях від організації, яка створювалася для стабілізації валют 29 країн-засновниць Фонду, шляхом надання їм короткострокових кредитів, до інституційної основи СФС, в яку входить 190 країн. МВФ кредитує країни, які є членами Фонду, надає їм технічну допомогу, проводить моніторинг світових економічних процесів і надає рекомендації стосовно ведення грошово-кредитної та податково-бюджетної політики. За цей же час Світовий банк, який займався на початку своєї діяльності кредитуванням європейських країн, які постраждали під час Другої світової війни, перетворився на ключовий міжнародний фінансовий інститут, що сприяє економічному розвитку та боротьбі з бідністю у країнах, що розвиваються. Світовий банк фінансує проекти розвитку, надає технічну допомогу і консультує країни, яких зараз 189, а також досліджує соціально-економічні проблеми у країнах, що розвиваються. Звіти, які випускає Світовий банк на основі своїх досліджень, стають важливим джерелом інформації для формування політики у цих країнах.

Банк міжнародних розрахунків з'явився у 1930 році, як банк для центральних банків-засновників шести країн, зберігаючи депозити цих банків. Зараз БМР належить 63 центральним банкам з різних країн по всьому світу і крім зберігання депозитів цих банків, забезпечує ліквідність і

прибутковість їх коштів. Крім того БМР розробляє рекомендації і стандарти у сфері банківського капіталу та ризик-менеджменту, а також веде аналітичну роботу та дослідження, на основі яких розробляє рекомендації щодо політики центральних банків і фінансових регуляторів.

Кожен із цих Міжнародних фінансових інститутів відіграє важливу роль у різних аспектах Світової фінансової системи, від кредитування та консультування до регулювання банківських операцій та сприяння економічному розвитку. За роки існування МФІ, їх значення та роль у СФС тільки підвищується. На основі проведеного дослідження зроблені висновки про те, як ця роль змінювалась, якою вона є зараз, а також зроблено прогноз на майбутнє СФС.

2. Роль і функції Міжнародних фінансових інститутів змінилися після появи нових країн, які визволилися з колоніальної залежності і стали членами МВФ, а потім і Світового банку. Така ж зміна відбулася і після краху соціалістичної системи і приєднання до цивілізованого світу колишніх соціалістичних країн. Наступні зміни в діяльності МФІ відбулися після криз 1997 і 2008 років, які ці інститути не змогли попередити.

Зараз МФІ відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності і розвитку. Вони запобігають фінансовим кризам та допомагають долати їх наслідки. МВФ відіграє основну роль у наданні фінансової допомоги країнам, які стикаються з фінансовими труднощами. БМР, завдяки своїм дослідженням, допомагає центральним банкам краще розуміти системні ризики та запобігати кризам, а стандарти банківського регулювання, які розробив банк, допомагають зміцнити фінансові системи і запобігти банкрутствам банків. МФІ забезпечують платформу для координації економічної політики між країнами, що особливо важливо під час глобальних криз. МВФ пов'язує фінансову допомогу з вимогами структурних реформ, що примушує країни здійснювати необхідні економічні зміни і, тим самим, запобігати майбутнім кризам.

МФІ відіграють важливу роль у підтримці економічного зростання, розвитку інфраструктури та підвищенні рівня добробуту населення в країнах, що розвиваються. Головним гравцем на цьому напрямку є Група світового банку. Світовий банк фінансує інфраструктурні проєкти в галузях енергетики, транспорту, водопостачання та зв'язку. Міжнародна фінансова корпорація, як частина Групи Світового банку, зосереджується на підтримці приватного сектору в країнах, що розвиваються. Це сприяє створенню робочих місць, підвищенню рівня доходів населення та покращенню доступу до фінансування. МФІ надають підтримку у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення, що сприяє підвищенню рівня людського капіталу і допомагає створити умови для сталого економічного зростання.

МФІ відіграють важливу роль у фінансуванні екологічних проєктів, що сприяє зниженню негативного впливу людської діяльності на довкілля та підтримує перехід до «зеленої» економіки. Ця діяльність МФІ показує їх значення та важливу роль у СФС.

3. В роботі досліджений сучасний стан економіки і пропозиції аналітиків МВФ по прискоренню розвитку. Епідемія COVID-19 і одночасна агресія Росії проти України викликали сплеск інфляції. Висока інфляція примусила центральні банки більшості країн підвищити відсоткові ставки, що посилило тиск на країни з високим рівнем заборгованості, а також на більшість підприємств. Дестабілізація ланцюжків поставок із-за епідемії та війни примусила країни та підприємства їх переглянути, що підвищило ціни. Знизився об'єм світового виробництва. Економіка у 2022 році пройшла найсерйозніше випробування з часів Другої світової війни.

Але ослаблення проблем у ланцюжках постачання, підвищення інвестицій, та стабільне споживання домашніх господарств пожвавили економіку. Почалось зростання, у першу чергу в США і багатьох країнах з ринком, що формується. Центральні банки деяких країн почали знижувати відсоткові ставки. Світ уник глобальної рецесії та стагфляції. Але МВФ у своєму звіті показав, що зростання в наступні роки буде посереднім у

порівнянні із середніми значеннями до пандемії. Крім того, економістів непокоїть, що на фоні досить сприятливих фінансових умов посилюються фактори вразливості: завищена оцінка активів, підвищений рівень державного та приватного боргу, фінансовими установами частіше викорисовується леверидж. Спостерігається розрив між підвищеною невизначеністю, пов'язаною з геополітичними ризиками, та волатильністю фінансових ринків - стандартизований показник волатильності значно відстає від показників геополітичного ризику.

В економіці складається неприємна ситуація. З одного боку, треба повернутися до цінової стабільності, для чого потрібно знизити відсоткові ставки. З іншого боку, роки низьких відсоткових ставок до пандемії призвели до росту заборгованості і зниження бюджетних резервів. Настав час стабілізувати борги та відновити резерви. Зробити це за допомогою грошово-кредитної політики неможливо тому, що відсоткові ставки ще надто великі, щоб знизити тиск на бюджет. Тому від стриманої податково-бюджетної політики, яка допомагала банкам боротися з інфляцією, потрібно переходити до більш жорсткої політики для консолідації бюджету, що може призвести до падіння економічної активності. Вихід треба шукати в дисциплінованому бюджетному корегуванні з одночасною підтримкою зі сторони грошово-кредитної політики по зниженню відсоткової ставки. Такий приклад аналітичної роботи демонструє МВФ у своєму останньому звіті. Ще одна проблема, яка висвітлена у цьому звіті - це низькі темпи економічного росту, що пов'язано з уповільненням росту продуктивності праці. Активізація економічного росту можлива за допомогою трьох революційних перетворень, які прискорять четверту промислову революцію, а саме: цифрової трансформації, включно зі штучним інтелектом, революції в медично-біологічних науках, а також досягненням в енергетичних технологіях.

4. Аналітичні пропозиції МВФ будуть втілюватися в життя на фоні глобальних викликів, які постали перед МФІ. В роботі запропонований перелік цих викликів, а саме: зміни клімату, бідність та проблеми боргів,

необхідність інституційних реформ, ризики війни та політичної нестабільності, ризики технологічних змін. Доведено, що більшість з них взаємопов'язані і потребують узгоджених рішень. Так, глобальне потепління викликає деградацію біосфери, що призводить до масштабних зрушень у тваринному світі. В результаті цих зрушень патогенні мікроорганізми, що існували в природі раніше, передаються між видами і потрапляють в людські спільноти. Так виникають пандемії. Бідні країни, які постраждали від однієї з них - COVID-19, і мають великий рівень заборгованості, для зміцнення енергетичної безпеки змушені ширше використовувати викопне паливо, що негативно вплине на кліматичну ситуацію. Слід додати, що ці країни не мають достатньої присутності в МФІ і не можуть впливати на їх рішення. Недостатня фінансова допомога повертає бідні країни Глобального Півдня до співробітництва з Китаєм, що допомагає останньому формувати другий полюс у двополюсному світі, який народжується. Це веде до загострення політичної ситуації в світі і можливих війн, що погіршує економічну ситуацію, підвищує бідність і впливає на екологію. Технологічні зміни можуть підвищити продуктивність праці, але одночасно штучний інтелект та інші винаходи можуть значно скоротити робочі місця, що викличе безробіття та бідність. Коло замкнулося. Важливо, щоб МФІ продовжували працювати над розробкою механізмів, які дозволять подолати ці виклики та забезпечити ефективну взаємодію з урядами країн.

5. Визначено фрагментацію світу як найважчу проблему, яка постала перед людством, світовою економікою та МФІ. Проаналізовані причини початку та поширення фрагментації та визначено, що до її можливості призвело наступне:

- Швидкий економічний розвиток Китаю призвів до бажання цієї країни зайняти вакантне місце другого полюсу.
- Країни Глобального Півдня ображені на Захід за колоніальне минуле, а також за недостатню допомогу з його боку.

- Більшість великих азійських держав не погодились з західним підходом до російсько-української війни, як до «битви між силою і правом» та обрали прагматичні відносини з РФ, а напад Росії на Україну став тригером, який прискорив фрагментацію світу.

- В демократичному світі поширилися право- та ліворадикальні погляди, які базуються на націоналізмі, популізмі, ізоляціонізмі та орієнтації на Росію.

- Після вторгнення Росії в Україну посилилась небажана торгова та промислова політика, спрямована на перевід виробництва та ланцюжків поставок в свою країну, або в близькі по ідеології країни.

6. Визначено можливий розвиток подій, в разі поширення фрагментації. Розглянута можливість створення замкнутого блоку авторитарних країн з власними фінансовою системою, валютою, банком і платіжною системою. В якості подібного блоку розглянута Рада економічної взаємодопомоги соціалістичних країн, в якій функціонували міжнародний банк економічного співробітництва та інвестиційний банк, а розрахунки в торгівлі між країнами здійснювалися в «перевідних карбованцях», які використовувалися тільки для безготівкових розрахунків. Така система могла існувати в соціалістичній системі, де економіка була централізована. Країни, які потенційно могли би утворити авторитарний блок, мають різний політико-економічний уклад і для їх об'єднання в блок необхідно побудувати окрему фінансову систему зі справжньою валютою в її основі. Тобто треба продублювати все те, що вже є в СФС з фінансовими ринками, долларом і МФІ та будувалось багато років, що в найближчому майбутньому недосяжно. Тому така фрагментація, яка була за часів холодної війни, зараз неможлива.

Більш вірогідним виглядає створення окремої платіжної системи в рамках авторитарного блоку. Треба врахувати, що Китай є експортно-орієнтованою країною, тому він не зацікавлений у виході з існуючої платіжної системи, якою користується більшість покупців його товарів. Окремою платіжною системою зацікавлені тільки країни-ізгої, які

перебувають під санкціями. Тому нова платіжна система може мати тільки локальний характер для торгівлі з країнами-ізгоями.

Аналіз політики найбільших боржників Китаю показав, що більшість з них підтримує співробітництво з МВФ і Світовим банком. Тобто, країни Глобального Півдня вже зараз показують, що бажають приймати участь в обох антагоністичних блоках, якщо фрагментація продовжиться. Такий сценарій вважається самим вірогідним. Буде продовжуватися промислова та торгівельна політика спрямована на переведення виробництва і ланцюжків поставок в свою країну, або в близькі по ідеології країни. Найгіршим сценарієм з усіх можливих може стати сценарій торгівельних війн, якщо наступна американська адміністрація їх спровокує. МФІ повинні готуватися до такого сценарію, щоб своєчасно виявити загрозові процеси.

При розробці можливих сценаріїв розвитку подій враховувалися тільки економічні чинники. Що можуть вчинити авторитарні лідери, для яких їх геополітичні забаганки важливіші економічного розвитку і добробуту власних громадян, невідомо. Залишається сподіватися, що подібні сценарії не реалізуються.

7. В ситуації повзучої фрагментації світу роль МФІ особливо важлива. Так МВФ мусить зміцнити свою роль у сфері запобігання та врегулювання криз. Для цього Фонд повинен:

- виявляти якомога раніше ознаки кризових явищ у світовій економіці;
- посилити захист країн від економічних потрясінь;
- вдосконалити механізм реструктуризації суверенних боргів.

Ці заходи дозволять зміцнити глобальну систему фінансової безпеки.

Світовий банк повинен посилити роботу над своєю програмою по забезпеченню глобальних суспільних благ, зосереджуючись на розвитку людського капіталу та раціональному природокористуванні.

МВФ і Світовий банк, як глобальні організації, повинні сприяти інтеграції світової економіки. Тільки так вони зможуть виконати свою місію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зайцева І. Ю. Міжнародні фінанси: Навчальний посібник. Харків: Державний університет залізничного транспорту. 2015. 311 с.
2. Ставерська Т. О., Іванюта О. М. Історія фінансів: Навчальний посібник. Харків: Видавець Іванченко І. С. 2013. 83 с.
- 3 Міжнародна фінансова система: Підручник. За редакцією д.е.н. професора В. М. Кочеткова. Київ: Видавництво Ліра-К. 2023. 270 с.
4. О.М. Грубляк, Е.О. Юрій. Світова фінансова система: Навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет. 2023. 217 с.
5. Adam Jakubik, Elizabeth van Hevelen. Globalization Today. IMF. Finance & Development Magazine. june 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/B2B-Globalization-Today-Adam-Jakubik-and-Elizabeth-Van-Heuvelen>
6. Світова фінансова система: Навчальний посібник. Харків: Харківський національний університет. 2022.
7. Харун О.А. Матюх І.А. Особливості та наслідки фінансової глобалізації в сучасних умовах. Економіка і суспільство. Випуск 19. 2018. стор. 69 - 73.
8. С. Смолінська, В. Смолінський, І. Іваницький. Глобалізаційні аспекти функціонування світової фінансової системи. Вісник львівського національного аграрного університету (університету природокористування) № 27. 2020. стор. 105 - 108. URL: <http://visnuk.kl.com.ua/joom/41-visnyk/arkhiv/ekonomika-apk/694-27-2020.html>
9. «Огляд стратегічних документів ЄС у сфері економічної безпеки», Національний інститут стратегічних досліджень, 21.08.2024. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/ohlyad-stratehichnykh-dokumentiv-yes-u-sferi-ekonomichnoyi>
10. Caroline Freund, Aaditya Mattoo, Alen Mulabdic, Michele Ruta. US-China decoupling: Rhetoric and reality. VoxEU. 31 August 2023. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/us-china-decoupling-rhetoric-and-reality>

11. Harold James. In Defense of Globalization. IMF. Finance & Development Magazine. March 2023. URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2023/03/in-defense-of-globalization-harold-james>
12. Дж. Ю. Стігліц. Глобалізація: тривожні тенденції. Національний суспільно-науковий фонд, 2003.
13. Офіційний сайт МВФ. URL: <https://www.imf.org/en/home>
14. International Monetary Fund Organization Chart.
URL: <https://www.imf.org/en/About/Organization-Chart>
15. IMF. Special Drawing Rights спеціальні права запозичення
URL: <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right>
16. Exchange Rate Archives (Архів курсу валют).
URL: https://www.imf.org/external/np/fin/data/param_rms_mth.aspx
17. IMF. Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors. (Квоти та право голосу членів МВФ, а також Рада керуючих МВФ) URL:
<https://www.imf.org/en/About/executive-board/members-quotas> (дата звернення: 24. 10. 2024).
18. Where the IMF gets its money? (Звідки МВФ бере гроші?)
URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Where-the-IMF-Gets-Its-Money>
19. IMF Lending. (кредитування МВФ)
URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Lending>
20. С.О. Кораблін. Вашингтонський консенсус: тоді та тепер. Економіка України. 2017. №11 стор. 17 - 32.
21. Сіденко С. В. Кульбіда М. В. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн. Міжнародна економічна політика. 2020. № 1- 2. стор. 100 - 136.
22. Ceyla Pazarbasioglu. New Surveillance Tests. IMF. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/New-Surveillance-Tests-Ceyla-Pazarbasioglu>

23. IMF. Annual report 2024. Resilience in the face of change. (МВФ. Річний звіт за 2024 рік). URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2024/>
24. Standards and Codes: The Role of the IMF (Стандарти і кодекси: Роль МВФ). URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Standards-and-Codes-the-role-of-the-IMF>
25. 17 Цілей сталого розвитку. Global Compact Network Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
26. Світовий банк. Теми. Topics. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic>
27. Офіційний сайт Групи Світового банку.
URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home>
28. Офіційний сайт МБРР. URL: <https://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>
29. Офіційний сайт МАР. URL: <https://ida.worldbank.org/en/home>
30. Офіційний сайт МФК. URL: <https://www.ifc.org/en/home>
31. Офіційний сайт БАГІ. URL: <https://www.miga.org/>
32. Офіційний сайт МЦУІС. URL: <https://icsid.worldbank.org/>
33. Короткий огляд групи Світового Банку The World Bank Innovative Knowledge Center – Центр іноваційних знань Світового Банку в Україні.
URL: <https://www.hneu.edu.ua/korotkyj-oglyad-grupy-svitovogo-banku/>
34. Світовий банк. Взаємодія з країною. Country Engagement URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/projects-operations/country-strategies#1>
35. Світовий банк. Систематична діагностика країни. Systematic Country Diagnostics. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/collections/51faed2a-0a03-5122-8e91-7d9e28a0a3f6?spc.sf=dc.date.issued&spc.sd=DESC>
36. Світовий банк. Фінансування інвестиційних проєктів (IPF). Investment Project Financing (IPF). URL: <https://www.worldbank.org/en/what-we-do/products-and-services/financing-instruments/investment-project-financing>
37. Світовий банк. Фінансування політики розвитку (DPF). Development Policy Financing (DPF). URL: <https://www.worldbank.org/en/what-we-do/products-and-services/financing-instruments/development-policy-financing>

38. Світовий банк. Консультації та аналітика. Advice and Analytics. URL: <https://translate.google.com/?hl=uk&sl=en&tl=uk&text=Advice%20and%20Analytics&op=translate>
39. Світовий банк. Економічний меморандум країни. Country Economic Memorandum. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/product/CEM>
40. Світовий банк. Діагностика приватного сектора країни (CPSD). Примітка до методології Country Private Sector Diagnostic (CPSD) Methodology Note. URL: https://state-owned-enterprises.worldbank.org/sites/soe/files/tookit/CPSDMethodologyNote-Jan2020_0.pdf
41. Світовий банк. Оцінка бідності та справедливості. Poverty and Equity Assessment PEA. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/product/PEA>
42. Світовий банк. Огляд державних фінансів. Public Finance Review PER. URL: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/product/PFR>
43. Світовий банк. Звіти про клімат і розвиток країни (CCDR). Country Climate and Development Reports (CCDRs). URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/country-climate-development-reports>
44. Lisa Fridman. How the World Bank Let 'Deal Making' Torch the Rainforests. New York Times August 19, 2009. URL: <http://www.nytimes.com/cwire/2009/08/19/19climatewire-how-the-world-bank-let-deal-making-torch-the-33255.html>
45. Офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків (БМР). URL: <https://www.bis.org/>
46. BIS. Products and services. Продукти та послуги. URL: <https://www.bis.org/banking/finserv.htm?m=153>
47. BIS. Research at the BIS. Дослідження в БМР. URL: <https://www.bis.org/forum/research.htm?m=156>
48. BIS. Innovation. Инновации. URL: <https://www.bis.org/topic/fintech.htm?m=263>

49. BIS. Central bank hub. Центральний банківський хаб. URL:
https://www.bis.org/central_bank_hub_overview.htm?m=67
50. BIS. Committees and associations. Комітети и асоціації. URL:
<https://www.bis.org/stability.htm?m=128>
51. Дудукалова О.С., Матвієнко Г.А. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: Особливості та нововведення. Економіка та суспільство. Випуск # 59 / 2024. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3393>
52. Kristalina Georgieva, Gsta Gopinath, Ceyla Pazarbasioglu. Why We Must Resist Geoeconomic Fragmentation-And How. IMF Blog. May 22, 2022. URL:
<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/05/22/blog-why-we-must-resist-geoeconomic-fragmentation>
53. Pierre-Olivier Gourinchas. As Inflation Recedes, Global Economy Needs Policy Triple Pivot. IMF Blog. October 22, 2024. URL:
<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/10/22/as-inflation-recedes-global-economy-needs-policy-triple-pivot>
54. Jorge Alvarez, Alberto Musso, Jean-Mark Natal, Sebastian Wende: Global Inflationary Episode Offers Lessons for Monetary Policy. IMF Blog. October 16, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/10/16/global-inflationary-episode-offers-lessons-for-monetary-policy>
55. Джус І. І., Піщанська В. В. Два види кривої Фшліпса: емпіричні дослідження економіки України 1996–2008 років. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Наукові записки. Том 107. Економічні науки. 2010. стор. 27 - 30.
56. The Global Economy in a Sticky Spot. IMF. World Economic Outlook Update. July 2024. URL:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/07/16/world-economic-outlook-update-july-2024>
57. Kristalina Georgieva. The 2020s: Turbulent, Tepid or Transformational? Policy Choices for a Weak Global Economy. IMF. Speech. April 11, 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/04/11/sp041124-outlook-global-economy-policy-priorities-kristalina-georgieva>

58. Tharman Shanmugaratnam: Confronting a Perfect Long Storm. IMF. Finance & Development Magazine. June 2022. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/06/confronting-a-perfect-long-storm-tharman-shanmugaratnam>

59. Tobias Adrian, Sheheryar Malik, Jason Wu: Global Financial Fragilities Mount Despite Rate Cuts and Buoyant Markets. IMF Blog. October 22, 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/10/22/global-financial-fragilities-mount-despite-rate-cuts-and-buoyant-markets>

60. Policy Pivot, Rising Threats. IMF World Economic Outlook. October 2024.

URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/10/22/world-economic-outlook-october-2024>

61. Mario Catalan, Andrea Deghi, Mahvash S. Qureshi: How High Economic Uncertainty May Threaten Global Financial Stability. IMF Blog. October 15, 2024.

URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/10/15/how-high-economic-uncertainty-may-threaten-global-financial-stability>

62. Michael Spence: AI's Promise for the Global Economy. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/AIs-promise-for-the-global-economy-Michael-Spence>

63. Драчов В.І., Швайко М.Л. Глобальні виклики, які постали перед Міжнародними фінансовими організаціями. Збірник тез доповідей на міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток, цифровізація, та економічна безпека: майбутнє світової економіки та права». Кропивницький: Центр фінансово-економічних наукових досліджень. 6 листопада 2024 р. с.49.

64. William Ruto: A Consensus Is Forming for IMF Reform. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/A-Consensus-is-Forming-for-IMF-Reform-William-Ruto>

65. IMF Strategy to Help Members Address Climate Change Related Policy Challenges-Priorities, Modes of Delivery, and Budget Implications. IMF Policy Paper. July 30, 2021. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2021/07/30/IMF-Strategy-to-Help-Members-Address-Climate-Change-Related-Policy-Challenges-Priorities-463093>

66. Masood Ahmed: The IMF's Climate Change Debate. Finance & Development Magazine. June 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/The-IMFs-Climate-Change-Debate-Masood-Ahmed>

67. The Bretton Woods Committee: Strengthening the Bretton Woods Institutions to Meet 21st-Century Global Challenges. A Publication from the Bretton Woods Committee's Multilateral Reform Working Group. April 2024. URL: <https://www.brettonwoods.org/page/multilateral-reform-working-group>

68. Mia Amor Mottley: The IMF Must Lead on Debt Sustainability. Finance & Development Magazine. June 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/The-IMF-Must-Lead-on-Debt-Sustainability-Mia-Amor-Mottley>

69. Raghuram Rajan: Reform or Risk Irrelevance. Finance & Development Magazine. June 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/Point-of-View-Reform-or-Risk-Irrelevance-Raghuram-Rajan>

70. Саміт лідерів країн-членів БРІКС в Йоганнесбурзі 22-24 серпня 2023 року. Національний інститут стратегічних досліджень. 29.08.2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/samit-lideriv-krayin-chleniv-briks-v-yohannesburzi-22-24>

71. Корнеліу Піваріу: Кінець першої чверті XXI століття: в активному пошуку нових геополітичних балансів у світі. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». 31.07.2024. URL:

<https://bintel.org.ua/analytics/kinec-pershoyi-chverti-hhi-stolittya-v-aktivnomu-poshuku-novih-geopolitichnih-balansiv-u-sviti/>

72. Project Pyxtrial: monitoring the backing of stablecoins. BIS. Innovation. URL: https://www.bis.org/about/bisih/topics/suptech_regtech/pyxtrial.htm

73. В. Голод: Китайська інвестиційна експансія: перспективи. Sinologist.com.ua. Березень 2016. URL: <https://sinologist.com.ua>2016/03>>

74. Українець Л.А.: Економічна експансія Китайської Народної Республіки в країни, що розвиваються. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Міністерство освіти і науки України. Вінниця: Донецький національний університет ім. Василя Стуса. 2019. URL: <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/7396>

75. Василь Юрчишин: Залучення добросесних інвестицій. Центр Разумкова. Грудень 2023. URL: <https://razumkov.org.ua<images<2023-ПАКТ-8>

76. «Гегемонія Заходу вже давно минула». Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел». 27.04.2024. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/gegemoniya-zahodu-vzhe-davno-minula/>

77. Як війна Росії проти України змінила світ. Дослідження Chatham House. Національний інститут стратегічних досліджень. 15.03.2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/yak-viyna-rosiyi-proty-ukrayiny-zminyla-svit>

78. Африканські лідери в гостях у Цзіньпіна: у Пекіні проходить форум FOCAC. RFI 04.09.2024. URL: <https://www.rfi.fr/uk/>

79. Світовий банк. Річний звіт Світового банку за 2024 рік. Annual Report 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report>

80. Które kraje są najbardziej zadłużone w Chinach? Які країни найбільше заборгували Китаю? Forsal. 05.04.2023. URL: <https://forsal.pl/gospodarka/artykuly/8691360,ktore-kraje-sa-najbardziej-zadluzone-w-chinach.html>

81. В.Я. Иохин. Економічна теорія, 2006. Електронна версія. Крива Філіпса. <http://epi.cc.ua/krivaya-fillipsa-24247.html>

82. Кульбіда М. В. Роль міжнародних фінансових інституцій в міжнародній фінансовій архітектурі. Економіка, фінанси та управління: проблеми та сучасні шляхи розвитку: матеріали міжн. Наук. – прак. Конф. (Львів, 25 – 25 грудня 2015). 2015. Ч.1.С.17 – 19.
83. Кульбіда М. В. Кредитування МВФ країн, що розвиваються. Інтелект ХХІ століття. 2018. № 4. С. 16.
84. Кульбіда М. В. Роль Світового банку у сучасній світовій економіці. Інтелект ХХІ століття: наук. журнал. 2019. №3. С. 16 – 22.
85. Панфілова, Т. О. Роль МВФ як суб'єкта глобального управління в розвитку світової економіки / Т. О. Панфілова // Економіка України. – 2019. – № 5. – С. 48–56.
86. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини. Історія. Теорія. Політика: Підручник / А. С. Філіпенко; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Либідь, 2019. - 960 с.
87. Шатковська Г. О. Роль міжнародних фінансових організацій в умовах глобалізації світової економіки. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>.
88. Яникін С. В. Місце та роль міжнародних фінансових організацій на сучасному етапі розвитку світової фінансової системи. URL: <http://chteiknteu.cv.ua>.
89. Паламарчук Н. О. Участь Групи Світового банку у забезпеченні сталого розвитку: глобальний вимір. БізнесІнформ. № 4, 2019. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/uchast-grupi-svitovogo-banku-vzabezpechennistalogo-rozvitku-globalniy-vimir/viewer>
90. Міжнародний валютний фонд. Розподіл СДР та авуарів всіх членів станом на 31 травня 2022 року. 2022. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extsdr1.aspx>
91. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Огляд Групи Світового банку. Харків, 2022. URL: <https://www.hneu.edu.ua/korotkyj-oglyad-grupysvitovogo-banku/>

92. «Не можна гаяти часу». Як нова «вісь зла» провокує гонку озброєнь рівня «холодної війни», Радіо Свобода. Передрук із «Голосу Америки», 12.08.2024

<https://www.radiosvoboda.org/a/vis-zla-honka-ozbroyen/33034165.html>

93. Gita Bhatt. Productivity and Prosperity. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/editor-letter-productivity-and-prosperity-gita-bhatt>

94. Daniel Susskind. We Must Change the Nature of Growth. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/we-must-change-the-nature-of-growth-daniel-susskind>

95. Nan Li, Diaa Njureldn/ Eliminating the Productivity Drag. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/Eliminating-the-Productivity-Drag-Li-Noureldin>

96. Mai Chi Dao, Prachi Mishra, Daniel Leigh. Inflation's Rise and Fall. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/inflations-rise-and-fall-dao-leigh-mishra>

97. Aqib Aslam, Petya Koeva Brooks/ Emerging Markets on the Global Stage. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/Emerging-markets-on-the-global-stage-aslam-petya-koeva>

98. Gordon Brown/ We Must Place Our Hope in Multilateralism. IMF. Finance & Development Magazine. September 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/09/Point-of-view-we-must-place-our-hope-in-multilateralism-brown>

99. Adam Posen. Geopolitics Is Corroding Globalization. IMF. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/Geopolitics-Corroding-Globalization-Adam-S-Posen>

100. Edwin M. Truman. Special Drawing Rights Reconsidered. IMF. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/Point-of-View-Special-Drawing-Rights-Reconsidered-Edwin-M-Truman>

101. Axel Weber. Greening the Bretton Woods Institutions. IMF. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/Point-of-View-Greening-the-Bretton-Woods-institutions-Axel-Weber>

102. Mark Aguiar. The Poisoned Chalice of Debt. IMF. Finance & Development Magazine. June 2024. URL:

<https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/06/The-Poisoned-Chalice-of-Debt-Mark-Aguiar>

ДОДАТКИ

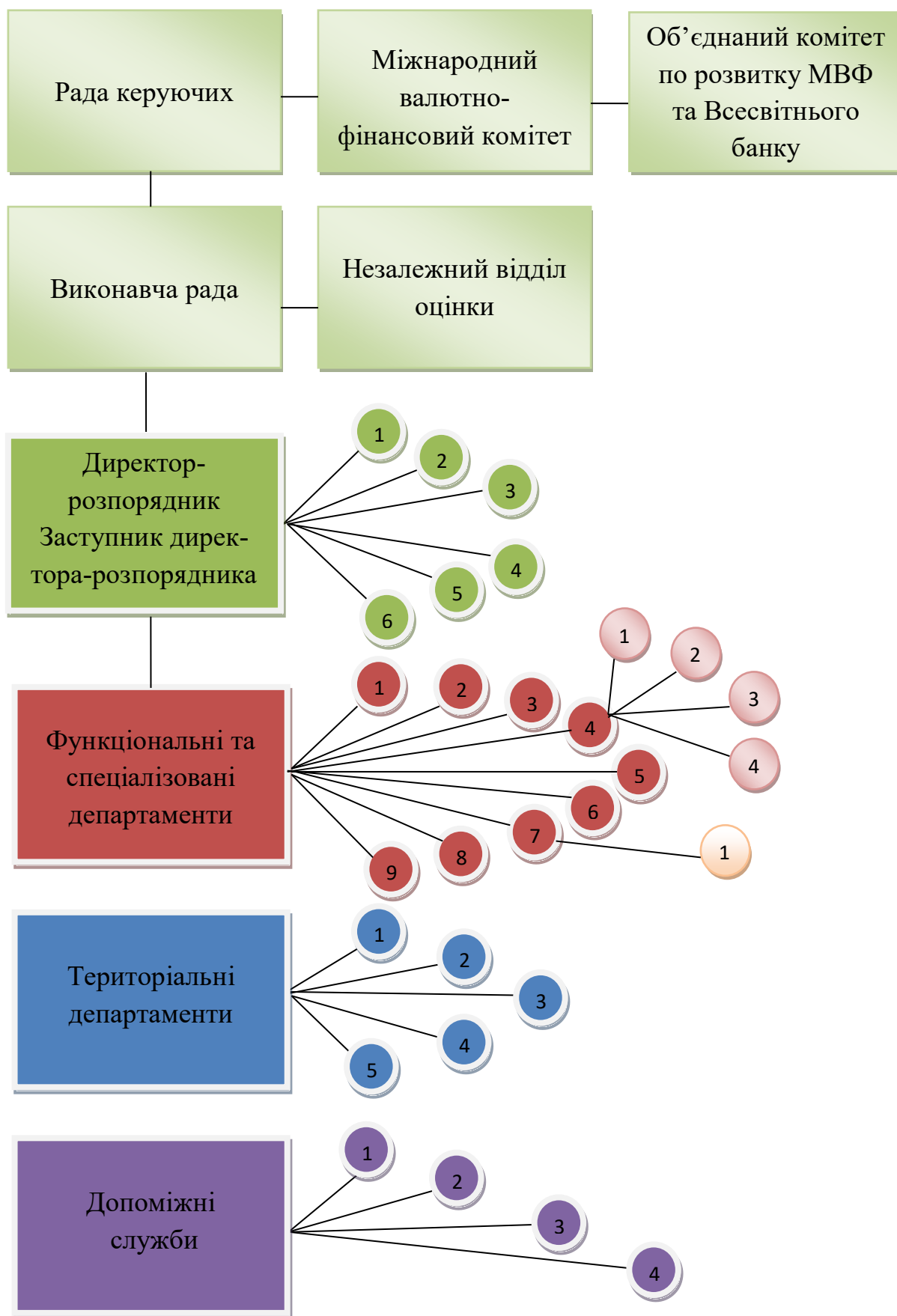

Рис. 2. Схема організаційної структури МВФ

Таблиця 2.1

Структурні підрозділи, згідно організаційній структурі МВФ

1 Відділ з питань бюджету та планування
2 Інвестиційний відділ - План пенсійного забезпечення персоналу
3 Відділ з питань етики та вирішення суперечок
4 Управління внутрішньої ревізії
5 Служба управління ризиками
6 Служба з питань інновацій та перетворень
1 Департамент комунікацій
2 Фінансовий департамент
3 Департамент з бюджетних питань
4 Департамент з професійного та організаційного розвитку
1 Інститут підготовки кадрів для країн Африки
2 Віденський Об'єднаний інститут
3 Близькосхідний центр з економіки та фінансів (Кувейт)
4 Сінгапурський інститут для підготовки кадрів
5 Юридичний департамент
6 Департамент грошово-кредитних систем та ринків капіталу
7 Департамент з питань стратегії, політики та аналізу
1 Представництво МВФ при ООН
8 Дослідницький департамент
9 Статистичний департамент
1 Департамент країн Африки
2 Департамент країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону
3 Європейський департамент
4 Департамент країн Близького Сходу та Центральної Азії
5 Департамент країн Західної півкулі
1 Департамент з корпоративних послуг та управління об'єктами
2 Департамент кадрів
3 Департамент інформаційних технологій
4 Секретаріат

В табл. 2.1 наведені структурні підрозділи МВФ, згідно цифрам і кольору, якими вони позначені на організаційній структурі МВФ.

Рис. 2.1 та табл. 2.1 складені автором за даними джерела [14].

Схема адміністративної структури Світового банку

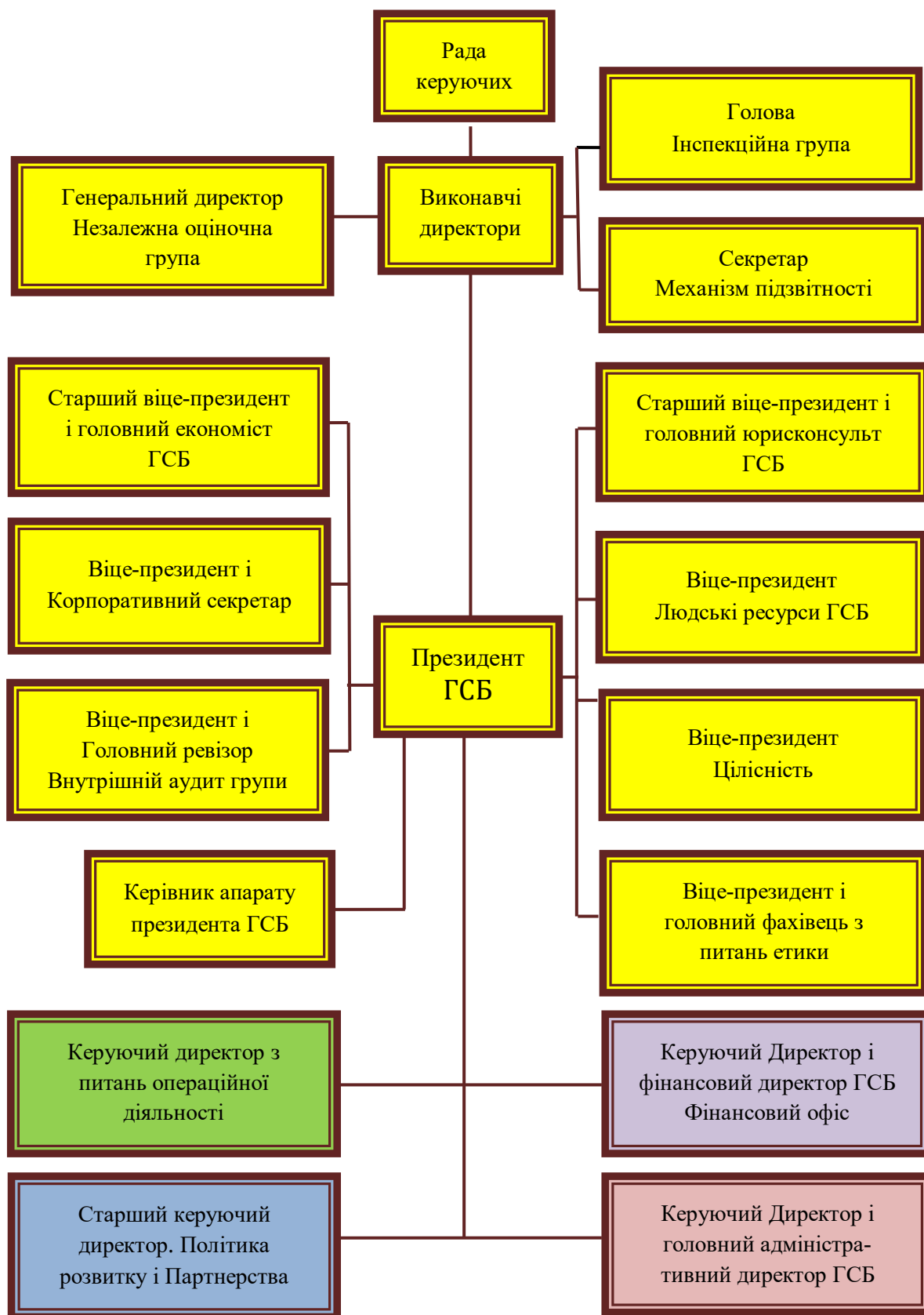

Рис. 2.4. Схема адміністративної структури Світового банку

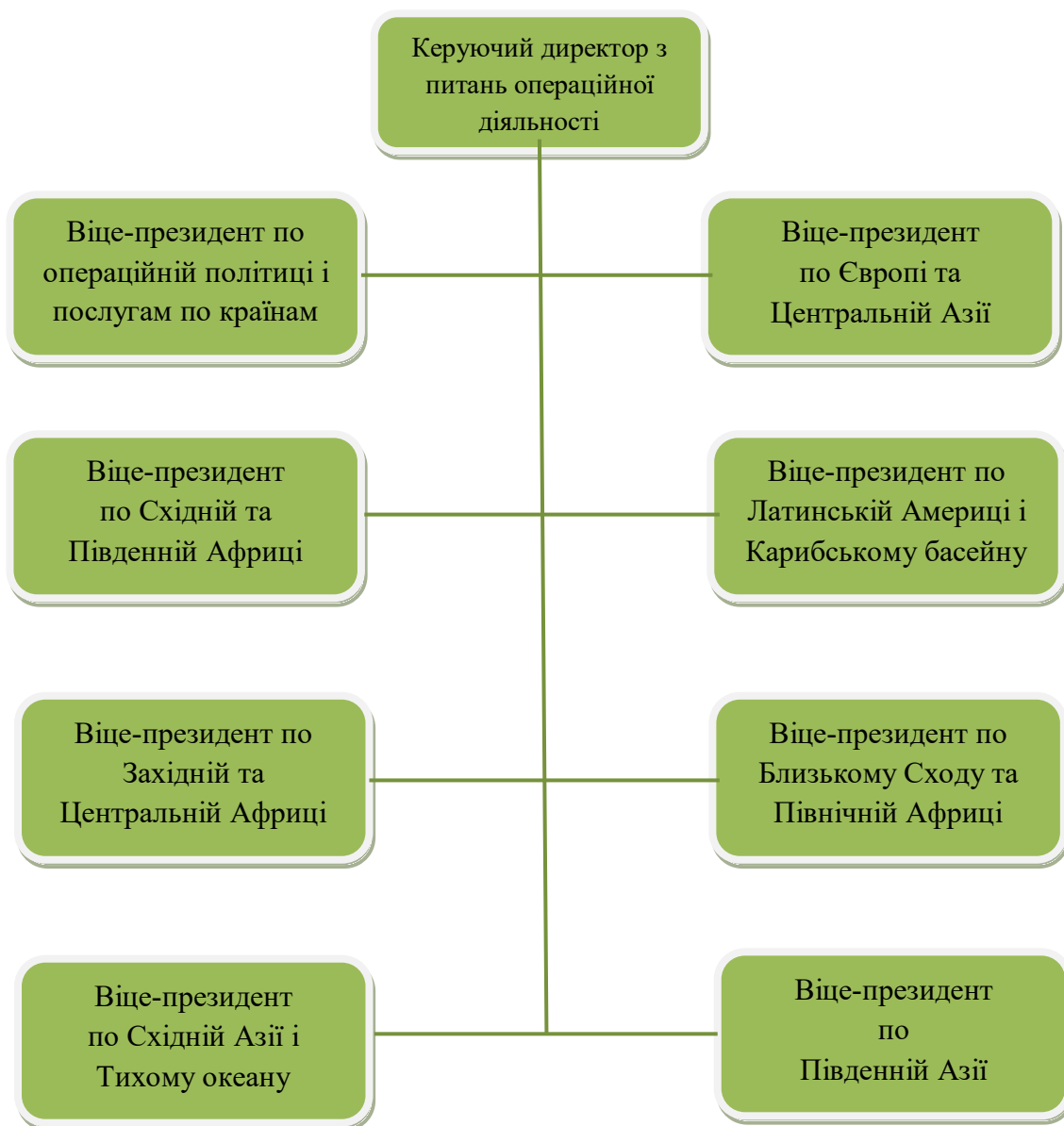

Рис. 2.5. Схема мережі, підпорядкованої Керуючому директору з питань операційної діяльності

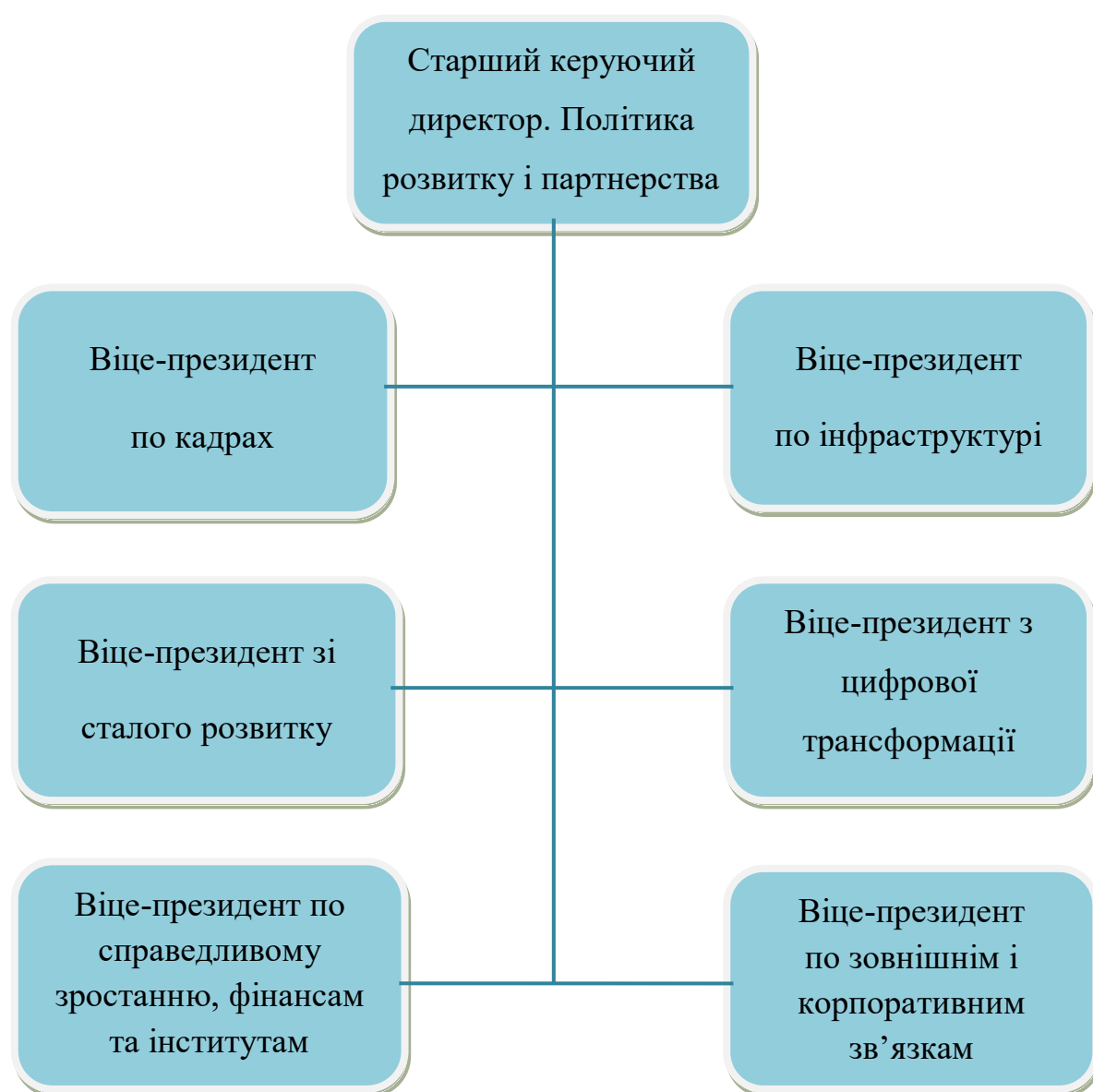

Рис. 2.6. Схема мережі, підпорядкованої Старшому керуючому директору.

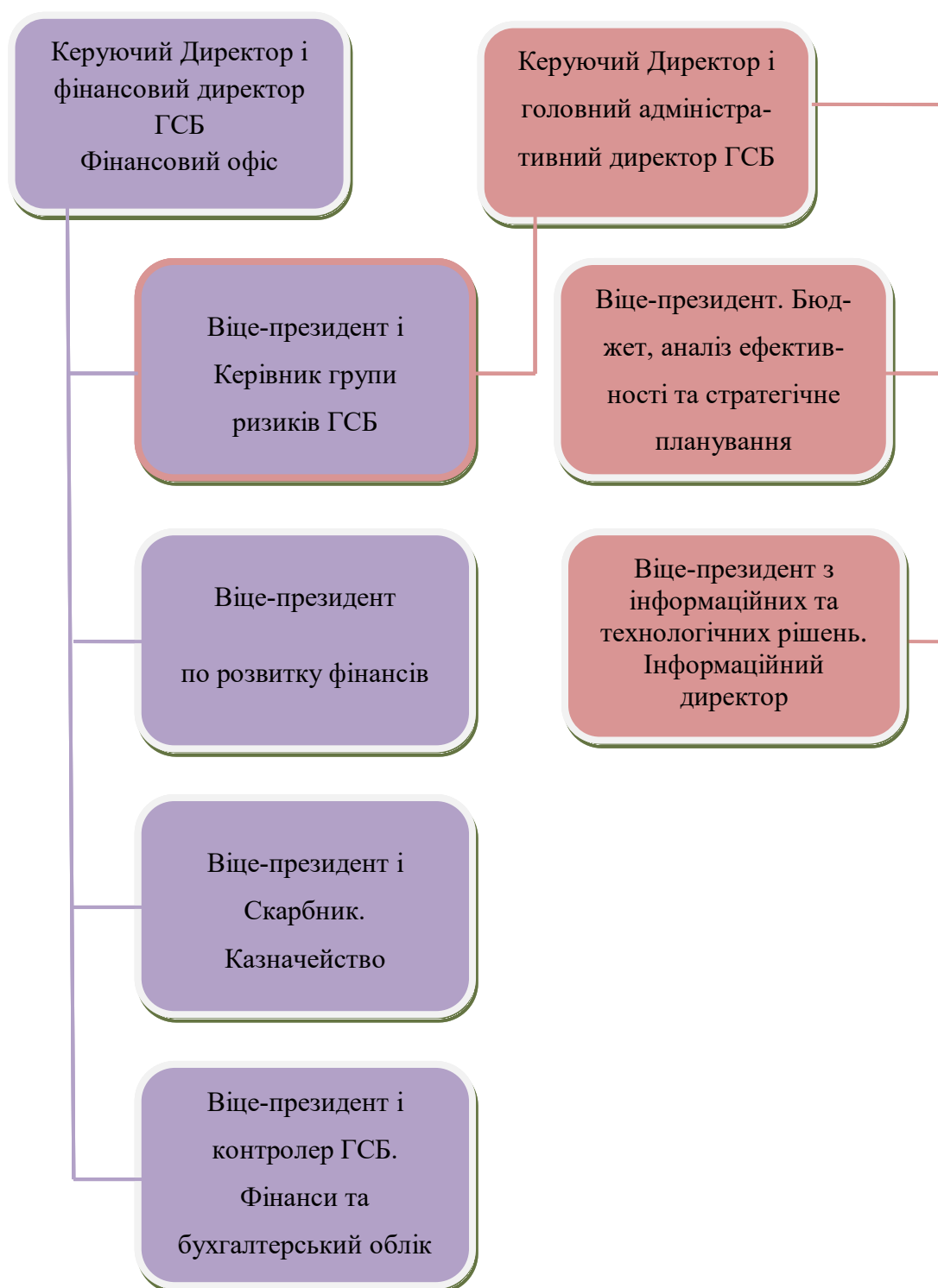

Рис. 2.7. Схема мереж, підпорядкованих Керуючому Директору і фінансовому директору та Керуючому Директору і головному адміністративному директору ГСБ

Рис. 2.4, 2.5, 2.6 та 2.7 складені автором за даними джерела [27].

Фінансова допомога, затверджена у 2024 фінансовому році

Регіон (млн. SDR)	Країна	Інструмент	Рахунок	млн. SDR
Європа (10 484,65)	Косово	«Stand-By» (SBA)	GRA	80,12
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	61,95
	Молдова	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	129,38
Африка на південь від Сахари (10 484,65)	Бенін	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	148,56
	Буркіна Фасо	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	228,76
	Бурунді	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	200,20
	Гамбія	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	74,64
	Гана	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	2 241,90
	Гвінея-Бісау	Підвищення доступу. Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	11,36
	Кабо-Верде	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	23,70
	Камерун	Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	36,80
		Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	73,60
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	138,00
	Кенія	Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	170,96
		Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	46,15
		Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	236,12
		Підвищений доступ. Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	661,13
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	407,10
Африка на південь від Сахари (10 484,65)	Коморські Острови	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	32,04
	Кот-д'Івуар	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	867,20
		Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	1 734,40
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	975,60

Продовж. табл. 2.1

Регіон (млн. SDR)	Країна	Інструмент	Рахунок	Розмір кредиту, млн. SDR
	Малаві	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	131,86
	Нігер	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	98,70
	Руанда	«Stand-by» (SCF)	PRGT	200,25
	Сейшельські Острови	Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	42,37
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	34,35
	Сенегал	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	377,53
		Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	755,07
		Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	242,70
	Того	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	293,60
Близький Схід та Центральна Азія (8 206,09)	Єгипет	Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	3 761,52
	Йорданія	Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	926,37
	Мавританія	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	193,20
	Марокко	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	1 000,00
	Пакистан	«Stand-By» (SBA)	GRA	2 250,00
	Сомалі	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	75,00
Західна півкуля (33 845,00)	Гондурас	Механізм розширеного фінансування (ECF)	PRGT	208,20
		Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	416,30
	Колумбія	Гнучка кредитна лінія (FCL)	GRA	6 133,50
	Мексика	Гнучка кредитна лінія (FCL)	GRA	26 738,10
	Парагвай	Інструмент прискореного кредитування (RSF)	PRGT	302,10
	Суринам	Механізм розширеного фінансування (EFF)	GRA	46,80

Табл. 2.1 складена автором за даними джерела [23].

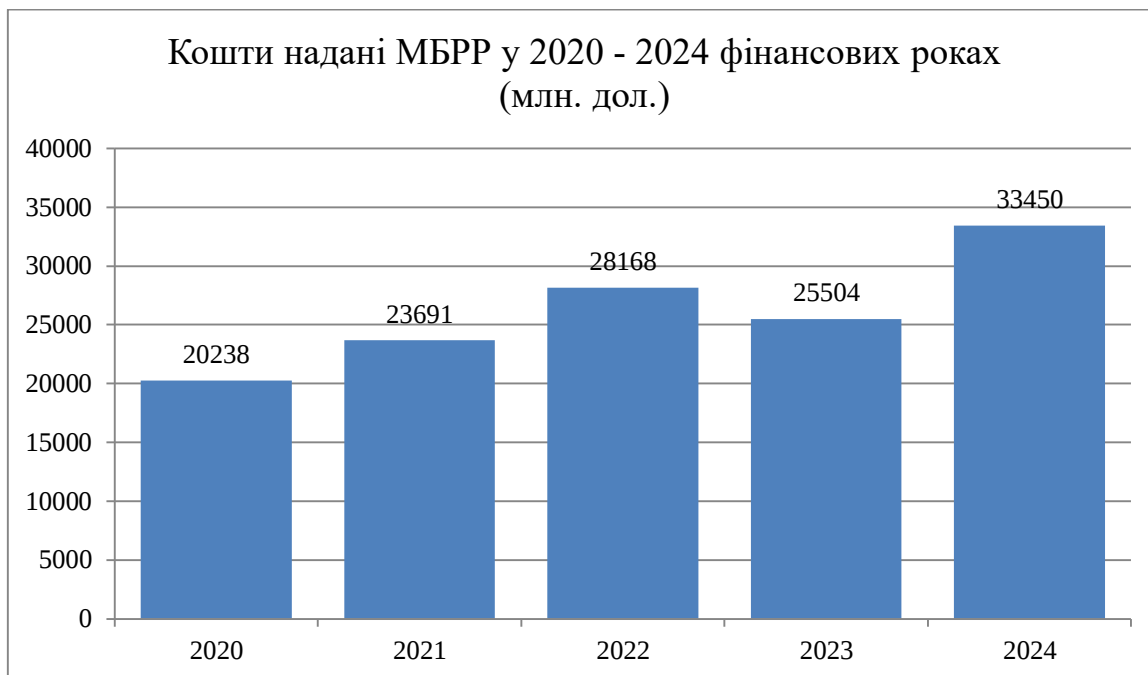

Рис. 2.8. Кошти, надані МБРР у 2020 - 2024 роках

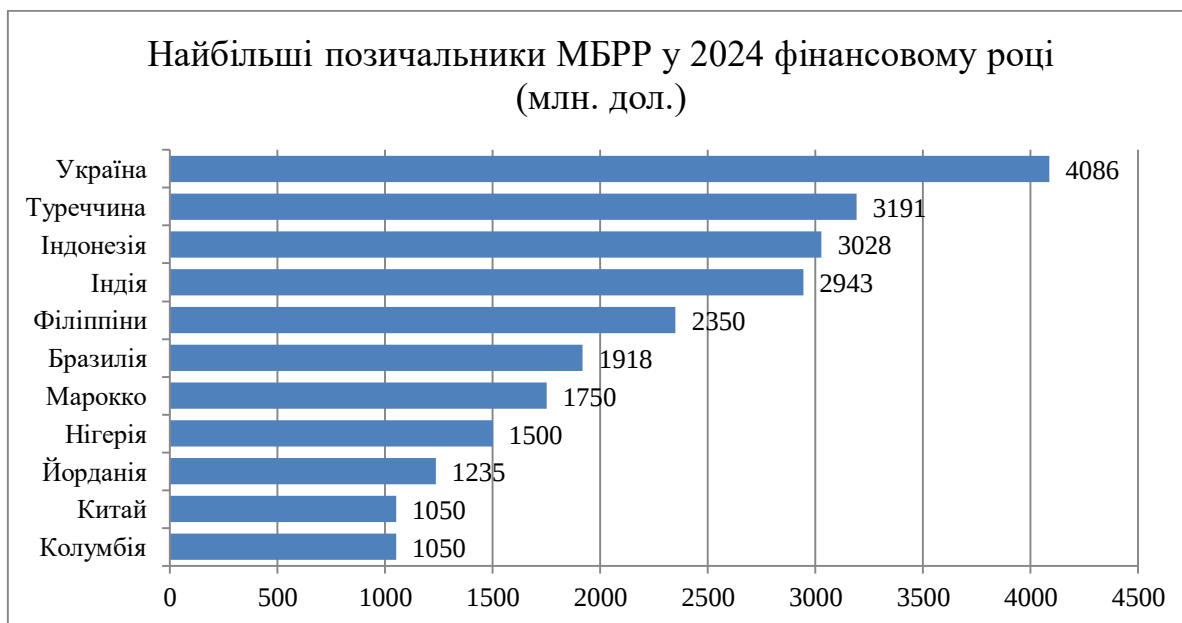

Рис. 2.9. Найбільші позичальники МБРР у 2024 році

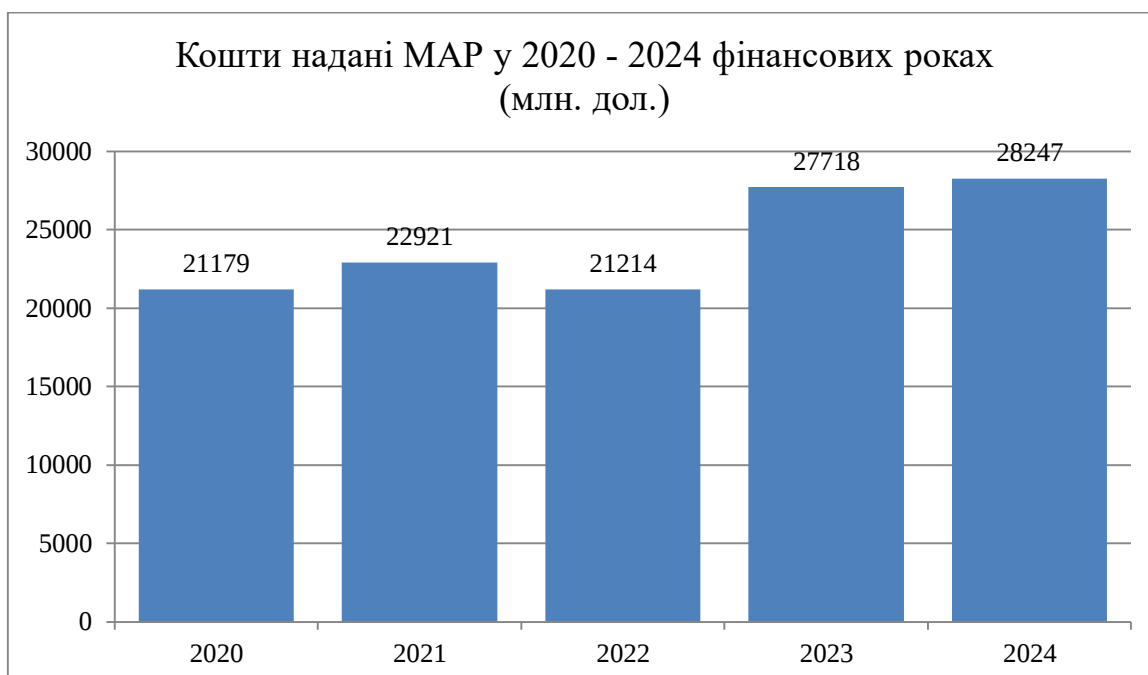

Рис. 2.10. Кошти, надані МАР у 2020 - 2024 роках

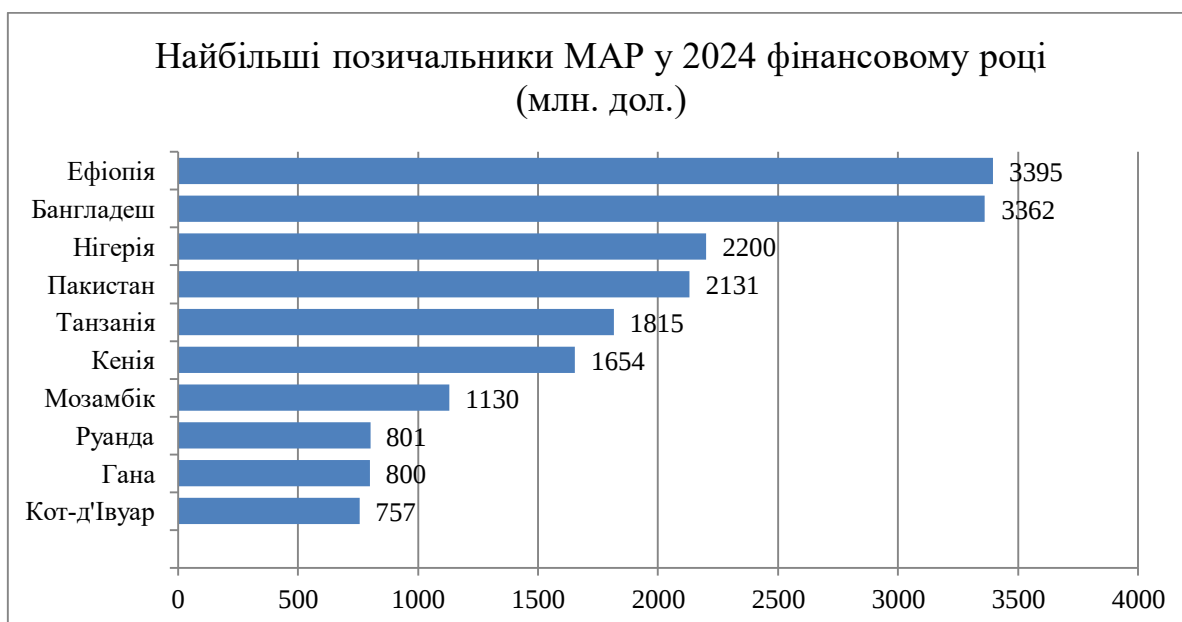

Рис. 2.11. Найбільші позичальники МАР у 2024 році

Рис. 2.8, 2.9, 2.10 та 2.11 складені автором за даними джерела [79].